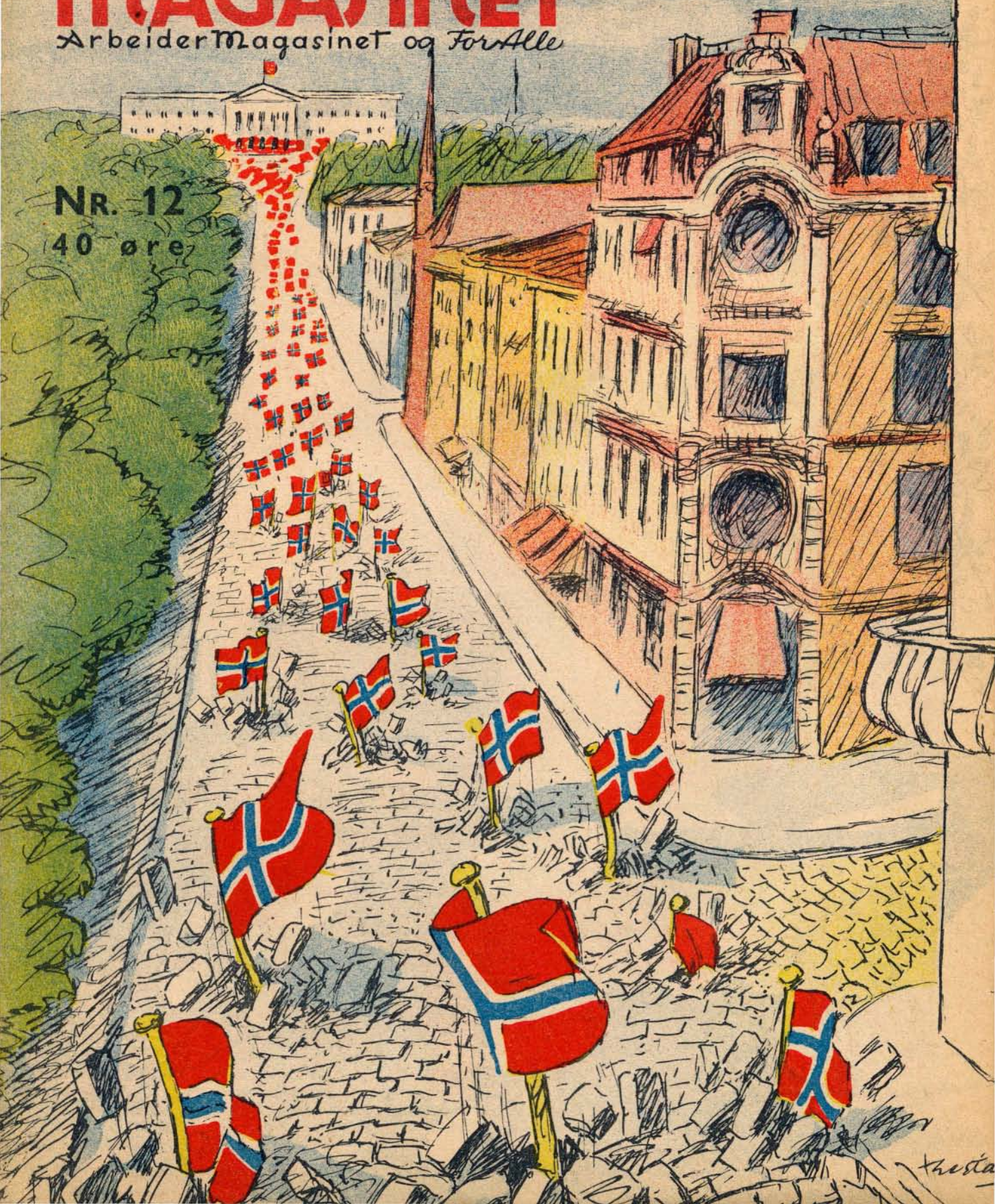


MAGASINET

ArbeiderMagasinet og ForAlle

NR. 12

40 øre



Thersta

NILS JOHAN RUD: Friheten

Det er en valen hånd som på ny skal føre pennen for det frie ord, men gleden som strømmer fra hjertet skjelver i den med sin hete. Den har vært jernlagt så lenge, den har vært en vansør hånd for pennen i fem lange år.

Det frie ord var engang en leik, en ansvarsløs leik; sjelden kostet det mer enn ord igjen, nye ord igjen. Det hadde ingen annen vernemakt enn friheten, og en dag kom ordets fiender og slo friheten ihjel.

Friheten var død, men friheten var gud den hellige ånd, og vi visste dypt i vår nød at en dag skulle den gjenoppstå og holde dom. Håpet var udødelig blant oss, og de krefter som overlevertes til oss fra kulturene, holdt det frie ordet levende der det lå i jern og der det lå i dekning. De beste av oss bar det tappert fra hus til hus i mørket, og de la det inn til sitt hjerte når det hendte at de ble fanget og stillet for muren. De uforglemmelige ga sitt blod for at håpet skulle være rødt og brennende for oss som ikke ga annet enn vår lengsel.

En nasjons håp, en menneskehets håp. Håpet er vår felles innsats, det er ubeseirelig, det vil gi friheten livet tilbake, gi livet friheten tilbake.

Er friheten vår på ny? Vi vet det ikke evnå. Vi er i befrielsen. Den valne hånd, vissen av årenes lenker, skjelvende etter de gangene den løftet seg i hemmelighet og mørke mot gestapoangsten, tegner ordet på ny, klart og fritt for angst. Hjerte, gi den kraft til å kjempe for friheten! Friheten lever!

Forundret ser jeg den gi det hvite ark de første angstløse ord, i et ufattelig lys, den norske vårens lys, verdens freds lys. Det pulser en lykkesmerte gjennom den som i en lam hånd som får blodet tilbake.

Men de blir ikke slik jeg hadde tenkt, ordene, slik de var planlagt gang på gang med den optimisme og den ansvarsløse tro som jeg ventet med. De skulle ha groende jord og strømmende vann i seg, de skulle ha solens hete, de skulle tenne sommeren full i et seierens mai, de skulle mane kjøtt og blod i Studenterlundens Wergeland og sadle «Vesleblakken» for ham til å ri Karl Johan til topps med, og barneflaggenes sytendemaiblomster skulle blusse opp av brusteinene . . . De blir ikke slik, de har igjen og igjen tørket inn i en penn som fikk vente.

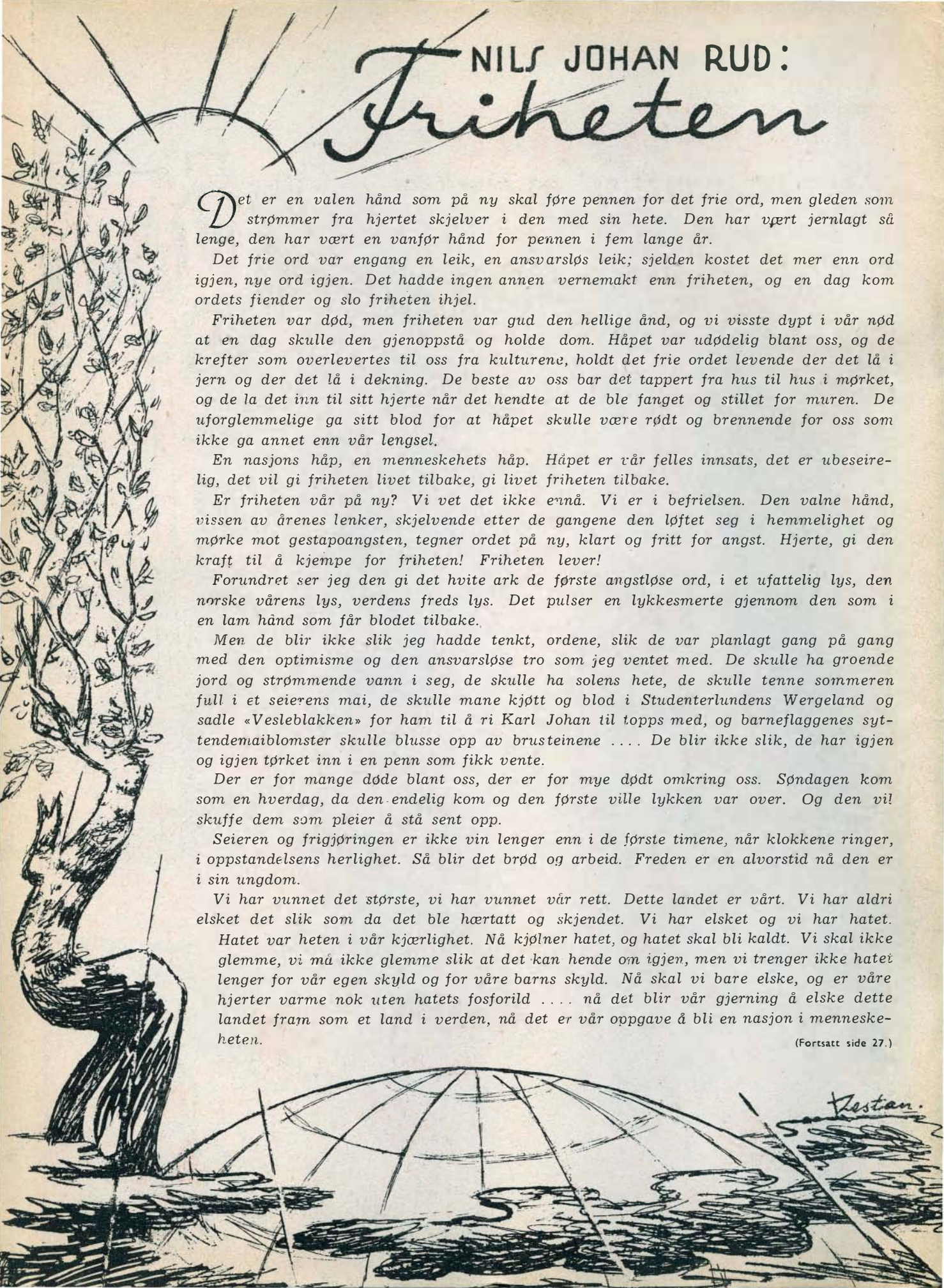
Der er for mange døde blant oss, der er for mye dødt omkring oss. Søndagen kom som en hverdag, da den endelig kom og den første ville lykken var over. Og den vil skuffe dem som pleier å stå sent opp.

Seieren og frigjøringen er ikke vin lenger enn i de første timene, når klokkene ringer, i oppstandelsens herlighet. Så blir det brød og arbeid. Freden er en alvorstid nå den er i sin ungdom.

Vi har vunnet det største, vi har vunnet vår rett. Dette landet er vårt. Vi har aldri elsket det slik som da det ble hærtatt og skjendet. Vi har elsket og vi har hatet.

Hatet var heten i vår kjærlighet. Nå kjølnes hatet, og hatet skal bli kaldt. Vi skal ikke glemme, vi må ikke glemme slik at det kan hende om igjen, men vi trenger ikke hate lenger for vår egen skyld og for våre barns skyld. Nå skal vi bare elske, og er våre hjerter varme nok uten hatets fosforild . . . nå det blir vår gjerning å elske dette landet fram som et land i verden, nå det er vår oppgave å bli en nasjon i menneskeheten.

(Fortsatt side 27.)



MAGASINET

ArbeiderMagasinet og For Alle

AV INNHOLDET:

FRIHETEN, av Nils Johan Rud.
HANSTEEN—WICKSTRØM, av Georg Svendsen.
INGEN SOMMER, av Johan Borgen.
I MARGEN: Magasinet.
ØDE LAND, av Arthur Omre.
VÅR BUNDNE TRU, av Aslaug Vaa.
SØNDAG I FANGELEIREN, av Andreas Eriksen.
KVINNE ER KVINNE VERST, av Ingeborg Refling Hagen.
LIVET ER HELLIG, av Arne Paasche Aasen.
KRILONS REISE, av Eyvind Johnson.
OLAV ENGELBRIKTSSON, av Claes Gill.
TIL ARNULF ØVERLAND, av Tor Jonsson og Sigvart Hagen.
TIL NORGE, av Odd Hjorth-Sørensen.
OLAV DUUN: «LØGLEGE SKRUVAR», av Anton Beinset.
NY FILM FRA AMERIKA, av Per Aamot.
FORSIDEN: Bjarne Restan.

ORDET:

Han er mere enn en fører,
for han trodde på de andre,
sindets eget kongerike.
Mot en fremtid skal han gå,
for han selv har mere frihet
i sitt hjerte enn de fleste.
Derfor er han folkekongen
i et land hvor hver skal være
fører for sin egen skjebne,
høvding i sitt eget sind.

Nordahl Grieg
i diktet «Kongen».

NR. 12

ATTENDE ÅRGANG

16 JUNI 1945

REDAKTØRER:

ODDVAR LARSEN
NILS JOHAN RUD



Viggo Hansteen.

Vi trodde at det ikke var noe vi ikke visste om den tyske nazismens bøddelvelde da det ble importert til Norge.

Likevel ble vi slått med hvit, lammende skrekk da radioen om kvelden 10. september 1941 — gjennom en kald, ufølsom stemme — forkynte at advokat Viggo Hansteen og jernarbeider Rolf Wickstrøm var dømt til døden av den tyske krigsrett og skutt.

Det var unntakelsestilstand i det hærtatte landet vårt, og vi var forberedt på at det lå uhyggelige ting i luften. Men den kvelden hørte vi for første gang den forferdelige intimasjonen: «Der höhere SS- und Polizeigericht Nord, SS-Obergruppenführer und Generalleutnant der Polizei Rediess, gibt bekannt —»

Når dette skrives, gjenlyder Oslo av øredøvende velkomstjubel. Luften dirrer ennå av flere festdagers hektiske begeistringsbrøl 10 mai 1945.

GEORG SVENDSEN:

Men en blir ikke sterk av bare å juble. Der ligger en store styrke også i ren, ekte sorg. Derfor skal vi også minnes det som skjedde den 10. september 1941. Vi kan ikke hylde blodvitnene ved graven fordi ingen vet hvor gravene er. Herrefolket var slik.

Viggo Hansteen ætter godt. Onkelen, Christopher Hansteen, var sterkt påvirket av anarkistiske tanker. Han ville leve som arbeider og ble typograf. Alt som læregutt redigerte han «Anarkisten». Han nektet militærtjenesten og ble også truet med en anklage for majestetsforbrytelse. Han gikk da «i dekning» ved å reise til England.

1. mai 1893 avslørte han på Youngstorget en rød fane. Da denne ble beslaglagt av en politibetjent, ga Hansteen ham en knallende ørefik. Han fikk åtte måneders fengsel. Men etterpå holdt han fram med den anarkistiske virksomheten sin.

Aasta Hansteen, modell til Lona Hessel i Ibsens «Samfundets støtter» og Gunnar Heibergs «Tante Ulrikke», hørte også til slekten. Det er bare naturlig at deres idéer blomstret ut i Viggo Hansteens fine og følsomme sinn.

Han ble født 1900, ble juridisk kandidat i 1923 og virket deretter som overrettssakfører i Oslo. Tiden 1927—29 oppholdt han seg med Løwenskjolds legat i Sovjet-Samveldet, og en tid disse årene ga han forelesninger ved Vest-universitetet i Moskva. Allerede som student sluttet han seg til gruppen Mot Dag som un-

der Erling Falks talentfulle førerskap drev opposisjon mot Arbeiderpartiet som gruppen dog var tilsluttet. Hansteen ble med Mot Dag i partiet inn til 1925, men ble da ekskludert. Fra 1926 ble han medlem i Det kommunistiske parti, og hans virksomhet i rettssalen var særlig viet kommunistiske tiltalte som hadde «krenket arbeidets frihet».

Men det er ikke hans politiske karriere vi skal følge her. Vi må innskrenke oss til å gi et tverrsnitt av de begivenhetene som ligger nærmest opp til den 10. september.

«Der herr Reichskommissar für die besetzten norwegischen Gebiete», Josef Terboven (la oss for siste gang se det forhatte navn på papiret), ble snart klar over at han i denne lyse, slanke skikkelsen med det åpne gutteansiktet hadde møtt en av den norske motstandsbevegelses mest energiske og ukuelige ledere. Det bør heller ikke være tvil om at angivere nokså tidlig hadde vært ute og hvisket den nye herren til Skaugum et ord i øret

HANSTEEN — WICKSTRØM

De første blodvitner.

om at Hansteen på det tidspunkt var den egentlige drivkraft i den norske fagbevegelse. Hans klare ånd, hans logikk og ubestikkelige holdning irriterter den lyssky «stattholder» umåtelig.

Han skrev jo bl. a. brevet til Terboven med kravet om å få de fengslede landsorganisasjonsfolk friggitt, og forlangende om at alle arbeidernes rettigheter skulle respekteres. Da krigen med Sovjet-Russland brøt ut 21. juni 1941, gikk Hansteen en tid i dekkning for at han skulde få høve til å bli ferdig med det arbeidet han holdt på med.

— Jeg vil ikke bli tatt som gissel eller under en «kommunist-razzia», sa han.

Han fikk en rekke advarsler av sine venner om å være forsiktig, og sjølsagt skjønnte han at situasjonen var meget alvorlig. En dag utpå høsten da han kom heim, sa han: — Nå er unntakstilstanden ikke mange sentimetrene unna! Men han fortsatte arbeidet i flukt med hele sin linje: At bruddet med tyskerne skulde skje på en prinsipp-sak. Dermed tør han i første rekke ha tenkt på det nevnte brevet. Men det var stadig saker som toppet seg opp til kriser i forhandlingene med de hissige og hatefulle tyskere.

Så kom møtet hos Terboven 30 juli. På den tiden hadde Hansteen faktisk alt hatt husarrest, og det var forbudt ham å forlate byen. På møtet truet Terboven nokså direkte. Det var sikkert en voldsom påkjønning å være motpart her.

— Den dagen kom han heim helt hvit i ansiktet, sier hans hustru.

Neste punkt var henvendelsen fra de 43 organisasjonene — som ble besvart med forordningen om at bøndlene kunde erklære unntakstilstand.

Viggo Hansteen fikk lov å reise til Tjømmø, men under oppholdet der ble han skygget hele tiden.

Så kom september — unntakstilstanden med dens blytunge luft. Den presset på hver enkelts sinn, hvor mye verre var det ikke for dem som under slike forhold skulde føre kampen videre!

Den 9 september var det møte i Folkets hus, der Josef Larsson, formannen i Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund, talte om melkestreiken. Det ble der besluttet å avblåse streiken. Hansteen kom heim utpå kvelden og fortalte dette. Han fikk litt seinere en telefon fra Larsson som sa at tyskerne nå var begynt å arrestere. Hansteen vilde ikke gå i dekkning, skjønt flere innstendig ba ham om det. Han resonnererte åpenbart slik at «én må ta støytten.»

Lite hadde det vel også nyttet. _____
For på det tidspunkt forelå det Rolf Wickstrøm.

sikkert hos Terboven en urokkelig beslutning om å rydde denne farlige motstander av veien. Melkestreiken var avblåst — men Terboven slo til enten ofret stod oppreist eller lå nede, enten det ga innrømmelser eller strittet imot.

Tidlig onsdag morgen 10 september ble den vakre, røde villaen i Bernhard Herresvei på Sme-stad innringet av Gestapo — med Gstettner som leder — SS-folk og også en norsk politimann var med og gjorde rakkertjeneste. De førte ham bort, og fru Hansteen fikk ingen beskjed før om kvelden, da de samme folkene kom tilbake. Hun så dem komme og lukket opp døren. De spurte om hun forsto, og da hun bekreftet det, sa den ene — idet han leverte en koffert:

(Fortsatt side 39.)



JOHAN BORGEN:

Ingen sommer.



Knut Lysaker tok et siste overblikk over sitt «elskovsatelier» og fant det upåklagelig i alle deler, det vil si teknisk, det vil atter si: svarende til formålet. Gjennomlyst fra *begge* sider som det mektige rommet lå der i det svinnende ettermiddagslyset, ble dets grenser på en besynderlig måte liksom opphevet, men allerede mens han sto der, og enda mer i den snauve timen han hadde puslet rundt med alle forberedelser, tok rommet mer og mer form etter det sterkere lyset fra nordvesthimmelen som ble dominerende, mens sørøsthimmelen vis-à-vis fikk karakteren av en truende vegg — eller enda mer: en forjettelse av tomt rom ut mot det kommende mørke, hvor Ekebergåsen svingte en kraftig kontur som en effektiv avslutning på drømmen om mørket.

Han gikk enda en gang lydløst over det svære golvteppet bort til skapet i kroken, det mektige gamle bondeskapet med en gyllen flaskerekke som skinte hissig i lyset fra vesthimmelen. Han så over

flaskene. Blikket streifet en hummerrød divan nesten opp i kroken, bare med plass til den høye bokhyllen for fotenden, og leselampen med det skarpe men meget lokale lys; den kunne slokkes med en distré håndbevegelse nedenfra! Putenes utstuderte hurlumhei. Her var virkelig også praktstykker av puter! Mektige blå silkeputer med tungt broderte japanske drager i sølv og hvitt, nette småputer av alle farger, til å skyve innunder seg hist og her, lange pølser av noen puter som snodde seg slangeaktig til alle kanter . . .

Og så bildene. Bildene med det distraherende virvar av gammelt, tungt, fargerikt og nytt, spinkelt, lyst, konstruktivt, eierens egne. Knut Lysaker følte seg i like høy grad forvirret og tiltrukket av alt det fremmede, en verden som ikke i noen detalj var hans verden, men fremmed, farlig og lokkende.

Og med ett ble han mistrøstig og sky over å ha utstudert denne forførelsesplan som var hans greie guttenatur så fremmed. Han kom fra Nordmarka, fra lesesalene og gatene og de billige middagssteder. Alt sammen ting han lengtet usigelig bort fra.

Dessuten var det for seint. Hun skulle falle her og i natt. Det var bestemt. Han hadde bestemt det. Det hadde modnet seg i ham med en drøms logiske klarhet. Det måtte skje fordi hans forhold til Ellen — og sikkert hennes til ham — hadde antatt en unaturlig spent karakter gjennom lang tid, som gjorde dem fremmede for hverandre og truet med å fjerne dem snart og for alltid fra det de hadde sammen. De hadde elsket hverandre så lenge. Alltid.

Utad — og etter hvert også seg imellom — hadde de spilt frigjorte, intime; der skulle en nokså skarp-sindig venn til for å gjette at deres legemer ikke hørte like selvfølgelig sammen som et hvilket som helst ungt ektepars. Sine oppsplitende fotturer hadde de foretatt sammen, kjente hverandres frokostvaner, hverandres håndbevegelser når de pusset tennene foran teltet; studiene hadde de drevet sammen, han som var noen år eldre, tilmed som hennes manuduktør. Gjennom år hadde de valgt mat rett overfor hverandre i kaféene og hadde sitt felles økonomiske system, ble presentert sammen for nye venner, hørte borgerlig sammen for en fast krets.

Hva
de
skrev —

Norske forfattere har måttet tie i de svarte arene. Siden 1942, da den totale bokstreiken satte inn, har det vært dødsstille i den nasjonale litteraturen.

Forfatterne har virket på andre måter, men de måtte jo også ut fra sin bestemmelse fortsette å skrive under hendelsenes trykk. Fortsette å være i beredskap.

Magasinet, som på sin måte har forsøkt å være en av de ytterst få stiene i skogen dik-

terne kunne gå, har gjennom alle disse årene fått av det de skrev, av det som måtte vente.

Fra og med dette lykkelige nummeret begynner vi å gi tingene videre.

Denne novellen av Johan Borgen, fra april dagene 1940, er den første i en hel serie av samme forfatteren.

Vi lar ham gå i spissen her, og et stort følge kommer tett etter ham.

Tilfeldige omstendigheter hadde grepet inn i det siste året og påtvunget dem den forlorne kyskhets som en gang hadde vært et program; nå kom de begge til å lide mer og mer under det. Mangelen på skikkelige bosteder, de bodde begge hyggelig hver for seg under hver sin strenge vertinne. Siden en viss skyhet, kommet til ved den kunstferdig opparbeidede avstand når de var på tomannshånd. Inntil de var blitt på samme måte behagelig fremmede for hverandre som lykkelige ektefolk kan bli det, bare ikke avbrutt av den heftige intimitet som jager minnelserne fra de hete årene fram gjennom et slikt samvær og — tross alt — skaper en ryggrad i det.

Han var fullkommen klar over at det hadde tatt den veien. Han var også klar over at det fjernet dem katastrofalt for hverandre, og han kunne tatt et veddemål på at hun visste det og så det like klart. Bare at han ikke veddet om den slags, bare at han ikke var intim med noe menneske over begrepet Ellen.

Begrepet Ellen, problemet Ellen, som hadde tatt plassen for mennesket, nei for piken, kvinnen Ellen som en gang og i alle år hadde husert i ham. Hun hadde personifisert lengselen i ham så sterkt, så momentant at han nå begynte å få en mistanke om at det var en usunn utvikling, eller stagnasjon ved lengselen.

Alt måtte bli forandret, bli tilbakeført og videre utviklet ved at de kom til å høre virkelig sammen! Hun hadde stimulert hans arbeidsomhet, og — det trodde han sikkert — han hennes. Hun hadde helt bestemt hans mål og korrigeret hans bane, hans livsførsel. Inntil de var blitt hverandre så fremmede at han måtte arrangere en forførelse, fordi — ja fordi han liksom ikke hadde hjerte til å foreslå henne noe på jevnt naturlig grunnlag. Det ville blitt svik med tilbakevirkende kraft. Men så overrumplingen, var ikke den svik?

Han skjøv tanken fra seg. Siden ville jo nettopp alt bli bedre. Så hadde de heller ikke så lenge igjen noen av dem til den dag de kunne forsørge seg selv og hverandre og begynne det liv hele deres «samliv» hadde vært den ømfintlige opptakt til.

Og han sa til seg selv, med den unge selvbebreidelsens sanne, ærlige vekt: At det kan være nødvendig å gjøre det så innviklet.

Han — og hun — som nettopp var tilhengere av det syn at det ikke var innviklet!

Som en gang hadde forfektet det på kaféene, den gang det var skikk, som siden hadde godtatt ikke alene enhver form for kameratekteskap, men også bytte av kjønnsfelle, som noe naturlig, moralsk.

Hun og han som for lengst hadde vennet seg til å tie om disse tingene sammen med andre, hvilket ble godskrevet dem som de eksempler de altså skulle være, de selvfølgelig fri-

gjorte — og som på tomanns hånd ikke lenger kunne tenke seg å berøre spørsmålet av den enkle grunn at det var *der* hunden lå så inderlig begravd. Og de kjente stanken av gravstedet!

Han gikk resolutt bort og fjernet aktmaleriet fra staffeliet som sto tett ved nordvest-vinduet. — Det kan da ikke være nødvendig! sa han lavt og bitert. Så kastet han et blick på armbandsuret og sa høyt og nervøst til seg selv: — Nei, jeg får gå!

Han fikk sagt det ganske naturlig mens hendene lekte med sigarettene i lyset av den lille bordlampe på restaurantbordet: — Jeg holder til på et atelier som en venn av Frits har lånt meg for tiden. Vi kan stikke opp der etterpå.

Det falt bare godt inn. Hun hadde klaget over at det ble så mye bråk. De var slett ikke vant til dyre danserestauranter, hev seg ut i det et par ganger om året, moret seg storartet, spiste og drakk for meget og hadde det praktfullt. Og gjorde seg ferdig med det for lange tider.

Hun så ikke forbauset ut. — Ja? sa hun. — Hvor?

Kunne hun ikke blitt litt forbauset! Kunne hun ikke veket litt tilbake for en forførrers tarvelige kunster — i stedet for å møte ham med den tillitsfulle ro som oste av gammelt vennskap, gammelt, muggent vennskap! tenkte han i plutselig sinne.

— Det er dessuten snart tiden, sa han bløtgjort da han så inn i hennes varme, brune venninneøyne. — Om en time er du voksen.

— Latterlig å tenke på, sa Ellen og blåste siga-



rettrøyken inn under lampeskjæret, — at akkurat fra det øyeblikk man fyller 21 . . .

— Om en time er du voksen! sa han hardt forat hun skulle ane en mening med det.

— Ja, ja! Jeg hører du sier det. Venter du deg stor forandring? Jeg er forresten spent på presangen du nevnte. Du er alltid så god til å finne på. Skjønt . . . sa hun plutselig, snillt dvelende: — det er fin nok presang at vi kunne gå ut sånn i kveld. Og enda finere at vi to kan trekke oss tilbake og begynne selve fødselsdagen for oss selv. Hvor sa du det var det atelieret?

— Hvis du vil danse en gang til . . .

De hørte så fullkommen sammen når de danset, og — han merket det med ny, forbausert irritasjon — så hinsides erotisk leik, som dansen også kan være. De bare danset. Hun sa det nesten hver gang de danset sammen: — Jeg kan ikke danse med andre enn deg. Ikke ordentlig!

De ordene som en gang hadde gjort ham trygg og glad og jaget vekk den alltid nagende ungdoms-sjalusien: Hvis det nå kom en fyr og danser seg virkelig innpå henne, slikt hadde hendt. Nå kunne han ønske seg en slik frykt. Var deres legemlige spenning virkelig blitt så permanent at den var blitt en slags ro? Han forsøkte seg. Han danset annerledes, han hadde danset med jenter på nisseball før han traff Ellen; han hadde fulgt dem hjem og ligget med dem.

— Du danser så rart, sa hun.

— Rart? Han så ut over hele den rytmende massen, over hodene som rørte seg taktfast i larmen, bort på swingbandet med sine trommer og blanke redskap. Han nøt den lette fullskapen, han ville rive henen ut av vennskapet. Han ville si *De!*

— Nei, sa han da de stanset et øyeblikk. Han trakk henne fort fra golvet før musikken kunne komme i gang igjen. — Vi går altså?

— Noe så fantastisk! ropte hun da de sto i døren og så inn i rom-sluket foran seg. Han sto selv og tok etter pusten. Atelieret var helt forandret. En anelse av lys fra vesthimmelen sto stadig inn og ga skjær til en krukke borte i mørket, til et relieff på skapet. Udenfra, fra gatebelysningen, sto et annet lysskjær opp og ga ham en bestemt og velkommen fornemmelse av Paris — slik han kjente det fra teaterdekorasjoner. Det var alt sammen enda mer innbydende, enda mer lovende for situasjonen enn han hadde våget tenke seg.

— Hvor lenge har du bodd her?

— Å — noen dager!

Hvorfor skulle hun også vite at han hadde tryglet atelieret til seg for et døgnns bruk mens maleren var på reise? Det var på tide han begynte å ha hemmeligheter for henne.

Han tok kåpen av henne og hengte den inn i den

vesle garderoben til venstre. Så rakte han henne rosene som hadde stått i vann i den skjeve italienske vasen. Så gikk han bort til skapet og satte sherryen fram, og sigarettene, mens han hele tiden tenkte: Filmsjofelt!

Og sa: — Liker du det virkelig her? Det var på en måte ganske heldig. Du vet fru Stefansen . . .

Dermid hadde han atter gjort et skritt i den riktige retningen. En gang var det et omkved med imellom med fru Stefansen som hadde det ene, faste prinsipp, ingen damer på værelset.

— Så søtt av deg å få det til. Når du ville vi skulle sitte for oss selv akkurat i aften!

Ligge! tenkte han. Ligge, Ellen! Skjønner du ikke det? Kan det virkelig være sant at du ikke skjønner det? Kan du ikke være så inderlig snill å røpe på den aller diskreteste måte at du skjønner det så godt, at du gjennomskuer meg til bunns —

så skal vi ha det stortet sammen, og du kan alltid gjøre narr av meg for det siden?

Han sa: — Nei, nei! *Der* skal du jo sitte! Og se på denne karaffelen?

De satt som hypnotisert av den gule vinen som rant ut av den slepne halsen. — For en gangs skyld, sa hun, skjønner jeg hva de mener med tung, gyllen vin. Og så tenke seg at det kanskje bare er alminnelig Ammontillado til 6 kroner!

— Smak, for fanden! sa han irritert. Var det også nødvendig å være nøktern? Ung intellektuell bestandig? Sherryen var dyr den, dyr og god og tørr uten å være sur. Den var fanden så god.

— Å herregud! sa hun og

satte glasset ned, — *har* du vunnet de 50 kroner?

Naturligvis kjølig, tenkte han og beundret den matte halsen hennes med det ganske tynne perlekjedet, det kyske perlekjedet. Renlinjet, å så nydelig. Ønsket jeg virkelig hun skulle vært litt lummer? Ikke si sånne nøkterne ting? Og så de sterkt brune øynene til det askeblonde håret — det var det de kalte eiendommelig. Skulle hun hatt svart hår?

Og i de uvante omgivelsene ble hun plutselig helt fremmed for ham, så fremmed at hans gryende lille leik med den ukjente, farlige kvinne virkelig ble ekte og fylte ham med usigelig spenning og velbehag over det vellykte. — Vet du, Ellen, i aften er det som jeg ikke kjenner deg . . . nei, ikke misforstå meg, du er liksom en ny. Skjønner du ikke jeg synes det er fint!

— Mer sherry! sa hun. Hun sa det på en egen glupsk måte som var uvant. Da han kysset henne — for første gang i aften — var det også noe nytt, noe glupsk. Han så på henne, så inn i øynene, de svarte: Ja, jeg forstår deg. Jeg er enig. Å, kjære, kjære vennen min, hvor stortet vi skal ha det. Hun strøk ham over halsen og ryggen, på samme tid beroligende og hissende: Joda, jeg skjønner deg.

Redaksjonen.

Da Magasinet etter beslagleggelsen i 1942 ble frigtigg igjen, var nazimyndighetenes betingelse at det ble ansatt en ny ansvarlig redaktør.

Det ble overlatt Magasinet å finne mannen, og det ansatte *Arne Durban*.

Arne Durban har siden da vært vår stråmann, vår «dekkredaktør», overfor det såkalte pressdirektorat, mens vår reelle redaksjon hele tiden har vært den gamle. Arne Durban har i disse årene vært Magasinet til stor hjelp og nytte når det gjaldt å komme gjennom vanskelighetene, og når han nå etter avtalen fra og med dette nummer trekker sitt navn og sin tjeneste tilbake, men for øvrig fortsetter som medarbeider i Magasinet, takker vi ham hjertelig for hjelpen.

Jeg vil ha deg også. Fra nå av bare venter vi litt mens alt stilner omkring oss.

Det svære slaguret i kroken slo tolv slag. Lyskretsen fra leselampen nådde dem ikke helt, bare så det glimtet i karaffelen. Arrangementet streifet ham igjen i tankene, men bare som vellykket nå, ikke noe «filmsjofelt». Ute i skapet hadde han kald kylling og annen god nattmat. En flaske champagne. Til siden, tenkte han. Etterpå.

Da det siste slaget var falt, sa han: — Gud velsigne denne dagen, den niende, fordi du ble til på den, Ellen. Gud velsigne den fordi vi hører sammen på den!

Og hun — som i enhver annen situasjon ville tatt slike underlige ord for grov parodi og ledd litt vanemessig — hun ble nå beveget ved den spente, nesten lidende klangen i stemmen hans. Ganske rolig, og uten å ta blikket ut av hans blick, la hun seg langsomt bakover og lot ham komme inn til seg. Han tenkte: Slik har hun altså gjennomgått det i tankene hun også. Filmaktig, forførelse, å store gud, hvor deilig hun er! Slik har hun lengtet Slik har hun beregnet at det skal gå langsomt fram, etter en oppskrift. Så ble han borte i henne, taust forvirret; det sydet; det sang; hun var den nye kvinnen, og likevel Ellen.

Så var hun ingen lenger, bare kvinnen. Han fikk de små kalde perlene i munnen og bet fast i dem.

Hun reiste seg halvt, og klærne var allerede i skammelig uorden. Hun sa med dyp, uvant stemme, men ganske rolig: — Jeg synes vi skal slokke den! Og strakte seg etter lampen. Slaguret slo ett slag. Han måtte famle etter henne da hun kom tilbake, fordi han hadde sett bort i lyskretsen et øyeblikk. Han kjente henne inn til seg, inni seg. Hendene deres møtte i iveren.

Da tutet luftvernsirenene. Skarpt, nådeløst og uten opphør tutet sirenen fra nabotaket og falt inn med den litt lysere klangen av en sirene nede i byen, og så atter en. De visste ikke i første øyeblikk hva det var, han grov hendene dypere inn i klær, i henne. Men sirenene hoiet, han greide ikke å skille ut den situasjon han var i — *han og henne* — for denne ville sangen. Han kjente også at det myke under hendene hans ble hardt, ble fjern.

— Du! — Du! Det er . . .

— Ja, for pokker! hvisket han. La dem tute! Kom!

Og et øyeblikk var det som hun ville vende tilbake. Men sirenene hoiet, de ropte, de overbød hverandre og svarte hverandre med sitt avskyelige skrik.

Hun ble vekkt for ham igjen.

— La dem tute! Å du! Du! Men han merket hun frøs til. Han merket det ség av ham selv. Men han ville ikke. Han kjempet for å komme tilbake, inn i det igjen. — Kom! hvisket han. Også til seg selv.

— Hva tror du det er? sa hun. Stemmen var på veg til å bli den vante igjen, den tørre, venninnens.

Men han klamret seg ennå til den andre stemmen, til elskerinnens. Han ville høre den. Han sa: — Jeg vet ikke. En øvelse.

Men sirenene fortsatte. Det var som de hoiet inn i rommet til dem og fylte hele atelieret med sine onde stemmer.

— Nei! ropte hun og reiste seg. Et øyeblikk holdt hun seg for ørene. Så sa hun, roligere: — Knut! Det er . . . det er . . . Hun gikk fort bort til leselampen og tente den. Det grelle skjæret fylte plutselig så meget av værelset. Det falt på Ellens oppløste klær. Ansiktet var ennå oppspilt, jaget, med forvirret blick.

— Ike det! sa han fort og løp bort og slokket igjen. Hun misforsto ham. — Nei, nei, sa hun, nesten bønnfallende. — Kjære deg, jeg kan ikke nå. Ikke nå!

Hun tente. Han slokket fort.

— Vi må ikke ha lyset tent! sa han hardt. Disse svære vinduene.

— Men er det — — er det alvor da, tror du?

— Jeg vet hva det er, sa han, det er ikke øvelse. Jeg visste det før i aften. De var kommet oppunder Sørlandet i ettermiddag, i går ettermiddag. Der ble senket et troppeskip, «Rio de Janeiro». Jeg sa ingenting, ikke i aften. Jeg trodde ikke de ville komme hit, ikke så fort . . .

Gatelysene var også slokket nå. De sto i stummende mørke. Han la et sjal over lampen og tente den prøvende.

— Mener du at . . . men det kan da ikke . . .

— Jeg vet det.

Han skimtet hennes ivrige, forvirrede ansikt, hvordan hun — uvilkårlig — begynte å bringe

(Fortsatt side 38).

I MARGEN:

En gang i 1941 skrev jeg i denne spalten: «hold stien åpen — følg stien!»

De tok fra oss den ene etter den andre av stiene også, herrefolket tok dem og la dem ut til brede veger for seg selv og sitt sleng av sti-angivere.

Men Norge er stort, her er mye fri jord de aldri rakk med, og mange av stiene går i så hjemlig norskt et lende at fremmede ikke alltid kunne følge dem. Selv angiverne var ikke alltid stikjent nok i landet. Av og til kunne de krysse disse stiene, og det ble vel et og annet merke etter de plumpe føtter. Men det var så mange stier som alltid forble våre egne, og der var fred å finne for alle av våre egne som fant fram til dem.

Mange fant stiene i norsk litteratur, som i alle disse vonde årene var den store Nord-

MAGASINET

ArbeiderMagasinet og For Alle

mark å vandre i. De gamle stiene mellom de gamle trær. Her var det frihet, her var det forståelse, her var det menneskelighet og norsk vett. Men de levende dikterne måtte tie, det suste ikke lenger i de unge trærne, de sto i det dype, stille mørke. Og de aller yngste var stanset i sin vekst. Men inn mellom dem førte det også stier, og gikk vi der, de drange stier som grodde mer og mer igjen, så vi at trærne var grønne.

Magasinet har forsøkt å være en slik liten sti, en sti som grodde mer og mer igjen, men som ble holdt åpen. Også denne stien krysset fienden noen ganger, og deres ånds ekskrementer lå igjen etter dem. Men det vokste og spirte små vekster langs etter stien, og de var alle norske vekster. De kraftigste av dem vil bli trær med tiden.

I dag trenger vi ikke lenger stien, den er for trang til stort følge. I dag er alle de store vegene åpne for oss alle. Men vi vil ikke forlate stien, vi vil bygge den ut til en hovedveg. Det er ikke gjort på dagen i dag, det vil ta tid og arbeid, vi har en veldig byggetid foran oss, mer vi begynner i dag. Her er ikke lenger mørkt å gå, vi slipper å bygge i mørke, lyset skinner lykkelig over stien vår.

Og i dag vil vi takke alle dem som i fem år har fulgt med på denne vesle stien i landet, og vi takker alt det unge og ennå uferdige som tillitsfullt har festet røtter langs stien og som har kalt på livet herfra, som har drømt sine drømmer her.

I vår samtids åndsliiv er vel stien liten, men så liten den er, har den vært en folkesti. Og slik har vi visstet for at det var rett å holde den åpen, for folk har gått den. Et stort følge som trengte den, har gått den, og der folk har gått så jevnt, finnes det ikke spor igjen av dem som en sjelden gang krysset stien og ikke var godt folk.

Vel møtt igjen på stien nå den skal til å bli opplyst veg!

Guro Høgplassen hadde tre sønner, og nå satt lensmannsbetjenten og spyttet i grua og ventet på den eldste. Hver gang Guro smatt som snarest ut for å speide ned den kronglete vegen som forsvant i det forblåste granholtet bortenfor tjernet, fulgte lensmannsbetjenten med og sto olm ved siden. Guro la en brunbarket neve over øynene og stirret barskt over den steinete vidda, lot som om hun speidet etter guttene sine. — Huh, sa hun bare og gikk fort inn igjen og ga seg til å karde en klatt ull borte ved det lave vinduet. Hun satt med ryggen til lensmannsbetjenten og sa tvert — huh, eller — e veit'kje til svar. Ikke bød hun ham noe slag, hverken vått eller tørt, enda hun kjente ham godt nok helt fra han var liten gutt. Det lå svær fornærmelse i det at hun ikke bød ham noe, for etter gammel skikk skulle en by og nøde folk med mat, hvem det så var som kom til huse, når det da ikke var byfolk eller rekende landevegsfant.

Etter tre timer tok lensmannsbetjenten fram litt niste og åt den fort. Han sa noe, og Guro svarte — huh, så det ljomet i stua.

— *Jau*, det tør full værte værst før deg sjølve, sa lensmannsbetjenten.

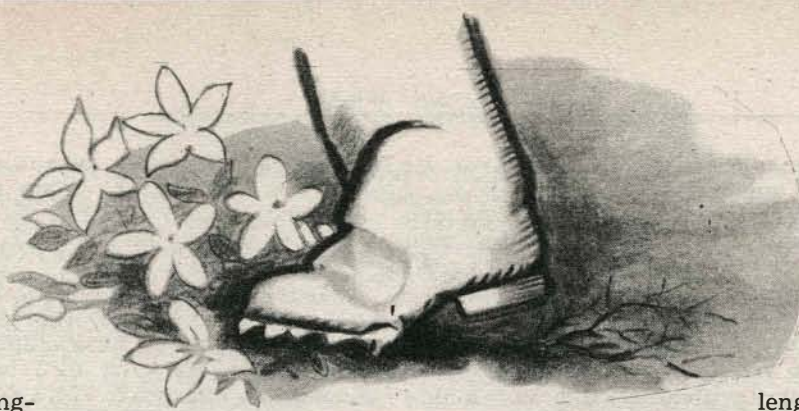
Da sa Guro kvikt: — Du e'kje lensmann ennå, din skittgutt.

Lensmannsbetjenten lettet på seg og satte seg igjen. Det begynte å mørkne. Katten gned seg mot de grå leggene på Guro og mjauet. Dagros begynte å snakke litt ute i fjøset — m-ø-ø-ø, lavt og langtrukket. Den fikk da minne henne om åt den var til.

Lensmannsbetjenten la et papir på bordet og sa ekstra høytidelig: — Pær Høgplassen ska koma på lensmannskantoret imorgo tidleg.

— Huh, sa Guro. Hun kikket etter ham i glasset som han gikk kvikt ned den steinete vegen forbi tjernet over vidda, gikk ut og speidet med den barkete hånden over øynene, ga seg god tid. Var ikke trygg for ham. Han kunne finne på å komme settende tilbake. Hun kjente ham, Guro. Endelig snudde hun seg og ropte inn i stuen: — Pær, han e burte no, slasken.

Det tok til å bråke oppe under taket på baksiden av grua, og en lang gutt på atten firte seg ned så murstøvet føyk av palten. Han brummet og vred seg og strekte seg og børstet det verste av seg, mens han hermet etter lensmannsbetjenten: — Pær Høgplassen ska koma på lensmannskantoret imorgo tidleg. Da satte Guro nevene i siden og bøyde hodet bakover og guro inderlig. Dagros svarte henne: — m-ø-ø-ø-ø, lavt og langtrukket. Hun skyndte seg ut i fjøset med melkebøtte og sil. Katten gled inn foran for å få en varm sup. Pær sto på trappehella og speidet i tussmørket. Han hørte Guro, mor hans, ropte inn i den lille låven:



ARTHUR OMRE:

ØDE LAND

— Berre kjem fram, guta.

Tø lange gutter, den ene seksten, den andre fjorten, kom ut bak låven og bega seg sakte mot stua. Den yngste sa: — Hain blei lengje, Pær. Ka ska me gjæra no?

— E drar over grensa, sa Pær. — — —

De sto på trappehella og speidet ned vegen da mor deres kom ut av fjøset med bøtta halvfull av feit melk.

— Pær fær full dra over grensa? sa Anders, den mellomste.

— *Jau*, sa Guro Høgplassen. Kort og hvasst sa hun det. De gikk inn i den lave stua og drakk varm melk, og Guro ofret betenkt et diger «kaku» og smør og kokt flesk. Guttene smilte litt og åt kraftig, men sa ikke noe. Så tok Pær en ryggsekk ned fra kroken. — E fær full pakke, sa han rolig. — Hent rifla, Anders, sa han. Anders gikk fort ut og kom snart tilbake med Krag-rifle og dobbeltløpet Kongsberg-hagle. Han sa lavt: — E tok hagla au, e drar me deg, Pær.

— Nei, sa Guro.

— *Jau*, sa Anders. Dei tek meg um inkje Pær er heime.

— Ååå, *jau*, du he full rett'i di, svarte Guro, mor hans.

— Ka ska me gjæra da? sa Nils, den yngste.

— Me greier oss sjølve sålengje, sa Guro.

— *Jau*, sa Nils. Så he me Dagros, og e gjeng i fjellet etter rupa.

— — —

Alt klokka syv på kvelden dro Pær og Anders av sted med oppakning og børser. Guro og yngste gutten Nils fulgte et stykke bak, stien mot øst over vidda. De kom inn i et forblåst skogsnar og ut ved en liten plass som lå under dem. Jernplassen het den. Den hadde vel navnet etter myrmalm som ble smeltet rundt der i gamle dager.

Pær la fra seg oppakning og børse og forsvant ned mot plassen i mørket. De andre hørte han banket på og så lyset fra dørglytten. Snart etter kom han tilbake med ei ganske ung jente. Ingen sa noe på en stund. Så sa Guro Høgplassen: — Det blei ti di at hain måtte dra, hain Pær au.

— *Jau*, det blei til di, sa jenta. — Berre hain ikkje råkar på tyskar på grensa.

Anders sa: — Det er berre hirdpakk der no. Oss veit vegen, oss råkar dem inkje.

— Ååå, nei du, sa Nils, yngstegutten.

De tok hverandre i neven, og så forsvant Pær og Anders med oppakninger og børser i mørket på stien mot øst.

En ukas tid seinere kom det en svensk bokkatalog over religiøs litteratur til en mann nede i bygda. Mannen ga seg av sted den lange vegen opp til Høgplassen og ble vel mottatt av Guro og Nils.

Tegninger av Trygve Mosebekk.

Katalogen betød nemlig at Pær og Anders var vel framme i Sverige utenom vaktpostene der.

Men straks mannen var gått, ankom lensmannen i kjerre. Han var litt brysk av gammel vane, men Guro Høgplassen bød ham melk og kaku og alt som godt var, og hun plirte lurt med øynene.

— Jau, hain Pær og Anders e på anlegg vestpå for tyskarne, sa Guro. Lensmannen måtte ha nær- mere adresse. — E veit'kje, sa Guro.

Lensmannen noterte alvorlig. Det var kinkig sak dette her, og han var jo pent nødt til å forhøre og greie opp etter høyere ordre, hm. — Hm, sa han kraftig. Var det ikke så at Pær hadde våpen? Hadde det ikke vært noen slags møter mellom unge karfolk oppe i fjella for en tid siden? Organisa- sjon? Hm?

— Nei, va det likt, sa Guro. — A nei, du lens- mann. Hun plirte med øynene og kikket på ham fra siden. Hun be- gynte å snakke lavt og fortrolig. Hun kjente da lensmannen også, helt fra langt tilbake da hun var sprek jente på dan- segolvet. Var det ikke så at lensmannsbetjen- ten lå etter plassen til lensmannen, nå som be- tjenten var innmeldt i «partiet»? Skulle ikke hun kjenne betjenten? En larv og luring hadde han vært all tid. Han solgte sjela si for noen kroner når som helst.

Lensmannen ristet på hodet og sa ikke noe på en stund. Så sa han: — Merkjeleg ti, du Guro.

— Jau, sa Guro. Men den gamle tia kjem att, ska du sjå. E det fali detta her med Pær, lens- mann? Fali for Nils og meg, meiner eg?

— Hm. Det var nå det at statspolitiet hadde etterforskning. De sto på tyskernes side og sparte ingen uten sine egne. De ville nok snart komme farende, for en lensmann rakk nå ikke å få fart i slik sak. Trygg kunne en ikke være, hverken guttunger eller gamle kjerringer. Når det gjaldt våpen og slikt, så kunne en forresten vente tys- kerne selv når som helst. Saka var ny enda, men de kom brått når de kom, tyskerne. De ventet gjerne til de hadde fått flest mulig i garn, og så kom de plutselig.

Lensmannen takket for mat, ble stående litt i den lave stua, tok seg tid med pipa. Så sa han: — Fint um hain Nils kom på anlegg au.

Straks lensmannen var kjørt av sted, kom Nils fram bak låven.

- Ka ska me gjæra no? sa han.
- Du må over grensa, sa Guro, mor hans.
- Ka ska du gjæra då? sa Nils.
- E hev då Dagros, og anna au, sa Guro.

Samme kvelden dro Nils av sted over vidda. Mor hans fulgte til plassen en times veg bortenfor. Han

gikk et stykke foran, og hun labbet seig og benet etter og kikket på ham, smilte litt av den lange fjortenårs gutten som hengslet i veg og følte seg «vaksin» kar, og hun tørret en tåre av og til med kofteermet.

Mannen på Jarnplassen var straks villig til å følge Nils over grensa. Han skulle så likevel over etter litt sukker og forskjellig av slikt som det var mangel på. Han tok med hestegrime og skulle lissom lete etter hest. Guro følte seg trygg. Man- nen på Jarnplassen, en stuttvokst, brei, svarthåret fjellkar, visste nok å ta seg fram som mange gan- ger før, og Nils var ikke ukjent med lendet han heller.

— Hels hain Pær og Anders i Sverige, sa den unge jenta.

Mannen med heste- grima og unge Nils Høg- plassen forsvant i mør- ket på stien mot øst. Guro Høgplassen sto rank og speidet. Ved si- den sto jenta til Pær og mor hennes, en beinet fjellkjerring. Hun ba Guro på en kopp ekte kaffe nede på Jarnplas- sen. Mannen tok gjerne med en liten pose kaffe hver gang han var over grensa.

— — —

En god ukes tid sei- nere kom mannen fra bygda med gode nyhe- ter. En kar reket inn- om ham en dag og for- talte at alle tre guttene til Guro Høgplassen var i godt arbeid ved Fjäll- näs like over grensa. De ba hilse så meget og ba

henne ta til takke med noen svenskekroner.

Men et par dager seinere hørte Guro ståk uten- for stua. Hun tok seg nettopp en liten hvil etter middagen, og det regnet, og vidda var ødslig. Klinka gikk ned og døra gikk opp med et brak, og store menn i grønne uniformer trampet inn i den lave stua. — Å jøssenamn au da, ropte Guro. Katten fór som en strek bak grua og forsvant oppe på palten. Lensmannsbetjenten stakk fram med alvorlig og viktig mine. Han var lissom tolk.

— Huh, sa Guro. Veit'kje, sa hun også. På anlegg vestpå, sa hun til slutt. De undersøkte plassen nøye, kikket i det lille kjellerrommet, var i fjøs og låve, ja stakk høgaffelen rundt om i høyet. De ståket inn i stua igjen. En av tyskerne kunne litt norsk, slett ikke helt dårlig. Han skjøv lensmanns- betjenten til siden og gjorde seg vennlig.

— Så? Guttene var på tysk anlegg?

— Jau, sa Guro.

— Bra, meket bra, sa Gestapo-mannen i grøn- n uniform. — Hvilken anlegg? spurte han.

Guro Høgplassen tenkte seg om, ristet litt på hodet, et kraftig og vakkert hode forresten. Om hun nå kunne komme på det. Hun reiste seg fra

Vår bundne tru.

I denne vetter over alle vettrar
me rusa ned att — til eit holebuarliv,
der angsten ligg på lur og foten fjetrar
og svik og terror oss inn i sitt fengsel driv.

Vårt hjarta fraus ved denne livets gru,
ved livets vanvit, i det meiningslause spel
av krefter som var styrde av ei nedgangstru,
der rovdyrretten rådde over kropp og sjel!

Då gjennom daude fengselsveggar ut seg mina
ei ljokraft — braut seg gjennom tvang og mur
og bar ei bod som vetterkulden tina
i frå vår bundne tru, vår Gud i bur:
Du sat der fangen, men du bøygde aldri kne,
du vekte von og vilje for vårt hjartas vé.

(1944)

Aslaug Vaa.



benkekrakken og lette i noen få papirer oppe på hylla i hjørneskapet, fant en papirlapp og leste høyt: — *Ørlandet* per Trondheim.

Gestapo-mannen grep lappen. — Ah, ropte han. Riktig. Erlandet, aha — — —

Lensmannsbetjenten bresket seg med knyttede bryn. Guro aket seg nær ham og sa lavt: — Skiitgut. Han rykket til og vek unna. Guro Høgplassen hadde vært pleiemor hans en kort tid, til rette mor hans kom tilbake.

Gestapo-mennene trodde henne, ingen tvil om det. De dro av sted hele flokken, i grønne uniformer, med revolvere på baken, med våpen i bilen. Vidida lå ødslig bortetter med kaldt regn over seg. Guro Høgplassen sto alene på trappehella og stirret etter krigsfolket i bilen og så den forsvant i det forblåste granholtet nedenfor tjernet. Hun skimtet taket på plassen Holtet. Folket der var dradd øst over grensa for lenge siden, folk og fe. Det var blitt så ødslig etter dem.

Hun gikk inn og begynte å pakke i en gammel kont med en gang. Hun kledde seg godt og gikk i fjøset og ga Dagros et rikelig måltid med mel-drikke og godt seterhøy. Hun gikk inn igjen og gjemte ting mange steder, under grua, under takbjelker og mange rare steder. Så ga hun seg tid til å sette lemmene godt foran vinduer og dør.

En times tid seinere sto hun ovenfor Jarnplassen, med ryggkont og med Dagros i band etter seg. Katten kom et stykke bak og smøg seg langs steingaren med halen i været. Merkelig katt. Den fulgte Guro til verdens ende.

Jo, mannen på Jarnplassen kunne godt slå følge over grensa med hestegrime på armen. Men kua Dagros?

Det lå en seter like nær grensa, den gamle Høgsetra. Guro mente de kunne dra dit først og se

seg litt omkring. Og så videre snarest mulig med ku og det hele. Katten fikk bli igjen på plassen, om de ville ta vare på den.

Det var enda tidlig ettermiddag med kaldt duskregn. Den unge jenta på Jarnplassen mente hun kunne dra med denne gangen. Hun ymtet forsiktig til å begynne med, og siden sutret og gråt hun litt. — E vil åt Pær, e, sutret hun. Så dro de da, Guro Høgplassen, Dagros og mannen med hestegrime og jenta til Pær Høgplassen. Kjerringa og et par smårollinger sto ved steingaren og så etter dem. Kjerringa holdt katten.

Et stykke ut på neste dagen satt en svenskevaktpost og spilte kort i en koe like ved grensa. De hørte tramp utenfor. En av dem kikket ut, men trakk seg tilbake straks da han bare så ei kjerring med ryggkont og ei ku og ei jente som dro forbi på stien. Det var nok ei svenskekjerring og dattera. Det så slik ut, og lite å bry seg med.

Men folket på Jarnplassen fant det ikke trygt lenger de heller. Lensmannsbetjenten kom rekende og var alvorlig og stilte alvorlige spørsmål. Et par nybakte statspolitier kom også, i stramme uniformer, med revolver. Mannen fra Jarnplassen kjente litt til dem. De kom fra en plass og fra en gård nede i bygda og var helt alminnelige bondegutter, og de følte seg nok umåtelig store med uniform og makt.

Dagen etter dro folket på Jarnplassen over grensa. De fant det tryggest så. Det var mannen og hest med kløv, og kjerringa med to kuer og geit og to smårollinger som skiftet om å bære katten når den sakk akterut.

Så lå de to plassene der langt fra hverandre lukket, uten folk og fe. Det ble tomt og ødslig på denne delen av vidida i Norge høstens tider 1942.



INGEBORG

REFLING HAGEN:

Kvinne er kvinne verst.

Hun gikk med ryggsekk og stav. Og hun var støvete av å gå langt. Hun lutet litt under den tunge byrden, men plystret og så glad ut. Det var ferie og sommer. Hun var langt fra kontoret, langt fra kranglet i byen. A! — Det var deilig på landet. Hun tenkte og sammenliknet. Så seg omkring og dro fram minner.

Alle var hjelpsomme mot hverandre herute. Det hadde hun sett. I byen derimot unte de hverandre ingenting, og alle var ettersittendes og våre. Tittet på hverandre og passet på.

Hun kom til et vegskjell, stanset og så seg omkring. Garden hun skulle til, lå der oppe, det så hun. Men hun var ikke sikker på om hun skulle gå til høyre eller venstre akkurat her.

Da vart hun vår et kvinnfolk som satt på en stein bak et olderkratt. Hun satt så stille som hun sov eller gråt. Og det sto en underlig stemning fra henne. Den fremmede vart koglet og sto stille.

Hun sto lenge, men den andre rørte seg ikke. Da tok hun seg sammen og ville gå — prøve vegen til venstre likeså godt. Men da tråkket hun på en kvist så det spraket lydt i skogen, og hun bak alderen fór i været og skrek ende ut:

— Nei! — — Jeg mente itte no vondt med det!

Skriket var så sårt og forferdelig at den fremmede vart iskald over ryggen, fór i været og satte på sprang oppover stigen. Men da hun hadde løpet et stykke, sanste hun seg, vart nysgjerrig, snudde og tok forsiktig på nedveg. Gikk til hun sto ved krysset att, stanste og så seg om inn i krattet.

Men best hun sto der og skottet, stirte hun rett inn i et par kolsvarte øyer som gløste mot henne bak et syljukratt. Det gnistret i de blanke øya.

Det var som de stirte tvert gjennom henne, og hun hadde mest lyst til å hyle ende ut, men sanste seg og frestet styre angsten.

Da skrek den svartøyde på ny. Det var samme fortvilte jammerklagen:

— Nei! — — Jeg mente itte vondt med det! Men så slo hun om seg i blinde som om hun kjempet mot en usynlig makt inne i krattet, og jamret uavbrutt:

— Gå vekk, gå vekk, du har blod på deg!

Det vart for mye for den fremmede, hun satte av sted oppover mot gar'n så fort bena kunne bære henne.

Det var fire år før. På den store gar'n tok de mot husholdningseløver da som nå. — Fire år er lite i en storgar's historie, men fire år kan være endeløse for et ungt sårt sinn. For Jenny hadde de vært ei ørkenvandring. Ei evighet. Ei svart lang natt av uforståelig ondskap.

Det var den fremmede som spurte om den besynderlige svartøyde. Og det var føderådskjerringa som fortalte:

— Nei du, kvinne er kvinne verst, enten du trefter dem i byen hell her ute. Det var kvinne-ondskap som ødela Jenny. Det var mistenksomhet og misunnelse som åt henne opp, åt tilværelsen hennes hul.

Da hun kom hit, var hun som de fleste unge jenter, bare vakrere enn de fleste. Og det var det som voldte ulykka. Hun hadde brune øyer og kolsvart hår og var så rent merkelig pen at folk lik-som mistet pusten når de så henne. Det vart for mye for kvinnfolka. Det vart som med Askepott. De ville kle henne i filler og strø aske på henne. De vart troll-kjerringer noen hver. Og i samtaler

og slarv og sladder rev de filler av skjønnhetsdrakta til stakkars Jenny.

Først begynte de nokså forsiktig og varsomt: — Jo visst var hun *pen*, men ikke noe så enestående som folk skrek til. De kjente da folk som var mye, mye vakrere enn Jenny. Gud-bedre.

Eller de tok det på en a'en måte:

— Jo da, hun *var* vakker. Det vil si hun var bråvakker, men skjønnet hennes var ikke av den sorten som *holdt*. Langt fra. Den gikk over med en gang. Omtrent som trollsløv som blir til hestemøkk i dagslys.

Og gutter som var forlovet, mente som jentene i *det* stykket. Det vil si de snakket helst ikke om henne. Bare om hun tilfeldigvis likevel var på tale, nevnte de at det var synd om den eller den gutten som hadde forsett seg på noe så uvarig som Jenny.

— Huff, ja du — sa jentene. — Hun er brunøyd og likner itte på vårt folk. Det er støtt noe rart med de brunøydene.

— De er liksom noe *hulderaktig* ved det brune blikket, kom en a'en borti. Noe en itte kan stole på.

Og det vart snakket og snakket. Jenny selv var ikke voksen nok til å fundere større på gutter og kjærlighet, men de andre funderte for henne. Og når hun var *stille*, lå det noe under, og sa hun ingenting, lå det enda mer under.

Ute på åker'n kunne kjerringene plutselig, uten mening og overgang, begynne å snakke om jenter som la seg etter gifte kara og egget dem opp, til de forlot hus og hem, ekte-make og barn og alle gode ting, som det står i bibelen, for å ta ut i *uvissa* med ei *slarke* som itte åtte livsansvar i noen retning. Stupte seg rett i ulykka for ei slik hulders skyld. Og de så på Jenny, da de sa det, og la til: — Slike kvinnfolk skulle itte vara forunt Guds klare sol å skinne på seg.

— Det er vel ikke så mange av den sorten, kunne Jenny svare. For hun syntes vel hun måtte svare noe, siden de så på henne og liksom ventet å høre om *hun* var enig eller ikke. — Det er vel ikke så

mange av *den* sorten. — Da så de på hverandre og tilsies og svarte biskt:

— Nei, gudskjelov og *takk*. Akkurat så *mange* er det itte, men saktens nok om en ska se etter det.

Jenny var fra ei stille grend og var ikke større vant til å omgås noen. Men hun hadde mange brødre og var vant til gutter i alle aldre. Derav kom det at hun helst sluttet seg til gutta på gar'n. Det var så naturlig for henne å søke selskapet deres. Og de gutta som ikke hadde noen kloke søstre til å verge og verne seg, likte seg sammen med Jenny og hadde mye moro i hop med henne.

De hun var mest sammen med, var to brødre fra nabogar'n Mohus. To kjekke gutter som het Martin og Arne. Hun var herne hos dem på Mohus, og hun var med dem i arbeidet, og skulle de på dans, la de over å følges alle tre. Gutta var eldre og hadde vel sine tanker og forhåpninger, men Jenny var bare jentungen uten baktanker til noen kant. Jeg hørte ofte på pratet deres når de var sammen, så jeg *vet* det, sa den gamle med ettertrykk, som om hun var vant til å bli motsagt når hun kom til det kapitel.

— Jenny fortalte om hemmet sitt, og om brødrene og om mangt fra *barn*-dommen; men *kjærlighet* vart itte nevnt. Jeg vet det er *sant*, for jeg la særlig merke til det. Og en gang da vi var alene, spurte jeg Jenny hvem av de to gutta hun ville ha til mann. Du skulle sett åssen hun så på meg.

— Ha til mann? spurte hun.

— Ja, sa jeg, nettopp til mann.

— Du ska itte spørre med slikt, sa jentungen alvorlig. — Den en ska gifte seg med, må en være så gla i, at det kjens som en itte kan *leve* uten han.

— Åssen vet du det? spurte jeg.

— Jeg bare vet det, svarte hun. — Det er slik. Den gamle snakket seg bort i minner, og den fremmende vart utålmodig.

— Men siden spurte hun: — Hvordan gikk det til at hun ble som hun nå er?

Livet er hellig.

Vandrér du gjennom en blod-tid,
sykner ditt hjerte av sorg —
kjenner du dagenes smerte
svi som et sår i din sjel
— stanser du margstjålet, mødig av mismot
og stirrer fortapt i den gapende avgrunn,
da gå i ditt lønrom,
finn fred i de ensomme timer,
tvil ikke lenger — men vit:

Livet er hellig!

Herjet og hånet og trampet i støvet,
skjendig forrådt i en skamgrop av blod,
banker dets varme, tålmodige hjerte
brenner dets tusener alterlys
trofast i febrende netter,
stille og klart med sin evige flamme.

Livet er hellig.

Det venter din hånd og din hilsen,
det venter din sang og din tro,
det venter hengivelsens
heftige favntak.

Nynn det for barnet i vuggen.

Hvisk det til den du elsker.

Livet er hellig

Si det til venn og til frende.

Rop det til mannen på gaten.

Livet er hellig!

Over vår skam og vår makt,
over vårt nederlags osende pøl
hvelver en endeløs himmel
stjernenes tindrende rad.
Over vår dypeste sorg
flammer dets rike, forgjættende glede.

Livet er hellig!

La det være ditt første
og siste ord.

Ikke en tro du skal klamre deg til
når ditt hjerte er tomt
og din panne er trett,
men en levende
seirende visshet,
en fakkell over dødens graver,
en morgenstjerne over all din veg!

(1942)

Arne Paasche Aasen.

— Vent, sa den gamle. Hun hadde mistet en maske i bindingen sin og strevde for å få den opp. — Vent litt. Så der er den. Jo, nå skal du høre. Det skulle være høstfest på gar'n som skikken støtt har vært her. Først takk og lov for grøda og så dans etterpå.

Ungdommen hadde pratet og mast i dagevis før. Pyntet seg og parret seg i hop. *Den* skulle være med *den*, og *den* skulle være med *den*.

«Skjære, skjære havre,
hvem skal havren binde?
Det skal bare kjæresten min,
hvor skal jeg hannom finne?»

— Han er itte så langt av, vet jeg, ertet det.
— Du så'n vel i går kveld, i det klare måneskinn?
— Hver tar sin!
— Så tar jeg min!
— Men hvem tar Jenny?
— Ja, hvem tar Jenny?
— Pass opp, ellers tar a både min og din.
— Hvem tar *du*, Jenny?
— Ingen, jeg skal være i hop med Mohusgutta.
— Med begge to?
— Så, jasså, du skal ha to, du?
— Åffer itte tre like godt?
— Om *en* furter og *en* sturter, så har du enda att *en*. Men Jenny lo og sang på «*havren*».
— Men åssen gikk det? spurte den fremmende.
— Det gikk *galt*, svarte den gamle, det må du vel forstå, du har jo sett henne.
— Gikk det *galt* på høstfesten?
— Det gikk *galt* dagen før.
— *Snakk* er farlig. *Ord* er farlig. «Og ordet vart til kjød og tok bolig iblant oss.» Husker du det. Husk alltid på det, så går det *deg* bedre enn de fleste.

Som sagt, sladderer bar frukt. Sladder bær alltid frukt. Har du smakt den frukten noen gang? Den er besk, skal jeg si deg. Besk og bitter. Kvinnfolka *pratet*, gutta *hørte* og *forsto* og *forsto ikke* alt ettersom. Men de bgynte å se på stakkars Jenny gjennom de samme briller som de andre brukte, og Jenny var ei hulder. Ei farlig lokkendes hulder som suget dem til seg så de ikke vart seg selv mektige, men drev viljeløse mot henne. Hun *mente* noe med alt hun sa. Alt hun gjorde var *beregnet*. Beregnet på å *lokke* og *bedra*. De var *narret*. De var gjort til *latter*. Fantasiene vart villere og villere, og i alle de forvirrete drømmene *lo* Jenny, *lokket* Jenny og *mente* noe med det.

Brødrene hadde det vondt, det er visst; men det var sladderer og praten som var skyld i det. Hadde ikke kvinnfolka sladret og lagt ut, hadde aldri de unge gutta kommet på at det var det *minste* rart om Jenny ville være sammen med dem begge, men nå vart det en *hån*, en *fornærmelse* så uoverkommelig, at gutta til sist hetet hverandre.

De hadde gått og skult til hverandre i flere dager og hver for seg tatt mot finter for Jenny. Og så *hendte* det.

Jenny var gått opp på den bakken der. Den gamle pekte. Hun sto der og så utover. Ville vel se om det vart bra vær til dagen etter. Hun sto der ensam med seg sjøl og så seg om, mens sola lyste på det blanke håret hennes. Da fikk hun se at Martin

Søndag i fangeleiren.

Grini i mai 1944

Jeg går langs fangeleirens piggrådgerde en søndag formiddag med stille regn. Det er om våren, Småfugl er på ferde, og solen står i Tyrens tegn.

De siste blekblå snøklatter er borte, på bakken ulmer mose, gress og muld. De nakne trærne glinser, rå og sorte, i spranget enno, med en bark som kull.

Jeg kommer til en nedlagt husmannsstue med tomme ruter og med spikret dør. Men åkren snor seg opp i brunrå bue, dampende og fersk og rik som før.

Jeg snuser inn den sterke, svale duften av regnvåt vind som bølger inn fra syd. Og rundt omkring meg skjelver luften av blanke fuglefløyt og lykkelig.

Og allting i meg blir så ømt og stille ved dette syn av vek og tidlig vår. Jeg smiler mot en lynsnar bokfink-trille, og glemt er fangeleir og fangekår.

Jeg glemmer at jeg gikk her mørk og bitter, pint av savn og angst for nederlag. Jeg vender ansiktet mot regnets gitter og lar det skylle vekk alt gammelt nag.

Jeg blir i stand til å forstå, erkjenne. Jeg hater ikke mer, men tilgir alt. Min sjel er lik et nypløyd åkerlende som venter frøet nå når regn er falt.

Mitt sinn blir fylt av heftig glede, mitt hjerte gror i ukjent fred. Ja, nå er jeg til modning rede. Så, å vinn, den dyre sed!

Andreas Eriksen.

Mohus kom fra skogen, og hun lo og vinket til ham og bad ham komme opp og se på solnedgangen. Men like etter så hun at Arne kom fra andre kanten. Da lo og vinket hun enda mer og ventet utålmodig på at kameratene skulle nå opp.

Men da de nådde opp og fikk se hverandre, vart de så underlige og bleke.

— Så rare dere er? spurte hun. Kom og sett dere og se på sola. I morgen blir det fint. Og så nynet hun den sangen jentene hadde ertet Mohusgutta med i flere dager:

«Hvem skal havren binde?»

Martin kom fra fugljakt og hadde børse på ryggen. Hadde han bare ikke hatt børse. Han rev den av ryggen og siktet. Jenny snudde seg mot dem og satte i et skrik. Da Martin kastet børsa og grep etter henne i villskap, skrek hun over seg av redsel:

— Gå, gå, du har blod på deg! Du har blod på deg!

(Fortsatt side 36).



Eyvind Johnson:

KRILONS REISE

Den lille runde mannen gikk over grensa nord for Sylene. Han kom over og så Essandsjøen, fortsatte så rett syd på vestsida av Sylene langs leia som går fra Stor-Eriksvollen mot Nedalen. Om natta kom han seg over Nea. Det var mye vann i elva og vanskelig, og han vågde ikke gå over i nærheten av tollstasjonen som han trodde var full av soldater. Johannes Krilon fikk leke indianer, han fikk i stand en flåte såpass bra at den bar ham selv, ryggsekken og den lille trekassa med duen. Flåten liknet nærmest en vedhaug, han rakk over de tredve metrene på skrå, mens han padlet på nedsida med en bjørkestokk. Flåten strandet på en sandodde, og han vadde i land.

Han frøs, men vågde ikke sette opp telt og gjøre opp varme, han tømte den siste skvetten varm melk som var i termosene og gikk over heia den dryge mila til Stugudal. Det var den vegen han kjente best.

Han kom ned og så Vektarstuens pensjonatbygning, men der hadde de vel også soldater, tenkte han. Han hørte en hund gi fra seg et dovent nattglefs der nede. De har nok tatt hundene også og bruker dem, tenkte han og ble liggende en halvtime opp i lia og gjømme seg som en hare. Hunden mistet fort interessen, der kom et par tvilende glefs og så var det rolig igjen. Ingen var våknet, og vakta de sannsynligvis hadde satt ut, trodde nok at det var et natt-dyr. De fremmede soldatene ville sikkert ikke ha strevd med nattdyr og sendte ikke ut patruljer for å jage dem. De var kanskje redd dyr, eller redde for å treffe dyr når de var alene. Kanskje vaktposten sov også.

Siden gikk han ned den bratte, krokete stien. Et sted gled han og holdt på å gå over ende. Da en stein løsnet og trillet nedover, stoppet han og holdt

Oversatt av BJØRN RONGEN

Tegninger av K. Espolin Johnson.

pusten. Lyden var dump og mjuk, og hunden hadde nok sovnet. Myggen surret rundt ham. Han kom ned bak den melankolske og ensomme kirkegården ved østenden av Stugusjøen, der de forkrøplete bjørkene var begynt å springe ut. Han smøg seg med forsiktige skritt langs gjerdet rundt kirkegården, og kikket inn på de grå steinhellene og korsene, men han vågde ikke stoppe. Han hadde vært her en gang før, og alt var som sist, det var på samme årstiden. Han gjettet på der var militærforlegning i Stugudalsgårdene. Han holdt seg på nordsida av Stugusjøen og Tyaelva, et godt stykke overfor landevegen ned til Tydal, den begynte her. Det gikk seint, terrenget var mange steder vanskelig og trettende, men han ville gå så lenge han hadde noe igjen av natta.

Det var lyst og disig over vannet, sola holdt på å komme fram nordøst om Sylene. Duen holdt seg rolig i den vesle esken han hadde hengende i en rem på brystet. Han hadde en mørk duk om esken, den duvet til høyre og venstre for hvert skritt han tok. — Jeg undres om fugler av denne sorten blir sjøsyke, tenkte han. Sånt burde en vite på forhånd. Den satt vel der inne og lurte. Snart skulle den få mat.

Av og til var han nedpå vegen, men når han hørte det kom bil, kløv han opp og gjemte seg bak kjerr eller steiner i skogen. De kjørte med bensin og i slik rasende fart at det halvfuktige støvet røyk som en sky, og det durte ned i dalen som av en foss.

Han var trøtt og søvnnig, men fortsatte til sola stakk i ryggen. Først da han så det vesle tjønnet nedenfor Stugusjøen, gikk han et stykke inn i skogen og holdt rast. Han vågde ikke gjøre opp varme, men spiste brød og smør og pølse og ga duen litt av ertene. Han satte opp det lille teltet under ei tett gran og sovnet mest med det samme.

Han våknet av sang. Det var langt ut på ettermiddagen. Han hørte marsjerende føtter nedpå

EYVIND JOHNSON

Vi vet glade at han ikke er alene, at han ikke er den eneste svensken som bar våpen for retten da de andre bar skreppa for uretten. Vi vet at de beste i svensk presse fra første stund var med, Torgny Segerstedts navn vil lyse lenge i Norge, Ture Nermans, og mange med dem i vårt broderlands åndsliv, for i Sverige var de beste å finne blant dem som fører pennen. Merk det, i dette er der forgjøttelse for oss i landene hvor pennen var det første som ble vristet oss av hendene.

Vi skal huske våre venner, til hell for dem av deres slektninger som hjalp våre uvenner. Vennene fra Brantings Sverige. I 1905 reiste den samme ånd protestfanen mot broderkrigen. Vi takker dem alle, likevel — ingen av dem er kommet oss så nær som Eyvind Johnson. Hver måned har han vært over grensen med sitt «Håndslag» disse vonde årene. Dette opplysnings- og oppmunttringsskriftet inn i hjemmefrontens ildlinje, har hele nasjonen hatt i hånden, det har år etter år vært Krilons «resa». Og det har vært mer enn en utrettelig parole utenfra, det har vært en aktiv kjemper i vår indre front.

Slik er Eyvind Johnson blitt en norsk kjemper, og vi gir ham med hjertets vold dikterborgerskap i Norge.

Aksel Sandemose var underlig framsynt engang i et spøkefullt intervju med dansk «Politiken». På spørsmål om hvilken norsk dikter av de yngre han satte høyest, svarte han: Eyvind Johnson!

Men han er jo svensk? innvendte «Politiken».

Det gir vel jeg faen !! sa Sandemose.

Eyvind Johnsons nasjonalitet er ellers ikke det vesentlige. Nasjonalitet var kanskje til syvende og sist mer et preventivt pigment i denne krig enn det var en egenverdi, en fullkommenhet, mer en krigstilstand enn et fredsmål.

Eyvind Johnson er en Johannes Krilon, og Johannes Krilon er et meneske.

Hans «Håndslag» kjenner de fleste av oss, men de tre siste romanene hans, «Grupp Krilons», «Krilons resa» og «Krilon själv», som alle var og er veldige gjerninger for den gode strid, er det vel ikke sloppet så mange av over grensen.

Magasinets lesere får her, mens vi venter på at verket skal komme på norsk, beretningen av Krilons reise inn i det mørklagte Norge. Den er hentet fra trilogiens annet bind.

Magasinet vil i nærmeste framtid redegjøre for denne kjemperomanen hvor Johannes Krilon er hovedperson og kjød og ånd. Samlet er de tre bindene nær innpå 2000 sider, og verket er like fullt av livslevende assosiasjoner som disse fem krigsårene har vært fylt av begivenheter. Den likner neppe noen annen roman i verdenslitteraturen, den er romanen om vår tid, vår yngste samtids «Krig og fred» (uten at den minner mer om Tolstoys mesterverk enn Hitler minner om Napoleon), og her er Krilon Andrei og Pierre i én person, fordi han er både kriger og menneske.

Det er historien om den foraktede demokratiske humanisten som begivenhetene omsider tvinger til aktivisme. Slik er det også din og min enfoldige historie, vi norske Kriloners.

Måtte nå det frie Norge gi Eyvind Johnson det håndslaget som en norsk utgave av dikterverket om Krilon og hans samtid vil være!

R.



En gang holdt han på å komme rett på dem, men kom seg inn under ei gran. Alle sammen hadde samme ansiktet, samme måten å trampe på og samme sangen. De syntes være dratt opp med fjærer.

Da han kom forbi Tydals gamlekirke ved Ås, hvilte han atter en time. Han måtte gjøre en stor sving forbi gårdene, men kom seg usett over Nea der Tya og Nea renner sammen. Han var høyt oppi raskantene. Her og der gjødde bikkjene på gårdene, han stoppet hver gang og sto stille. Svetten rann, men brystet arbeidet jevnt og godt som det skulle. Kroppen har hatt nytte av fotturene, tenkte han. Men jeg burde ha hatt lengre bein, og kroppen er tyngre enn jeg trodde.

Det gikk seinere og seinere. Det var tettere mellom gårdene nå, og han kunne ikke gå nedpå veggen så ofte. Folk tok til å våkne. Ved sekstida om morgenen var han kommet forbi Selbu gamle kobberverk. Han hadde ikke våget seg over elva mer, for han måtte tilbake på samme sida og visste ikke hvor mange bruer de hadde sprengt under stridene i april året før. Ellers var det en sti som gikk over Kvernmoen gjennom skog og myr og kom fram til elva ved en av de mange gårdene som hette Bakken, noen kilometer før Floren. Der skulle det også finnes bru, men hvis den var bevoktet, var han nødt å fortsette i det vanskelige terrenget på sørsida av elva. Jeg tar ingen risiko nå, tenkte han. Jeg kan ta dem siden, men ikke nå. Jeg må nå fram først. Det er viktig.

vegen. Han kikke forsiktig mellom granene og så stålhjelmene glimte matt. Det kunne være tyve stykker, de marsjerte etter en stor lastebil opp mot Stugudal i sørøst og sang at de var på veg gegen Engelland. Han kunne se de unge og slitne ansiktene på noen av dem. De bar karabiner og trampa på med kortskaftede støvler med mye jern i sålene. Sånn så de altså ut.

Straks etter hørte han kommandorop, troppen gjorde holdt og kvilte seg. Av og til hørte han de snakket. Karene var kranglesyke og svor tydelig over myggen. Sola steg, og de svettet nok i stålhjelmene.

Han vågde snaut røre seg, han lå på ryggen inni teltet og lyttet. Etter en times tid ga de seg i veg igjen. Lastebilen startet motoren tungt, de stilte opp etter et kort kommandoord, og støvletrampet tok til. Det siste han hørte av dem var sangen om at de dro gegen Engelland. For en omveg, tenkte han med bitter melankoli.

Frampå kvelden krøp Krilon fram igjen og gikk i ett til midnatt. Så holdt han rast på et par timer. Av og til måtte han inn i skogen for passerende biler eller små grupper soldater som var på veg mot grensa. Noen kjørte lastebil, andre marsjerte.

Hele dagen sov han uforstyrret i skogen overfor Storbrauta. Og selv om der var temmelig mange soldater på veggen, så klatret de sikkert ikke omkring her. Om kvelden fortsatte han forbi Floren.

Den natta da han gikk omtrent to mil, traff han plutselig på en mann. Det var på den øde og ville strekningen opp fra Floren, under Oråsvannet. Det var det første menneske han snakket med siden han gikk over grensa.

Han hørte ikke mannen kom, men i en brå sving midt i bakken sto de plutselig rett overfor hverandre. Krilon fikk ikke hoppe unna, og mannen skvatt som om han var forberedt til øyeblikkelig å forsvinne nedover i buskene på elvebredden. Han var lang og høy, med et eldet ansikt av det slaget som knapt kan være over tredve år. Det var helt brunbrent, enda det var tidlig på sommeren. Han var utrustet for fjellvandring: grove beksømsko, skilue, ryggsekk med ullteppe spent fast over og telt under, og i handa hadde han en grov granstokk.

Krilon tok langsomt noen skritt mot ham, vakt-som, og karen kom også noen skritt framover. Krilon stakk handa i lomma, han grep hardt om den korte engelske snadda og tenkte: Det ser kanskje mer truende ut sånn, man er bedre forsvart slik. Mannen kjørte også høgere handa ned i bukselomma.

Da kom Krilon på en gammeldags hilsen han hadde hørt i Trøndelag for lenge siden.

Han fuktet leppene med tunga og smilte:

— Sign møte!

Mannen virket forbløffet, så dro han langsomt handa op av lomma:

— Sign møte!

Krilon tok opp pipa, holdt den som en revolver, men snudde den og stakk den i munnen og blåste, så stakk han den ned igjen og smilte enda breiere.

De grå øynene på mannen tok også til å le, og smilet vokste over det svette ansiktet. Han stakk tommelfingrene under ryggsekkremma og letta litt på børa.

Gjemt av tette graner og lauvskog som hang ut over stupet, rislet elva mot steinene rett nedunder dem.

En bil arbeidet seg oppover på den andre sida av bakken. De jumpa av veggen samtidig, gled ned i riset bak en stor gran og lå der tett ved siden av hverandre. Krilon hørte hvor andpusten den andre var, en mann som er svært sliten. Gjennom greinene så han den åpne lastebilen. På benkene på lastepanet satt åtte—ti soldater, hjelmene og geværpipene blenkte. De var forbi på et blunk, lyden sank ned i den krokete bakken og kom tilbake langt borte.

Mannen lå på sida og lo stilt. Tennene hans blenkte kvitblå i nattlyset. De hørte elva under seg. På den andre sida stakk et nes ute i elvekroken, der lå et kvitgrått hus med hage bakom og to trær framfor. Det var sikkert balsampopler, prydtreet her.

— Hvor skal De hen, lo mannen. — Med den oppakningen?

Krilon lo tilbake.

— Til Trondhjem. Og De?

Mannen lo enda breiere.

— De kjem fra Sverige! Hva skal De gjøre i Trondhjem da?

Krilon nikket.

— Ja, fra Sverige. Jeg skal snakke med noen venner i Trondhjem.

Mannen var litt i tvil, så sa han åpent:

— Jeg skal til Sverige. Hva har De der?

Han pekte på treburet på Krilons bryst. Krilon lo sakte.

— Det er en fugl, en due. En brevdue.

— Å.

— Om jeg skulle ønske å sende en hilsen heim, ser De.

Mannen lo og reiste seg, Krilon sto også opp. Han kjente hvor øm han var i lårene.

De lyttet og klatret så opp på veggen igjen.

Mannen banket med en krøkt langfinger på buret:

— Det er godt gjort av en due å komme hit — til oss! Godt gjort. Men nå må jeg av sted. Er det noen jeg skal hilse i Sverige?

— Hils bare fra Krilon, Johannes Krilon, om De skulle treffe noen som ser ut som de vil ha en hilsen. Si bare at jeg har nådd helt hit.

Mannen rakte fram handa:

— Vi ses. En gang. Jeg heter Arne. Hils Trondhjem fra Arne Gråkallrennet. Si at han er kommet hit. Men det må være de rette.

— Da er De skihopperen, sa Krilon ærbødig. Jeg er ikke så inne i det, jeg har aldri hoppet på ski noe videre, men jeg vet godt hvordan det er. Og jeg har lest om Dem i bladene noen ganger. Da de arresterte Dem, hadde de svenske avisene bilder av Dem. De svevde i luften med utbredte armer. Det så stilig ut. Hvordan gikk det siden?

— De behandlet meg, sa skihopperen. Men nå må jeg av sted.

— Jeg kan fortelle om en bra veg over grensa, sa Krilon.

Arne fra Gråkallens og Holmenkollens hopprenn vinket avvergende med handa, han hadde travelt.

— Jeg vet, jeg vet.

— Ved Floren er det soldater, og ved Stugudal.

— Jeg vet, jeg vet.

Han var alt begynt å gå. Krilon ville gjerne ha spurt om noe mer. Han hadde de aldri sloppet fri. Han hadde sikkert rømt. Siden han var blitt «behandlet» av dem.

Nede i bakken snudde han seg, vinket, tennene lyste:

— Sign møte — Johannes Krilon! Sign møte — due!

Krilon smilte etter ham, vinket:

— Sign møte — Arne Gråkallrennet!

Og så snudde han seg og fortsatte oppover.

Verste vegstykket å ta seg fram den natta var den tettbygde strekningen fra Rotset, over Rønsberg der Rotlaelva renner ut i Nea. Bikkjene gneldret i hver en gård, og han måtte holde seg høyt oppi skogen. Det minket på provianten, han hadde igjen noen biter hardt brød og litt margariner, det fikk iallfall klare seg til han var kommet forbi Selbu. Siden fikk han gå innom et sted på de fire milene fra Selbubygda til Hommelvik.

Før klokka syv om morgenen var han kommet forbi Evjen, fulgte så den til dels vanskelige veggen gjennom skogen og over myrer opp mot Fletten-

gårdene. Da han tok kvil, var han så trøtt at han sjanglet mens han satte opp det vesle teltet under ei gran. Han ga duen av ertene og sovnet og sov til ut på ettermiddagen. Han syntes det knirket og knaket i hele kroppen da han halvvakent satte seg opp og kikket ut. Det regnet. Det var kommet en rift i teltet, og vannet dryppet inn med melankolske plask. Han smurte tjukt margarin på brødet og fikk i seg den ene av de to bitene han hadde igjen, tygget langsomt og studerte kartet. Han trodde det var best å gå over Fuglem og Hommelvik, over Hell var det sikkert mer risikabelt og der-til noe lengre.

Om ettermiddagen fortsatte han i regnvær gjennom skogen rundt østenden av Selbusjøen, han fulgte en smal og etter det han forsto, lite trafikkert bygdeveg. Regnslaget hadde han slengt over akslene og over ryggsekken, det slang om lårene og beksømskoene var våte. Utpå kvelden nådde han Ørberget og kvilte litt. Herfra så han over en landtunge med noen gårder, den helt tre mil lange sjøen til endes. Her hadde han og vært tidligere.

Bygdene lå så stille at han syntes han kjente den kvelende handa over dem. Det steg røyk fra pipene nå mot kvelden, langt nede skramlet noen med melkespann, oppe fra skogen hørtes kubjeller. En sommer for flere år tilbake hadde han gått her, rundt hele sjøen, ligget i telt en natt nedved Tangvoll, noen kilometer ovenfor osen der sjøen smalner til og renner ut i Nidelva. Det var den dypeste fred en kunne oppleve. Tidlig om morgenen kom den lille dampbåten som sikkert hette Kong Sverre eller noe liknende, den stoppet midt uti sjøen, og noen ble rodd i land. Det var så helt uten noen hendelse, stille, blått — en mann som ble rodd i land og kjente den største fortrolighet med livet, friheten og freden. Johannes Krilon mintes enda lyden av åretakene, hvordan årene ble løftet og vannet dryppet av dem . . .

Han sto opp og fortsatte i regnet. Utpå natta sto han utenfor en stue overfor Selbustrand. Han hadde gått en beinveg, nærmest en sti gjennom skogen opp mot Gråsjøen og hovedvegen til Hom-

melvik, mot nordvest. Stua var liten og hadde grå bordkledning. Han hadde satt fra seg ryggsekken inni skogen, men buret med duen bar han med seg på brystet. Vindusrutene blenkte mørkt mot den nedrullede blå gardina. Han banket forsiktig på ruta og ventet.

Han hørte det riktet i en seng, skritt som tasset over golvet, en dør ble åpnet og noen sto i gangen. Gangdøra ble åpnet på gløtt og et mørkt hode stakk forsiktig ut.

— Ka er det?

Krilon tok noen skritt nærmere og kikket på mannen. Øynene var lyse og nysgjerrige, kanskje de var redde også.

— Jeg er sulten, sa han bare og smilte oppgitt.

Mannen som kunne være omkring før, gransket ham nøye før han sa: — Kom inn.

Krilon kløv etter ham over den høye dørstokken, døra ble dradd igjen, og det ble bekmørkt i gangen. Han hørte klinka ble lagt på. Inne i kjøkkenet var det litt lysere. Han så en komfyr som sto innmurt i den gamle åpne skorsteinen. Under det ene vinduet lå der noen i en sofabenk, på den andre sida av skorsteinen var en kvit dør som sto på gløtt. Det rørte seg i sofabanken, han skimtet et gråkvitt skjegg. Inne i kammerset maste en unge.

Mannen rullet opp litt av gardina for det andre vinduet, og det ble mye lysere i kjøkkenet.

En gammel kar lå i benken. Skjegget pekte rett ut i været, øynene blunket.

— Kem e dokker? spurte han rett ut.

— Jeg er svensk, svarte Krilon.

— Hvor kjem De ifra?

Krilon lurte litt og kikket i gamlingens blunkende, lysømme øyne, så sa han spent:

— Jeg kommer fra grensa.

Det var stille et minutt, han hørte noen rørte seg inne i kammerset. Har de nå soldater her, er jeg solgt, tenkte han.

— Har De papirer på Dem? spør den yngre mannen.

— Nei, ikke annet enn passet. Og det er ikke visitert for denne reisen.

Han smilte, ventet tyilende og sa:

— Jeg er gått vill, forstår De.

Olav Engelbriktsson.

Jeg ser med sinnets fjerne syn:
mørkt imot hav og himmelrand
et skip på flukt, forfulgt fra land.
Ombord en slagen mann. Hans bryn

har dette lidelsens hell
som hos en mann hvem tunge år
har synt hvor dystert skjebnen rår
alt til hans fall, og alt til fall

for et elsket land. — En fjern kyst
blåner alt mer fjernt, og fjell
og fjord roper et siste farvel
i sjøfugls skrik. Så er det tyst. —

En mann på flukt: en slagen mann;
og dog, hvor ruvende i rom,
selv da den siste stripe skum
brast mellom ham og dette land. —

Han var den ene; bare ham
var dette gitt: å sette makt
mot fremmed makt, og hvem har sagt
at ånd skal verges av et lam?

Han var den siste. — Så kom år,
de hundreder av år da alt
som var av frihets ånd forfalt;
for hvem var herre i vår gård?

Fremmede. — Dengang nederlag.
For skjebnen ågret med sitt hell,
og der var brist i folkets sjel
etter så mange hårde slag.

Hvor fjernt i dag. — Jeg taler om
den store mann hvis bispestol
var rettens og vår ånds symbol.
Og etter ham, hvor sto den tom.

I hundreder av år, helt til
de nye tankers nye stil
skjenket den form av et symbol:
vår frihets ånd i lovens stol.

Claes Gill.

Han ventet, smilte igjen, litt urolig.
— Og er altså havnet helt her nede.
— Det er det ingen som tror, sa mannen.
Hvor skal De hen?

— Jeg vet ikke om jeg kan si det her, sa Krilon.

— Det kan De visst. Hvordan kom De unna soldatene?

— Jeg gikk forbi dem, sa Krilon roligere. Jeg holdt meg oppi skogen.

Mannen betenkte seg og studerte ham atter nøye.

— Jeg har et ærend til Trondhjem, sa Krilon. Ja, til andre plasser også, forresten.

Han snakket nå helt rolig igjen, hverdagslig.

— Jeg er svært lei for jeg vekket dere på denne måten, men det var slutt på maten min. De får tro meg eller ikke. Men slik er det.

Krilon merket hvordan øynene til mannen fór over ham, stykke for stykke. Gubben i benken sto opp, løftet beina over kanten, det knitret i halmen under ham, siden satte han føttene forsiktig på golvet som om han mistenkte det for å være av is eller at det var fullt av glassbiter. Han dro fingrene gjennom det grå, glisne skjegget.

— Sitt ned, sa den yngre og pekte på en stol ved bordet.

— Jeg sier mange takk, sa Krilon. Det var veldig snilt at De ville tro på meg.

Mannen svarte ikke, han tok fram brød og mysost fra et skap uti gangen og hentet en mugge melk. Gamlingen dro på seg buksene og kom forsiktig labbende fram til bordet. Krilon spiste langsomt og kikket småflirende inn i øynene på ham.

Gubben sa noe på det nasale selbumålet, men det var vrient å forstå. Krilon nikkete bare, og gubben lo med tannløse gummer, så tok han opp igjen spørsmålet, tydeligere:

— Koffer ska han te Trondhjem da?

Resten var ubegripelig, men gubben fortsatte å smile.

— Far lurer på hvorfor du skal til Trondhjem og sier han kan godt bli med deg, sa den yngre mannen.

— Jeg er svært takksam for det, men jeg kommer nok fram, sa Krilon. Jeg har gått her før, og jeg har kart, rektangelkart.

— Jaha, men vegen er nok ikke så bra — hvis du har noe ærend dit. Har du ikke noe med deg?

— Det står oppi skogen, sa Krilon og reiste seg. Har De småbarn?

— Ja, det er bror min sine. Pause: — Han er ført — spørver.

Gamlingen mumlet igjen noe og pekte.

— Det er en due, sa Krilon. En brevdue, sa han og banket på buret.

Så mumlet gamlingen igjen noe for seg sjøl.

— Far sier han skal bli med deg. Han vet det best sjøl.

Gubben nikkete ivrig, skjegget og det grå håret i nakken vippet.

— De skal ikke ta noen risiko for meg, sa Krilon. Jeg finner nok vegen. Og nå vil jeg gjerne få betale for meg.

— Nei. Den vngre gjorde en avvergende gest.



Til

Arnulf Overland

Vi takkar deg for tru og bitter tvil,
for ord i ålvor, beiskt og salt.
Vi sender helsing over hav, dei lange lengtingsmil.
Du trudde at vi overlever alt.
Din tvil er enno stjerne over skuggeskog.
Di tru er med og styrer fiskarbåt og plog.

Det tunge mørkret som vi villar i,
er skuggen som du såg ein gong.
Og skuggelivet elda opp din song: Du drog i strid.
Ditt diktarliv vart aldri berre song.
Du helsa Døden: Han er livsens bror
og stoggar striden med eit unders felekor.

Du helsa livet og dei tapte slag
med framtids store, strenge krav.
Vår manna-ånd er ævekraft bak øks og plog og sag
som Døden formår om att i vår grav.
For sannings ljøs på jorda song og stridde du.
Du stridde med ditt tunge sverd av tvil og tru.

Vi sender helsing til eit framandt land:
Blandt graver ser vi blomar gro.
Ditt nakne ord er vårt. Du er ein namnlaus arbeidsmann
med klungerkrans i lidings klåre ro.
Med tru vi helsar deg på denne tunge dag
da landet einast lever i vårt hjerteslag.

Mai 1942.

Tor Jonsson.

So Samannen.

Til Arnulf Øverland.

Du løftet din hånd så modig
med sæd til den golde jord
som lå der forrådt og blodig
og kvalt under dogmens ord.
Du strødde fra ødsel favn
ditt såkorn i sorg og savn
og lidende slekters spor.

Du gikk der i morgengnyet
og gav av din rikdoms bør
og ofret deg selv for bryet
å så for din frendes dør.
Men sæden fant grunn av sten
og lå der for spott og mén
som edlere såkorn gjør.

De stilte deg opp mot muren
fordi du var klar og ren.
Kerubene blåste på luren
og kastet den første sten.
Men sannhet kan aldri dø —
du tok dine stene for brød
og torner for palmegren.

Du stod der i dyst alene —
en støtte av ild og ånd.
Du stod der og høstet stene
for sæden som rant fra din hånd.
Ensomme, flammende gry —
du kneiste i kamp og gny
og sprengte din samtids bånd.

Du sprengte deg fram i dagen
som forårets frie elv.
En såmann i ren skarlagan —
en flamme i tidens hvelv.
Og alt som din sjel har gitt
av skjønnhet i sort på hvitt
er bautæen over deg selv.

Du seiret i hån og smerte,
du trosset i ånd og tro.
Du skjenket vårt unge hjerte
den sæd som til slutt skal gro.
Ditt frå til den nye tid
skal vokse av slam og nid.
til sannhet i ånd og blod.

Sigvart Hagen.

Men far vil følge deg. Det er ikke for din skyld, — bare. Far har fulgt flere. Til begge kanter. Han venter også.

— Venter? sa Krilon.

— Ja, vi venter. Det er det meste vi gjør. Ja, vi gjør jo annet også, men vi venter mest.

Gubben rettet seg opp og blåste, han hadde knyttet skoene. Han sa noe til sønnen.

— Nå er far ferdig. Det er best dere starter. Jeg skulle gjerne fulgt sjøl, men det er lett å merke at jeg er borte. Om det skulle komme noen å spørre.

Krilon tok opp en seddel.

— Det er til barna der inne, sa han.

— Behold pengene. Du vil nok trenge dem bedre i Trondhjem. Vi klarer oss nok. Du skal oppsøke en som far vil fortelle deg adressen til — en som kan hjelpe deg hvis du behøver hjelp.

— Hva heter — du? Jeg heter Johannes Krilon.

— Eggen.

Ennå en gang sa Krilon at han ikke trengte vegviser, men at han kunne finne fram aleine. Men Eggen avgjorde det:

— Vi vet det best. Og vi ønsker du skal komme fram dit du skal.

Krilon tenkte å spørre om noe, men Eggen sa uten videre:

— Far ordner med mat på veggen.

Krilon hentet pakningen sin oppi skogen, han tok fram posen med erter og ga duen mat. Eggen tittet interessert på buret, han smilte fint og varmt da Krilon åpnet litt på lokket.

— Våre tok de, sa han. De åt dem visst opp!

Gubben klukket og banket med en knokete og krokete pekefinger på buret.

— Pip-pip! sa han helt forståelig.

Gamlingen gikk først. Han så enda skrøpelig ut. På ryggen hadde han en liten ryggsekk uten meis med proviant.

De holdt seg på veggen noen kilometer mellom Haukåsen og myra nedenfor. Farten var god, Krilon kjente seg mett og utkvilt, og gamlingen gikk uventet lett og fjærende. Ved Halvartjønna, et lite blinkende tjønn — tok han av på en sti rett vestover. Det var både vanskelig og lett terreng, helt ulik det Krilon hadde gått i tidligere på denne turen, gjennom myr og skog og forbi småtjønn kom de fram til Dragsjøen, der hadde Krilon vært på ørretfiske en gang. De gikk en halv mil på to timer. Det var opplett, men vått etter regnet.

De holdt seg på nordsida av sjøen i dels vanskelig terreng, ofte var de høyt til værs, fire hundre meter over havet. Da de kom ned på øvre sida av åsen, stoppet gubben, dro opp en svær tambak og kikket på himmelen som om han stilte klokka etter den og sa:

— Ei lita kvil.

De tok et lita kvil på flere timer. De lå under ei gran der det var noenlunde tørt og åt. Gubben skar brødet i små biter før han stakk det i munnen. Han tittet ned på sjøen. Mellom to munnfull sa han noe. Siden gjentok han det tydeligere.

— Ka sier dokker i Sverige? Om oss?

— Hva vi sier om dere? sa Krilon. En del av oss er misunnelige. Dere er i vårt hjerte, sa han med en viss høytidelighet. En del kjenner nok engstelse for dere, ja, de gjør vi alle, men mange er misunnelige.

Gubben tenkte på det en stund, og så lo han tannløst.

— Det er ikke til å fatte. Det som skjer med oss. Men vi skal ha dem ut av lanje. Det er heimen våres. Vi må ha dem ut. Ka gjør du i Sverige da?

Krilon lo mot ham: — Jeg selger hus, sa han. Men det er skralt med forretningene akkurat nå.

— Koffer kjem du hit til oss da?

— Hvorfor jeg kommer hit? sa Krilon. Jeg måtte det. Det er kanskje som å gå i krigen frivillig. Jeg synes jeg måtte. Det er viktig at jeg kommer hit og snakker med noen som jeg kjenner. Det er — han betenkte seg — det er som å skjenke en øre til en innsamling der det trengs millioner. Det er en dråpe. Men jeg er en mann som bare har en øre, jojo, kanskje to. Men det er en dråpe.

— Jeg er i den krigen, sa gubben. Han søkte etter ord. Jeg er som en — en speidergutt.

— Hvor gammel er du da?

— Fireogsytti. Men jeg vil leve til de fremmede er ute av lanje våres. Ute av Norge.

— Går du ofte til Trondhjem?

— Ja, nå. Men før var det ikke så ofte. Men jeg så da utstillinga nittenhundreogtredve. Det var merkelig majnn.

Han snakket anstrengt høynorsk, det var som om han leste av bibelen.

— Vi må ikke gi opp. Vi må holde ut. Vi må tru.

Han smålo hele tiden.

— Jeg liker å gå til byen. Det er som et ærend. Nå må du sove, siden blir det lang veg å gå. Du må være våken når vi kommer fram.

Gubben krøp sammen med hodet på den vesle ryggsekken. Krilon strekte seg og sovnet med en gang. Han vaknet ved tótiden etter at han hadde sovet tre timer og kjente seg våt og frossen. Gamlingen hadde tent eld og varmet en slags buljong i en panne.

— Du må drikke nå, sa han. Og ete deg mett, det blir langt.

De gikk hele dagen. Gubben sa ikke mange ord. Av og til snudde han seg og mumlet noen oppmuntrende ord. Han gikk ikke fort, men holdt en jevn seig marsj. Noen ganger stoppet han og banket på buret som hang på Krilons bryst, så nikket han og kaklet og sa Pip-pip og syntes ha det riktig moro. Da de la i veg, hadde Krilon kjent seg trøtt og støl i hele kroppen, men han merket hvor han tok seg opp da han fikk svette. De var på den strieste biten nå. Fra Dragstsjøens nordvestre hjørne gikk de opp mot Jonsvannet, det tok flere timer.

Ved Jonsvannet sa Krilon atter at han klarte seg sjøl, og nevnte noe om risken for gubben. Men gamle Eggen ristet på hodet og visste.

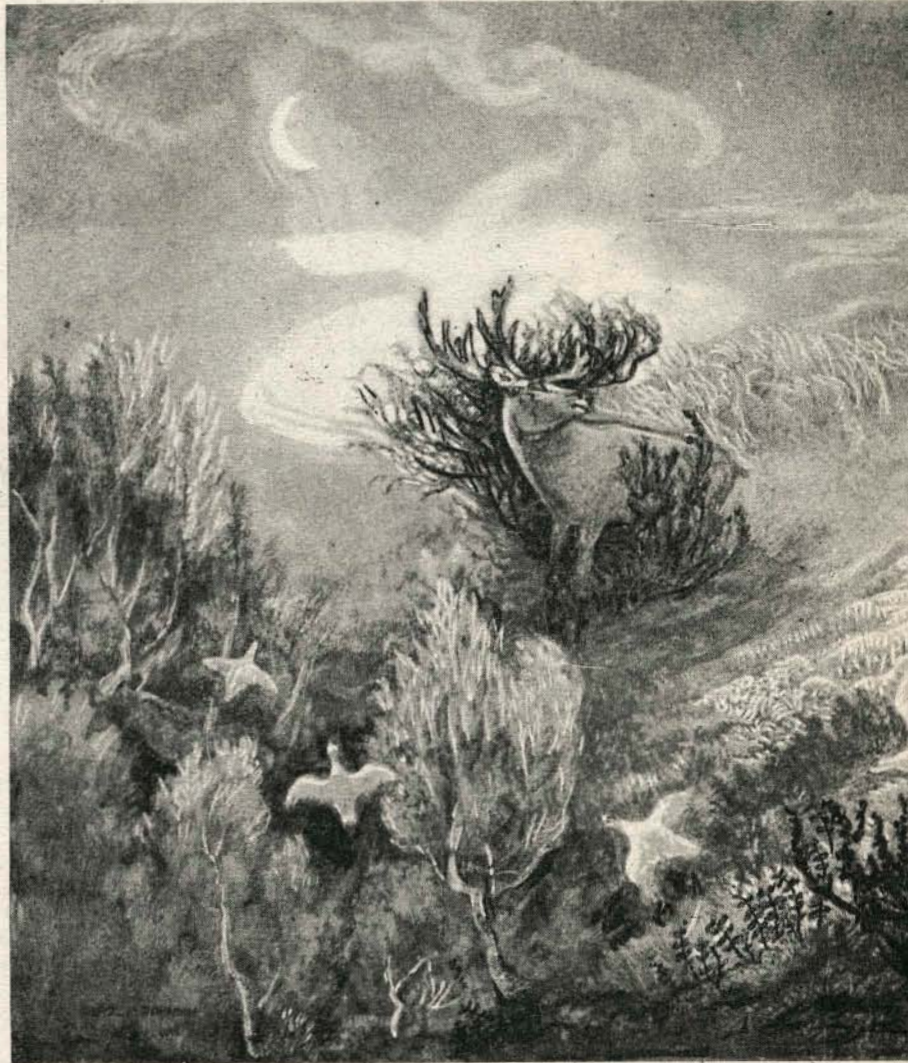
— Du må fram, majnn, sa han så bestemt at det ikke gikk an å si imot. Han hadde et oppdrag han hadde gitt seg sjøl, og det skulle han utføre til slutten.

Om kvelden holdt de seg på sørvestre bredden av Jonsvannet og vågde ikke mer følge landevegen, den var nokså sterkt trafikkert. Krilon visste på forhånd at det store vannet en mil fra Trondhjem ble brukt som flyhavn, og nå var vegene sikkert nøye bevoktet. Bortenfor Bratsberg kom de inn på Klebuvegen. Gang på gang måtte de gjømme seg. Tyskernes bensindrevne biler kjørte for full fres, de hadde tydelig travelt med alt de hadde fore, dårlig tid. Det var tett med gårder og småsted på denne vegbiten som fulgte Nidelva et stykke.

Et sted var de innom og kvilte. Gubben pekte bare, så stakk de inn i skogen. Et stykke oppe lå et lite hus og lyste gråkvitt i halvmørket.

— Du må ha ei lita kvil, sa gubben. Vent litt.

Krilon ventet bak uthuset mens han banket på vinduet. En dør gikk opp, han hørte stemmer. Gubben kom og hentet ham, de kom inn i et kjøkken som liknet det i Selbu. Han som åpnet og tuset rundt i underbuksene, kunne godt vært bror av



gubben. Han tente opp varme på grua. Av og til skjelte han på Krilon, men spurte ikke om noe.

— Hainn har et ærend! opplyste vegviseren kort, og de pratet ikke mer om den ting. Her og kjente Krilon det samme som han merket i Selbu, en stemning av venting. Folk ventet.

Krilon fikk tatt skjegget, stubbene var temmelig lange.

Ved femtida om morgenen gikk de gjennom det kollete landskapet inn mot Trondhjem. Det var et stridt stykke, Krilon var svært sliten, bebyggelsen var tett, og det var vanskelig å gjemme seg. Et par ganger kjørte militærbiler forbi dem i begge

retninger. De gikk rolig på, det var ikke annet å gjøre, og de ble ikke stoppet.

De stanset et sted til der gubben hadde kjente, og der ble de til det var høvelig tid å ta seg inn til Trondhjem.

Klokka ni gikk de inn i et hus oppå Singsaker.

— Jeg må bli her, sa gubben. Takk for turen.

Krilon hadde vasket seg, de hadde fått mat og satt i et lite rom.



Han snakket med en lang mørk mann med typisk embetsmannsutseende om hvem han skulle treffe. Han fikk greie på at Gestapo hadde tatt to av dem, en var forsvunnet, en fantes sikkert i byen og var inne i «arbeidet».

— Nå må du ta deg ei lita kvil først, sa gubben Eggen. Det var bra du kom, Krilon. Så får du vite korleis det er.

Han var stolt og glad, smilte, tannløst og hjertelig, han hadde utrettet noe for landet. Og dessuten hadde han lært seg et svensk ord av Krilon, det skulle han ta med seg til Selbu og lære de andre:

— Det er viktig.

— — —
Klokka fem om ettermiddagen satt Krilon i et lite lågt, kvitt hus ned i Dronningensgate og pratet med sin gamle venn Sverre.

— Vi trodde det ikke i begynnelsen når vi hørte om det, sa Sverre. Vi trodde ikke at de var så dumme. Men så måtte vi jo tro det, og det var kroppen vår som trodde det først.

Han hadde vist ryggen sin med sårskorpene.

De satt i en ring, nær hverandre, ni menn, og snakket lavt.

— Fortell som dere vil nå, sa Sverre. Krilon vet mesteparten, men han vil gjerne høre det av deres egen munn. Han vet hvordan dere har rømt, han vet at dere må, fortsette. Om dere ikke kan fortelle om sannheten selv, om dere ikke greier det, om den skulle komme til å dø med dere, så er han en stemme som kanskje kan bære den videre, til andre.

En lang, mager kar reiste seg, det var som om han sto på et fagforeningsmøte, han løftet en stor, tung hand mot trøyekragen og tok et solid tak i den.

— Vi stoler på deg, Sverre, sa han. Jeg kan godt først.

Så satte han seg igjen.

— Begynn du da, sa Sverre.

Mannen med det magre ansiktet snudde seg mot Krilon.

— Jeg ble tatt, og de kjørte meg til Terrassen. I rommet satt der tre offiserer fra politiet deres. Stolen de ba meg sitte ned på, var uten ryggstø. De spurte meg om forskjellige ting, men da jeg nektet, dro den ene av offiserene fram et hoggvåpen av jern som var overdradd med gummi. Med det viftet han framfor nesen på meg. Da jeg hele tiden sa nei på spørsmålene deres, slo han meg i ansiktet med knyttneven og siden med jernstangen helt til jeg falt av stolen. Mens jeg lå på golvet satte han seg overskrevet på meg. Han bøyd en foten bakover og vrei den ene tåa etter den andre. De to andre offiserene vrei samtidig armen min og sparket meg på

kroppen eller slo og sparket meg i ansiktet.

Den andre i kretsen, en yngre mann med jerngratt hår, snudde seg til Krilon:

— Jeg så ham etter forhøret. Han lå til sengs. Ene kinnet var opprevet, og han blødde svært. Ene foten var oppsvulmet og så ut som en kjøttklump. Flere ribben var knekt. Han var blå og rød og gul over hele kroppen, også i hodet. Han ba om lægehjelp, men de hånlo av ham og skjelte ham ut. Nå får Arne fortelle om seg.

Arne, den tredje, med fint ansikt og låg stemme, snudde seg til Krilon.

— Jeg satt først i det gamle fengslet. En natt tok de meg til forhør på Terrassen. Jeg ble hård-

hendt skubbet inn i et rom der seks av polisene deres var samlet. De spurte meg bare om en eneste ting. Da jeg svarte, skrek de at jeg løy. De dro fram to hoggvåpen, et stort og et litt mindre, og befalte at jeg skulle sette meg på en stol uten ryggstø. Da jeg hadde satt meg, begynte to av polisene å slå meg med hver sitt hoggjern, en tredje slo meg med knyttnevene og sparket. Jeg datt ned. De andre sto og hisset dem opp. En av mennene vrei nasen og ørene mine og dunket hodet mitt i golvet. Så tok de til å slå meg på nytt med hoggvåpnene mens jeg lå, og de sparket meg på hele kroppen. Jeg besvimte flere ganger. Da jeg kom til meg selv igjen, lå jeg på ryggen. En av de fremmede politifolka hoppet opp og ned på magen min, en a'en tok av meg sko'ne og slo meg under føttene. En av dem skrek hele tida at jeg skulle snakke sant. De fleste snakket bra norsk. Når de hadde hylt slik en stund, stakk de en jerntråd i kaminen og glødet den for å stikke meg under neglene. Men da mistet jeg bevisstheten igjen. Leif kan fortelle mer om det. Leif, en rolig, satt mann i femtiårene, vendte seg til Krilon:

— Jeg var der også. Ved sekstida samme morgenen gikk jeg inn i cella hans. Han bar blå og rød og gul over hele kroppen. Det var helt uråd å kjenne ham igjen i ansiktet. Det var helt sveltet opp og hadde sår og merker. Han krøkte seg og jamret og hadde krampeanfoll. Han fikk ikke lægebehandling, men ble liggende i cella til han kom seg litt, det tok fjorten dager. Han fikk ikke engang medisiner. Jeg så flere ganger at fangene ble dradd ut av cellene og slått med knyttnevene, så kastet de dem bare inn igjen. Polisene gjorde det sikkert bare for moro skyld.

Kristofer kan fortelle mer om det.

Kristofer var en yngre mann, mellom femogtjue og tredve år, med lukket ansikt. Mens han fortalte, forandret han ikke en mine.

— De slo meg mye. Jeg kan vise dere merkene. Jeg så også ofte andre ble mishandlet. Stundom tvang de oss til å se på forat vi skulle vite hva som ventet oss. Det var strengt forbudt å snakke med fanger som satt i ensom celle. En gang kikket jeg likevel inn gjennom gluggen til en kamerat og så han lå på golvet i cella. Han var inntullet i

bandasje og gipset, så jeg kunne så vidt se nasetippen på ham. Jeg spurte gjennom gluggen om jeg kunne gjøre noe for ham. Det må ha vært hardt, sa jeg. Han sa det var temmelig hardt de første to timene, men de siste trefire var han for det meste uten fatning. Jeg spurte om han hadde

sagt noe, men da svarte han nei. Iallfall hadde han ikke sagt noe så lenge han var ved sans og samling. Han fortalte de hadde vridd ene foten helt rundt og at de hadde slått og pisket ham over hele kroppen. Etter det jeg mins sa han også at de hadde slått ham under føttene. Han trodde ikke han overlevde det, enten ble han skutt eller også håpet han på å dø mellom hendene på dem. Jeg tror ikke de under noen omstendighet lar ham slippe ut levende. Han er altfor misshandlet.

— Fortsett, Kristofer, sa Sverre.

— En natt ved tretida fikk jeg ordre til å hjelpe med å bære opp en fange, sa Kristofer. Da vi kom, lå der et menneske på golvet, og vi trodde han var full, for det luktet sånn av ham. Da vi fikk høre hvilken celle han skulle til og vi snudde ham, fikk jeg se det var en kar jeg kjente. Han var slått i stykker og blodig i ansiktet og på hendene og uten samling, så det var derfor vi måtte bære ham. Vi kledde av ham. Klærne var bare filler. Under behandlingen var avføringa gått i klærne, og derfor luktet han sånn. Han hadde blå merker over hele kroppen. Vi vasket og stelte ham. Han fortalte et par dager seinere at han hadde vært til forhør hos dem i ni timer. Da jeg rømte fra fengslet var han ennå liggende, og han var lam i høyre siden. Han var blitt skjev i nakken og så oppsvulmet at det var vanskelig å kjenne ham igjen.

— Kan du fortelle mer, Kristofer? sa Sverre.

— Ja. Det er om en a'en. Forhøret over ham varte i seks timer. Han fortalte det til meg et par uker seinere, da jeg hjalp med å bade ham. Under forhøret hadde de slått ham med et jernvåpen så kinnbenet ble brukket. Siden slo de ham med stokker over hele kroppen. Til slutt hadde de vridd ene kneet ut av ledd og siden fotleddet på samme beinet. Kneet og foten var så oppsvulmet at hele foten så ut som en stokk. Han kom vekk for dem flere ganger under mishandlingene, men da slo de

TIL NORGE

Budskapet kom i fra fjellet,
vardene varlet med brann!
Du bød meg så rolig og verdig
å kjempe for deg, mitt land.
Ømt som en mor, og så sikker
ropte du stolt på din sønn.
Da svek jeg deg bittert, å Norge
— jeg ga ikke svar på din bønn.

Men jeg har lært å elske
deg nå, da du ånder i nød!
Jeg ser deg slik som du kjærlig
ga meg mitt daglige brød,
Tørstet jeg, bød du meg drikke
fjellenes klare vann.
Jeg drakk det, men takket deg ikke
elskede fedreland.

I rike og mektige skoger
bød du meg rydde mitt hjem.
Sultet jeg bad du meg spise
og bød dine akre frem.
Du skjenket meg sunnhet og styrke,
her vokste jeg opp og ble mann.
Men da du bad meg om gjengjeld
svek jeg deg, trofaste land!

Kall meg, mitt elskede Norge!
kall meg til kamp for din rett.
Nå har jeg endelig visshet,
— nå er jeg ferdig — beredt!
Til offer for alt hva du ofret,
til gjengjeld for alt det du ga.
Hør meg, mitt fedreland, hør meg,
kall meg — så svarer jeg ja!

Herlige fedreland, kall meg
til kampen jeg ikke forstod.
Kall på de ungdommens krefter
som brenner som ild i mitt blod!
Kall meg til kamp for den ømhet
du trofast har ofret på meg.
Kall meg, mitt elskede Norge
til kamp med mitt liv — for deg!

(1942)

Odd Hjorth-Sørensen.

vann i ansiktet på ham hver gang så han skulle kvikne til igjen. Nå vil jeg ikke fortelle mer.

— Reidar, sa Sverre.

Reidar, middels høy og breiakslat, men liksom ihopdradd innefra, akslene krøktes og brystet var innsunket, snudde seg nå mot Krilon:

— Jeg satt på samme plassen. En natt var en av kameratene mine i forhør. Polisene brøt av fingrene hans og dro ut neglene på to av dem. Siden slo de ham med stokker som var omvunne med tøy til han fall over ende. Da la de han på ryggen og tok til å hoppe på magen hans til han blødde både gjennom munnen og enden. Han ba dem at de måtte skyte ham. Jeg så at han blødde i munnen da jeg snakket med ham. Flere fingrer var brutt i stykker og lå bakover, og hendene var svært oppsvulmet. Jeg så også de to neglene som var borte.

— Har du mer å si nå, Reidar? spurte Sverre.

— Ja. Vaktsoldatene pleide more seg med å inpsisere cellene. Det pleide finne en anledning for å få kommandere straffegymnastikk, det var mest knebøying til fangen falt på golvet. En dag anmerkete en soldat at jeg ikke hilste reglementert på ham, og så måtte jeg gjøre knebøying om lag tjue ganger. Vaktene pleide også more seg med at de ikke ga de nye fangene ordren om at de hadde hilseplikt, på den måten fikk de høve å gi ordre om straffegymnastikk. Det var en gammel jøde der, som jeg kjente. En morgen kom fire av vaktene inn og dro ham ut av senga. Så slo de fire fem bötter vann over ham og rundt i cella. Så satte de ham borterst på benken og pøste vann over ham fra celledøra. Etterpå fikk han ordre om å tørke opp vannet. Og så dro de ham ned i dusjen og ga ham omvekslende iskald og kokende dusj. Vaktene hylte og jublet. Jeg så alt sammen sjøl. De brukte ofte mørk celle. Jeg satt der sjøl i fire uker. De slo meg mye. Det er det jeg kan fortelle. Asbjørn var og nokså lenge i mørk celle.

Asbjørn, liten, spenstig og om lag tjue år gammel, snudde et gulblekt ansikt mot Krilon. Lepene var fuktige som på en unggutt.

— De slo meg mye, sa han. De ville at jeg skulle fortelle, men det gjorde jeg aldri. Jeg satt lenge i mørk celle. De dro meg opp om nettene og lyste meg i ansiktet med sterke lamper, men jeg fortalte dem ikke noe. De slo meg svært. Men jeg sa aldri noe til dem. De som var arrestert i Svolvær, kom til fengslet den 15. mars. Jeg hørte det som hendte i korridoren. Jeg hørte slag og skrik fra polisene. Jeg forsto ikke alt det de sa, bare noen få ord. Når sjefen som var SS-H-a-u-p-t-s-c-h-a-r-f-ü-h-r-e-r Westerberger, kom på inspeksjon, måtte fangene stå i stram givakt lengst inne i cella og ta imot en forferdelig utskjelling og trusel, og de fikk ikke lov å svare noe annet enn Jawohl. Westerberger gjorde ofte slike inspeksjonsturer når han var full. En måtte for eksempel hoppe opp på bordet ti ganger. De hadde også dampskap de satte fanger inn i. En kvinne satte de engang i dampskapet. De slo også tenene ut av munnen på henne. Meg tok de og satte i mørk celle og dro meg ut midt på natta og lyste på meg med skarpe lamper og slo meg etterpå. Men jeg fortalte dem ingenting. Nå har jeg ikke mer å fortelle. Men det jeg har sagt, er sant.

— Har du noe å spørre dem om, Krilon? sa Sverre.

— Nei, sa Krilon og så fra den ene til den andre. Jeg tror at det de har sagt er sant.

— Jeg vet at det er sant, sa Sverre.

— Jeg tror at man gjør menneskene, ja menneskeheten en stor tjeneste ved å fortelle om dette, sa Krilon. Jeg takker dere for at jeg har fått lov å bære det videre til andre.

— De må lage seg til å dra igjen nå, sa Sverre. De har kommet hit lang veg, og de har enda langt igjen før de er kommet dit de skal. Har du noe mer å si dem?

— Jeg vil bare få takke dere for dere tjener sannheten med fortellingene deres og for at dere tjener folket deres og Norden og menneskeheten med kroppen deres, sa Krilon. Jeg vil også takke dere for jeg fikk treffe dere og for hva dere har fortalt meg. Og jeg lover å fortelle det jeg har hørt på så mange måter jeg bare kan. Om jeg ikke kan få fortalt det på én måte, skal jeg nok forsøke meg på en annen. Ja om det blir meg forbudt å fortelle om det, så skal jeg gjøre det likevel.

Den lange fagforeningsmannen reiste seg igjen og tok et tak i trøyeslaget sitt:

— Vi har tillit til deg, Krilon, sa han.

— — —

— Det er unødvendig risk å dra dit ut, sa Sverre. Jeg synes ikke du skulle ta den.

Krilon smålo mot ham, etterpå ble han alvorlig.

— Det er kanskje unødvendig, sa han. Jeg vet hvordan det kan være der. Men på en måte er det meget viktig også. «Jeg kom til deg i hjemskølsens stund», eller hvor det står i Skriften, jeg kan ikke gjengi det nøyaktig. Av deg får jeg vite virkeligheten. Mye av det visste jeg fra før. Jeg er full av fakta nå, likedan som alle de andre som kommer over til Sverige herfra. Jeg vet hvordan forræderne og de andre har det. Jeg kan fortelle svenskene hva de har i vente om de skulle komme ut for samme beskyttelsen — og hvor viktig det er å stå imot det vonde til sist stund.

— Du er sjøl en budbringer som trengs på den andre sida av grensa, sa Sverre.

— Ja, kanskje. Men jeg vil treffe Ola først. Forstå meg nå: hos ham vil jeg se det innerste av det hele. Han er det norske folket.

— Jeg skal hjelpe deg alt jeg kan, sa Sverre. Jeg vet hva du mener. Ola er det norske folket mer enn vi er det. For ham trengtes ingen eksempler. Han bar det inni seg likevel. Vi vet mye om ham nå, en dag burde han få sin bautastein. Han frakter folk over, gang på gang har han vært ute med skuta. Han ordner for nærværende en stor del av vår eksport til England. Før var det fisk, nå er det mennesker.

— Men han blir sjøl her.

— Han blir her, for han vet han trengs her, sa Sverre.

— Hans sort trengs alltid, overalt.

— Han er av det sorten som ikke kan beseires, sa Sverre. Ikke av noen armé, ikke av tortur. De kan ikke beseire det innerste menneskelige i ham. Det fins hos mange i dag. Noen har det kostet anstrengelse å nå dit, det har tatt tid. Hos Ola var det der med en gang — det var i ham rett og slett. Ingen trengte lære ham noe om hvordan han

Olav Duun: „Løglege Skruvar.“

Av Anton Beinset.



Olav Duun.

Det var slik pen litteratur vi hadde på nynorsk frå hundreårsskiftet og utover. Velfrisert og velsoignert, iallfall når det gjaldt det folk i bøkene gjorde, meinte og trudde. Garborg var ferdig med ein periode i sitt liv, «Mannfolk», «Fred» og «Hjå ho mor», og var komen bort i perioden med «Den burtkomne faderen» og «Heimkomin son», og ein noko livstrøytt filosofi. Jens Tvedt var i si lognaste og søtaste periode med småidyll og blømande apalar, men var noko av ein syndar for skuld «Djup jord», der dei kyste kvarandre litt for mykje. Hans Seland stod i si beste bløming med «Høgsumar» og gille greier. Alt skulle vere reint, vakkert, ljost. Og så vart det — flatt. Menneskja i bøkene skulle vere fine, smile ljost og tru på livet. Dei skulle stå høgt over oss som las. Dei skulle vere mykje godt fri for alt jordisk. Og dei vart glansbilete. Dei fekk omlag så mykje med det røynelege livet å gjere som det verste slaget engelske misseromanar og dei flataste og finaste engelske kjøkkenromanar om den fatige gjenta og den rike mannen som hadde si mest nifse blømingstid nett i desse åra.

Det hekk i lenge. Det hekk i så langt som ut i 1920-åra, då målpressa hadde bokdommarar som Anton Aure, Olav Langeland (folkehøgskulestyrar i Buskerud), Olav Gullvåg og andre som dømd litteraturen utifrå spørsmålet om han gav folk ljossyn eller myrksyn. Var miljø og personar ljose -- var folka glade, minst mogeleg tyngde av jord og jordiske makter, mest mogeleg oppglødde og heilhuga og ende alt så godt så lesaren vart glad, så var det gode bøker. Det skapte ein lukkeleg og rein ungdom med store hugmål. Var miljø og personar feste til jord og jordiske makter, jordisk elskhug og slikt, eller fattigdom og vanskar, og enda det ikkje strålende, så var det ikkje gode bøker. Då skapte dei ein urein ungdom og tok livsmotet frå oss. Då tente dei ikkje ljosmaktene. Olav Duun vart ikkje godkjend av desse folka før lang tid hadde gått. Først etter «I stormen», tok denne åndsleia som ei tid var så mektig, til å tape seg. Nå er det vel berre rudiment att av det heile.

Men da Olav Duun debuterte med «Løglege skruvar» og anna folk, i 1907 rådde denne ånda mykje godt åleine. Derfor såg vi og da Duun fekk meir skynsam kritikk i bokmålspressa enn i den nynorske pressa,

så nær som eit par hederlege undantak, m. a. Vetle Vislie. Han peika strak på at her hadde vi ein ny og stor diktar. Og enno er «Løglege skruvar», berre ei samling små stubbar, soger, noko å la Seland. Det var berre det at dei var så mykje meir ekte, så mykje meir menneskelege, så mykje meir jordbundne, desse løglege skruvane. Det lukta jord og verkelege menneske av dei, og dei var ikkje berre komiske men tragikomiske, som menneske flest er. Det var ikkje noko slag oppgløding eller store hugmål, ingen smektande tale eller ljose smil. Ingen gråt når sola gjekk ned somarkvelden heller. Dei var rufsuete og menneskelege som vanlege folk, og dei tala grovt og liketil som folk flest. Ikkje ende det i idyll og lukke. Det var så opp og ned med dei. Det var ein gufs av daglegliv som reiv i nasa til alle ljosheimkarane. Det var omlag like ille som livet sjølv. Dei naus då også av den rame jord- og menneskelukka som stod av desse karane til Olav Duun.

«Løglege skruvar», er tolv små forteljingar, ikkje alle like gode, men some er reint framifrå. Den første «Um morgonen slik» gjev tonen.

«Ho hadde ikkje faatt stakken paa enno, ho Martine — endaa klokka var sju no, og væl det, etter deira solemerke. Det var denne ungen som ikkje var aa koma ifraa um morgonen slik; og so maatte ho ha ein kaffidraape det fyrste som var, — han kunde rett koka bra kaffi no, han Jørgen, naar han berre vart til det sett; og so var det aa laga til aat ku og kalv og gris. — Og so var det aat fjøset med det same, hovudstups aat fjøset! Daa var han god nok, snart, den gamle raudstakken, aa kasta yver seg; og den blaa bunditrøya aat kalien var god og varm, um ho var liti sund.» Og so har vi dottera, ho Lassine.

«Den fyrkja og som ikkje var aa faa upp om morgonen fyrr det vart kvelden mest! — Men um kvelden ja, daa hadde ho ikkje bleikfever daa, teksa. Men no skulde ho — —

«Lassine!». Ho treiv eldtonga og kakka i loftet. «Lassine — di pork der du ligg! No e de tredje gongen æ vekke de idag.»

Midt i dette kjem ein av gardmennene i bygda og skal tale med mannen. Ho blir heilt fortumla over at

det er so rotete i stova og flyg som eit skinn fram og tilbake for å dekkje over det verste. Då kom det nokon ned gjennom loftstroppa og ned på kjøkenet.

«Straks etter kikka det ei trøytt og svevbleikt gjenteandlet inn i stova. Han saag ein floke av raudt haar kring andletet, og ei opi linning av ei gulgraa-kvit nattrøye.

«Staa ikkj der aa glaam paa folk slik, hi du hord! Før dæ te aa faa i dæ kaffe'en, so du kaimn gjæra nokko!»

Gardmannen har eit lite erend til Jørgen, mannen hennar, den helgammess toskan som ikkje dugde til noko kor ho masa og kava, men berre stod og bråsveitta i veita borti myra, den eine veita påtvers gjennom den andre! Og som ikkje brydde seg om alt det som ho las opp åt han til alle tider. Var det då noko rart at det vart fælt inne, at det vart lange, raude hår i smøret, at ho ikkje fekk stelt krøtera, ikkje fekk stelt seg sjølv eller det vesle barnet. Det var hans skuld alt ihop! Sjå no stod han der og streva med desse veitene og alt dette tulliet medan ho omkomst i alt rotet inne.

«Daa ho kom inn att, stod Lassine-purka og klødde seg rundt ikring og gjorde ingenting. Det var skoreima — det vart berre knutarne, den gamle, no snart. Trur du ho hadde det vitet at ho tok ein hyssingstubb ... Aa, nei ho var dotter aat far sin. Ja, kor skulde det bli med den gjenta.»

Det er ikkje store ting som hender i «Um morgonen slik», men for eit bilete det gjev! Ikkje berre av denne eine morgonen, men av to menneskelagnader — både attover i tida og framover. Og tre-fire mennesker står livs levande fram for oss or fire små boksider. Og slik hadde vi ikkje møtt folk og hus og det som hende i litteraturen før, den gongen. Det var det harde og løglege i livet sjølv som kom tett innpå oss — som i livet sjølv.

«Berre fiendar» er forteljinga om klokkaeren med ein snev av forfylgjingsvanvit, som trur at heile bygda er i mot han og vil han til livs — fordi han er utrygg på seg sjølv. Her møter vi for fyrste gongen Duuns mest uhyggelege, sikre psykologiske evne. «Gamal kjærleik», er ein meir vanleg ting, en gamal ungkar som gjer seg til narr for unge gjenter a la Løland, og «Når det vert nok», er forteljinga om ei ung lærarinne og trulovinga hennar som går i stykker. Forteljinga har ein liten dâm av det sære og ujordiske som var på moten den gongen, den einaste i heile boka. «Inne i fjorden», er eit lite meisterverk, forteljinga om Eirik Lyder, den gamle hardsette sjøkaren og skogsmannen som alle gjerne vilde ha til narr, men som ingen ting beit på, for han hadde barnet i seg og var usârleg. «Hjå bror sin», er reine humoresken, og må vere eit opplesingsnummer av rang, og likeins «Fjellkragg», mannen som hadde vorten hard av motgang, men som det skulde så lite til for å tine opp. «Guten i røyken», er ein av dei beste i boka. Og i den møter vi fyrste gongen Duuns merkelege evne til å skyne og skildre børn.

«Han Lauris», er noko for seg sjølv mellom desse forteljingane. På ei tjuge boksider skisserer Duun der opp ein skapnad som er dei fyrste streka til den meisterlege teikninga som sidan vart Lauris i Juvikverket, Odins motmann, sjølv vondskapen og smålegdomen inkarnert. Samstundes gjev denne novellen eit persongalleri av smålegdom og ondskap, stakarsdom og godsleg menneskedom som openberr er ikkje so lite av den Duun som sidan vaks fram. «Berre verden» er eit snitt inn i pietistkrinsar, festleg i sin frigjerande ironi. I «Fyrste skuledagen», møter vi atter Duuns barneforstand som sidan nådde si høgd i «I eventyret», i Juvikverket. I «Midt i folkevegen», lysar Duuns milde, tilgjevande ironi over menneskeleg ovmod for første gong.

Olav Duun har skrevet mykje betre noveller sidan enn desse bløgele skruvane. «Gamal Jord», er betre. «Blind-Anders», og «Vegar og villstig», er langt betre. Men då boka kom, representerte ho eit nytt islett i litteraturen og åtte alle dei karakteristiske drag for Duuns dikting sidan. Vi øygnar den meisterlege naturskildraren, den sikre menneskekjennaren stig tydeleg fram, og den vishøvde målmeistaren. Vi møter sterkt og tydeleg den kjølege, nøkterne menneskeoptimisten Duun med sitt knappe, men sikre overskot av tru på menneskja midt i tvilen. Han ser alt i debutboka menneske som det er, latteleg og lite ofte, men likevel er det nå menneske! det beste vi har. Vondskapen taper for det «gode», om berre såvidt. Men då greier det seg og. Og så er dei nå artig då!

I grunnen finn vi att det mest i «Løglege skruvar», i fullmogen form sidan. Det er som dei fyrste øvingsklunka på det instrumentet han sidan spela so meisterleg for fullt klaviatur.

Postabonnenter.

Vi kan igjen ta imot bestilling på postabonnement.

Prisen er som før, 5 kroner kvartalet. Ekspedisjonen.

FRIHETEN (Fortsatt fra 2nen omslagsside.)

Vi vet at freden er ikke vår egen fred, den er verdens fred. Uten den ingen fred. Vi må lære å elske verden slik som vi har elsket landet.

Nasjonalkjenslen er grunnfjellet i et folk, men den må ha evne og vilje til å bære noe mer, en tillit ut over grensene. Da er den et folks kultur.

Og verden er blitt større siden sist et lite folk hadde utsynet. Her vi står i vårt høye nord i dag, ser vi den veldig og rik og mektig fra Uralfjellene til Mississippidalen. Millionenes stemmer når oss, vi må lytte til dem, vi må legge våre veger og leder ut til dem alle. Vi må gi vår tillit fullt og helt til øst og til vest, all denne tillit må vi ha til oss selv. Vi må tjene friheten med begge hender.

Ingen vet bedre enn de små folk hva friheten er verd. Det er den som er freden, og vi vet at den også for oss er bare en frist så lenge den ikke er verdensfreden.

Krigen har gitt oss viten om ikke styrke. Det er ikke krefter vi har samlet i kampårene, vi har brukt og ødet krefter. Hjernene er sløvet i lenkegjengen, og hjertene er forbrent av hatet. Men det er en forbitret selvoppholdelsesvilje i vår nye viten, og de små folks selvoppholdelsesdrift er alltid en bærer av nasjonenes fred. De truer ingen grenser, de forbruker ikke sitt geni på hemmelige våpen, tenkt til å sprengre andre folks livsrom. Derfor må de ikke sove, derfor må de våke og arbeide inderligere enn de store. De små har ingen annen verne-makt de kan sette full tillit til enn freden og friheten.

Nå har det vesle folket måttet slåss for sin rett. Det hadde i hundre år ikke visst hva det var å føre krig for hjem og land. Det var forsvarsløst i sin kultur, i sin sivilisasjon. Og det tenkte kanskje at det var seg selv nok.

Men det kjempet, det kjempet med våpen og med ånd. Det sendte sine unge menn ut, de kjente verdenshavene fra før, og de kjente snart også verdenshimlene, norske sjøfolk og flyvere, norske soldater, norske mennesker stupte på Europas blodmark, i menneskehetens store strid. I dette landet kjempet et lite folk med sitt hjerte og sin forstand mot fiendens våpenvold og åndsterror.

I dag er landet fritt, og i festen teller folket sine døde. Det er sorg i gleden, og stor og umistelig er det frie Norges lykke. Ingen lykke er skjønnere enn den som rommer sorgen.

Seirens dag er de dodes, dem som ble myrdet ned og dem som ble kjempet ned. De som ble myrdet, hviler i vår egen jord, eller de ble borte i konsentrasjonsleirene. De fleste falt så spredt rundt på menneskenes jord. Og la det være vårt memento. De kjempet og døde for noe mer enn det Norge vi elsker, det var for menneskenes jord de tappert ga sitt liv.

Glem ikke dem som fikk sitt krigskors stukket i norsk torv, glem heller ikke dem som gikk ned i Atlanteren og Stillehavet, dem som ble i Frankrike og dem som brant ut over fiendens byer, og glem ikke fengslenes døde. De ofret seg for verden, de kjempet for folkenes fellesskap, for de forente nasjoner, for friheten.

Ytringsfrihet, religionsfrihet,
frihet fra nød og frihet fra frykt.

De døde heltenes, de døde martyrenes levende navneroper til oss: Leve friheten! Leve det frie Norge!

Krillons reise

(Fortsatt fra side 25).

skulle forholde seg. Alt kunne han. Han tok sol-dater og forrædere til fange, har du hørt om det? Han kunne ha drept dem, det hadde vært lett og makelig. Men nei, de skal stilles for domstolen, sa han. Vi må føre dem dit vi har vår domstol. De som er krigsfanger, er krigsfanger. De som er forrædere, er forrædere. Vi kan ikke sette oss opp mot loven, men vi kan stille dem for våre egne dommere. Det er våre lover vi forsvarer. Og når våre dommere er der borte nå, så må vi føre våre fanger dit også, sier han.

Sverre og hans tause kamerat Martin fikk tak i de papirer og klær som trengtes. Den første del av vegen kunne ikke Krilon følge den gamle leia ut fjorden, han og Martin måtte ta over land. Natta deretter steg de i en lettrodd og sterk åfjordingsbåt som de fikk et sted.

Hele natta rodde de i den djupe skyggen under det bratte landet. De kom forbi steder der Krilon hadde vært før, små kvite gårder med grå, forblåste, værpinte gavler mot vest, han kjente seg stadig igjen, og han kunne si navnet på dem som bodde der eller hadde bodd der.

De fisket, men det var for bevoktningens skyld. De hadde drag ute, skeis, en kvitblank torsksluk med tungt søkke, og trøa, bambusstang med kort snøre som et lett glinsende drag i vannskorpa, og de fikk småsei. Når de hørte en båt tøffe lengre ute, lå de i strømdraget under land og fisket.

Fjordgapet ute lå stille. Sjøen vendte, den var høgst nå, og når den tok til å synke, ville de få god hjelp av den sterke strømmen utover. Vaktbåten gikk nær dem. De løftet hodene som gamle likegyldige fiskere. Det var ei skøyte, en beslaglagt fiskerskøyte. På fordekket sto en oppmontert kulesprøyte med to mann, og akter, bak mannen som sto til rors nedi hytta, en soldat med karabin. Skøyta gikk helt nær, men praiet ikke, men den slo av farten. Krilon satt og holdt på å vinde opp en tvehakslinje på treramme. Vaktbåten gjorde en sving ut, snudde, kom forbi dem igjen og forsvant inn fjorden.

En stund etter kom en hurtiggående motorbåt forbi og reiv opp mye sjø. De så der var offiserer ombord. Ute i fjordgapet, bak de bratte øyene og den låge landstrimmelen inn mot Østråt og Høybakken, så de en jager på veg inn til Stjørnfjorden. Røyken hang lågt etter den.

— De har noen igjen ennå, sa den fåmælte Martin.

De tok til å ro igjen og holdt seg så tett under land som råd var. Det lysnet etter hvert, snart skulle sola stå i nordøst. De rodde forbi en vaktbåt til, den lå inni ei lita vik med bratte strender. Oppå land sto en barakke der folka lå og sov mens de ventet en hurtig seier i Russland. De kom forbi uten videre.

Noen kilometer lengre ute gikk de i land og dro båten over tangranda og de sleipe steinene helt opp til et gammelt forfallent naust, en sjøbu. Da de hadde spist og tatt av fisken, gikk de over strandknausene ned til Ola Trangvågs vik. Ved firetida om morgenen satt de på haugen ovenfor og kikket ut over havet.

— Vakkert, sa Martin.

Langt ute dro enkelte røykstriper. Øyene lyste nakne som månelandskap med skarptaggete skygger i det stigende sollyset. Nedunder de to mennene lå de kvite gårdene, og på den andre sida av vika lå der andre kvite gårder, med en grå side ut mot vestadrevet. På Olas side av brygga lå skøyta oppdradd på ruller og støttet for reparasjon. Militæret hadde altså ikke tatt den enda. Ute i bukta lå begge åfjordingsbåtene hans fortøyet, og helt i vasskanten under tangstripa lå den flatbunnete vesleprammen i sanden. Lengre inne i bukta lyste det gult i en nyoppført barakke.

Krilon fylte lungene og hjertet med alt dette: Tanglukta og tjærelukt fra den store grå sjøbu, lukta av fisk som ble tørket i hjellene langs ene vegen, lukta av det nyslåtte høyet som lå bredd utover til tørk, lukta av røyken fra pipene som nettopp tok til å stige opp, lett, blå ble den borte i ingenting. Og han fylte sitt hjerte av synet av hagen bak huset, melkespannene og kjørlene på benken ved kjøkkendøra og skinnen av vindusrutene. Idette øyeblikket var det som om tida hadde stått stille.

— Vakkert hos'n Ola, sa Martin.

— Det her kan de nok aldri riktig ta, sa Krilon. De vet tydeligvis ikke riktig hvordan de skal te seg når de oppholder seg her. Det synes meg som om de mistet bruksanvisningen på dette her landskapet, om de hadde med seg noen den gangen de støvlet i land.

— Aldri, sa Martin.

Krilon tok dueburet som han hadde satt fra seg på det ujevne fjellet, tok av steinen han hadde på som søkke om de skulle komme ut for patruljebåtene, og tok til å vinde av den grønne kluten han hadde rundt.

— Jeg lovte å sende hilsen til en borti Sverige når jeg var vel framme, fortalte han nå med en omstendelig forklaring. Og nå kan jeg vel si jeg er framme. Han skrev noen linjer i notisboka, rev ut et blad og rullet sammen og stakk det inn i en liten aluminiumstube. Mens duen pikket i seg erter gjorde han tuben fast under ene vingen og forklarte videre:

— Dette er et budskap fra meg herfra. Det er kanskje litt komisk alt sammen. Under andre forhold ville det vært svært komisk. Jeg er sjøl den første til å innse det. Men det er av stor betydning at en viss person får en liten hilsen fra meg. Jeg er som et slags due sjøl, selv om jeg flyr mye tyngre . . .

— Ja, sa Martin med brå varme, du kan tro vi er glade for du kom. Det er nyttig at du kom. Jeg vet ikke hvordan. Men det er nyttig.

Krilon reiste seg og gikk ned i den lille kløfta mot vatnet bak dem, og Martin fulgte etter. Han holdt duen mellom hendene sine og mumlet noe over den, det hørtes ut som en besvergelse.

Så sa han svært høytidelig:

— Fly nå! Og pass deg for alle farlige fugler, min venn, min venn.

Den rørte vingene som hadde kvilt så lenge, først langsomt, så kom noen hastige slag, og da de varme

hendene løsnet taket, løftet den seg og kretset noen meter over hodene på dem. Siden steg den oppover. Den fløy i sirkel, skrudde seg oppover i større og større spiraler, søkte, nå fløy den noen hundre meter ut mot havet. De satt nedi bergkløfta og kjente på seg hvordan kompassnålen inni duen holdt på å stoppe og fastsette retningen. Så snudde den plutselig inn viken, fløy atter rett over hodene på dem og over det kvite huset til Ola, inn mot fjellene, høyere og høyere, og til sist ble den bare en ørliten prikk som de ikke kunne øyne lenger.

— Rett sørøst, sa Krilon og så på kompasset han holdt i handa. Nå går vi ned, det ryk av skorsteinen.

Han gikk ut på fjellkanten og slengte treburet ned i vannet. Det fløt av sted med utstrømmen og sank litt, vippet og vrei seg rundt, nikket et farvel. Det ville fortsette langt og kanskje stoppe en vaktbåt som ville kretse rundt om det, ja kanskje skyte på det, så ville den forsiktig hente det og ta det med til menn som gjemte sin redsel bak barske ansikt og tykke uniformer og som med skjelvende hender og under høye kommandorop skulle ta og kikke undersøkende ned i det.

Krilon og Martin kløv opp av bergkløfta og gikk ned den bratte stien til gården hans Ola.

De drev og høyet, det var magert og tynt i år, langt mellom stråene. Ola var blitt magrere siden sist, han virket enda høyere og senet. Han tok enkelt imot Krilon, uten mange spørsmål.

— Du kjem vel med noe godt, ettersom du kjem hit, sa han.

Gamle Tranvågen, far hans, var blitt enda mer krokert, han satt og bandt garn.

— De har tatt og ødelagt så mange garn for oss, og i vinter ble en hel del borte, sa Ola. Tidligere hadde vi soldater her i huset, men de bor nå i brakka alle. Noen er dradd lengre nordpå, hvis de da ikke er i Russland, så det er bare tre mann igjen der borte, det er alt de kan unnvære. For å bli en mann må de være tre, smålo Ola. Den effektive mannen må etter deres mening ha seks armer og seks føtter og seks øyne og minst tre pekefingerer til å trykke av med.

Signe, den store, lyse kona hans, lo glad. Hun lo for soldatene ikke var i huset nå og for at Ola var heime og satt og pratet med Johannes Krilon akkurat som om tida ikke hadde gått noe videre. Tennene hennes lyste kvite i den breie, følelsesfylte og moderlige munnen — men øynene var engstelige.

— Han Krilon er lik seg — nesten, sa hun. Men han er blitt magrere. Han har vel gått for mye da?

— Jeg var da for tjukk tidligere, sa Krilon. Jeg kjente ikke noe til det, men jeg var nok for tjukk.

— Du får bli gardsgutt her noen dager, sa Ola.

Han var enda verdig i sin måte å være på og gjorde alt uten nervøsit, men han var nærere, mer direke i alt enn før. Noe overflødig var nok glidd av ham.

— De tok hesten min i fjor, sa han. Men skøyta fikk jeg ha.

Øynene hans lyste:

— De trengte fisk, ser du.

De hadde tre kyr oppe ved et tjønn som Ola for moro kalte setra, det var bare tyve minutter oven-

for gården. Barna og foreldra til kona hans var også der oppe.

— Det er bare godt at ungene ikke er heime om de skulle komme og hente Ola, sa hun.

Gamle gubben Tranvåg spurte om misjonsarbeidet i Sverige, og Krilon svarte så godt han kunne. Han trodde det gikk bra med den i Sverige, men han kunne ikke si noen detaljer. Noen misjonærer var iallfall ute, sa han.

— Bare vi får gjestene våre ut av landet igjen, så kan vel vi med sende ut noen misjonærer, mente gubben.

Det var framfor alt Afrika-misjonen som interesserte ham. Ola sto ved sida med et mildt smil i de lange ansiktet sitt.

— Far er med på alt, sa han, og han vet litt av hvert, men han har sånn svær interesse for misjonen.

Gubben reiv seg i det glisne jernfargete skjegget med nåla, og de lysende grå øynene plirte:

— Vi skal ikke sende misjonærer bare til Afrika og India og Kina — etterpå —, sa han, alle trenger ikke dra så langt. Vi skal frelse folk på nærmere hald også.

Han trodde sterkt og fast på Vårherre, men gikk ut fra at Vårherre trengte få ordentlig hjelp akkurat nå. Ikke så mye nettopp her, sa han, vi har klart mye sjøl, og vi har ikke hatt en eneste quisling, ike en eneste NS-mann rundt hele Tranvåg.

I denne tida, fine fredssommelige dager sommeren 1941, mens Russlands arméer for uker tilbake var ødelagt, tilintetgjort, utslettet, utryddet, omringet, knust, mast i filler, vaklet, innesluttet, flydde og ga seg og ble jagd helt til Ural, og alle skip som pløyde Atlanterhavet, ble senket to ganger, var Johannes Krilon, en undersetsig brei kar med nokså lang skjeggstub som en nesten kunne kalle rundskjegg, dreng hos Ola Tranvåg og bodde i sitt gamle kvistværelse.

Han hade gitt Ola beskjeden han hadde pugget i Trondhjem, en liste over noe, og Martin hadde gitt sin liste, det var på dem som skulle over. Når vaktsoldatene kom, sto han i sjøbua og holdt i et garn for gubben eller rakte en hammer eller slikt til Ola, som satte inn noen nye bord i skøyta. Vaktstyrken var en korporal og to soldater, de gikk alltid i selskap. Av og til badet de på den langgrunne sandstranda nedfor brakka, skvettet vann på hverandre og skrek som unge jenter, men det hørtes ensomt og melankolsk ut.

Ola bygde skøyta om for vinteren, forsterket den. Den ble sjø satt en dag på flo sjø. Gubben og Krilon passet vindspelet, mens Martin og Ola støtte opp og bakset. Den glei fint og lå der og gyngde i sjøen. De la henne ytterst ved brygga, og Ola arbeidet hele dagen med oljemotoren. Den tøffet og stryptes, tøffet igjen og gikk fint.

— Men jeg kan jo alltid få den i ustand, om det skulle trengs i en fart, smålo Ola, svart i ansiktet av sot og olje.

Krilon sto over ham, på dekket.

— Men oljen da?

— Vi får nesten ingenting. Bare så vi kan ta en tur til ytterste øyene og tilbake.

— Men de lange reisene da?

— Å, vi har a'en olje, serru.

Øynene lyste igjen.

Om kvelden dro de ut med nota og torskelina. Vaktpatruljen kom marsjerende over stranda, de gikk i vel inngått takt, først korporalen, etterpå begge soldatene skulder ved skulder, alle hadde karabiner. De gjorde holdt ved brygga. Ola nikket opp, tok fram fiskesertifikatet og vinket med det. De hadde sett det mange ganger, et fillet, oljeflekket papir. Korporalen tittet på det, og det hadde ikke endret seg siden sist.

— Papirene, sa Ola til Krilon.

Krilon halte papiret sitt opp av lomma og rakte det til korporalen. Det var en ung mann med trøtt, stivt ansikt, jagde døde øyne. Munnen var sammenbitt som om han tenkte hardt. Han tok papiret ut av omslaget med en førergest, han erobret det, beseiret det og leste at fiskeren Harald Viken, 44 år gammel, fra Inderøya, var en fisker som var fisker, gift, fortiden deleier i fiskeskøyta nr. det og det, tilhørende Nord-Trøndelags fiskerflåte. Da korporalen hadde erobret og beseiret papiret, lot han nådig sin hånd levere det tilbake med en ny førergest. Siden kikket han på Martin og gubben sine papirer. Han ville til å gjøre honnør men, tok seg i det. Han sto enda på brygga da de gikk ut av vika, og ansiktet var like uttrykksløst.

Soldatene stirret åpenlyst, mindre beslutsomt føreraktig. De var ganske feite, de ble gjødd etter hvert og fylte godt i klærne.

Skøyta tøffet utover til ytterøyene med garna foran og torskelinene hengende over rellinga. Gamlingen satt på ei kasse og beitet krokene mens Krilon hjalp til. Det tok en time til grunnen utenfor første holmen. Den sugende utstrømmen hadde satt inn.

De la ut nota fra småbåtene, og den ene glasskavlen etter den andre plumpet overbord og dukket og kom opp igjen og lå der gyngende. De hadde et åttefavners garn for sild også. Torskelina som var beitt med sild og blåskjell og mark, la de lengre ute, etterpå gikk de inn under en holme og åt.

Der lå de i fire timer. Nettene tok til å bli mørkere, men rakk ikke langt enda. Lengre ute på fiskefeltet var et par båter til.

— Vi venter, sa Ola. Så lenge de får fisk av oss går det.

Et par ganger kom patruljen forbi, la bi og kikket på papirene. En av karene ombord snakket godt norsk.

— Han var fiskeoppkjøper lengre nordpå, sa Ola da patruljen tøffet bort. Vi solgte mye til ham for trefire år siden. Han kom først til Norge som krigsbarn etter forrige krig, og da var han i Trondhjem.

De kom tilbake om en stund, de hadde vel ikke stort å ta seg til med.

— En ny? spurte mannen og pekte på Krilon.

— Ja, mumlet Krilon og rakte fram papiret igjen.

— Hvor har De vært før?

— På Inderøya. Les papiret.

Patruljen tok atter i veg, ut til de andre.

— De kjem og kikker når vi drar også, sa Ola. For de har organisert alt sammen ordentlig. De sløser masse med papir, men de får fisk. Men —

Øynene hans lyste i skinnet fra lampen som hang og freste i taket inne i ruffen. Gubbens misjonærblikk lyste også.

— Jaggu, sa gubben.

Et speidingsfly gikk over dem i lav høyde. De gikk ut på dekk og kunne se karene oppi det. Et par kulesprøyter pekte ut, vendt nedover liksom imperatoriske pekefingerer.

— En tid skjøt de ofte på oss for å trene, sa Ola. Men det viste seg å være upraktisk. Det ble ennå mindre fisk av det.

— Djevelen var tysk, sa gubben plutselig. Det skal til og med være bevist av en danske som hette Ingeman eller Ingerman og som skrev en fortelling om det. For var det ikke i Tyskland som Martin Luther kastet et blekkhus i djevelen! Jeg veit ikke riktig hva Ingeman eller hva han nå hette skreiv, men det skal sikkert være bevist at Fanden var en tysker.

Øynene hans lyste mildt.

De tok opp nota ved firetida om morgenen, det ble noen kasser småtorsk, hvitting, litt kolje og en og a'en flyndre. På krokene hang litt torsk og lyr.

De var tvungne å gå direkte til Kvalvåg, patruljen var ute og hentet dem. Prisen hadde oppkjøperen som hadde vært krigsbarn, fastsatt. Kontrollmannen gikk ned i lasterommet og snuste. Siden kjente han etter i lommene til karene. Da han ytterst forsiktig halte opp en salmebok i ytterlomma hos gamlingen, lyste gubbens smil mildt.

— Jaggu, du kan nok trenge'n, sa han.

— Jeg er trett av den nå, sa kontrollmannen på brutt norsk, han hadde visst vært wienerbarn han også.

— Bibelen blir vel for stor for deg, sa gubben.

— Bitte?

— Jaggu, for stor, sa gubben. Så du får nøye deg med salmeboka så lenge.

— Jeg advarer deg, sa kontrollen og slengte boka i benken og gikk opp.

De ble også kontrollert ved brygga i Tranvåg. De tre soldatene satt på bryggekannten og dinglet med føttene og spyttet melankolsk ned i sjøen. Etterpå gikk de derfra i nøyaktig marsjtakt men med slepende skritt. Heljerna under de kortskaftede støvlene gnislet mot sanden.

Et par timer etter kom to mann ned fra fjellet. De satt i kjøkkenet hos Ola som gjespet trøtt, de hadde god tid, for vaktpostene pleide sove på denne tida, med alle sine seks øyne.

Krilon ble vekket i kveldinga av Ola, han sto ved vinduet i kvisten og så utover. Mot de lyse rutene tegnet den senete halsen og de breie kantete akslene hans seg tydelig.

— Vi skal ut om et par timer. Jeg tenkte det var best jeg sa fra til deg hva det gjelder, før du bestemmer deg for å bli med.

— Er det våpen?

— Ja. Vi skal hente. Og det er ikke sikkert at vi — ja, at vi vender tilbake.

— Kan jeg være til noen nytte?

— Det kan du. Men det er jo ikke din krig.

— Det er min krig, sa Krilon og sto opp og klødde seg på brystet. Hva skal jeg gjøre?

— Bære.

— Jeg er ganske sterk, sa Krilon. Du treng ikke ta det som skryt, men jeg er nokså sterk, iallfall ganske kraftig.

— Men vi er i krig nå, sa Ola og snudde seg mot

ham. Det er en taus, nesten lydløs krig — å nei, ikke det, men den synes ikke stort sånn midt på dagen. Vi — jeg veit ikke riktig hvordan jeg skal få sagt det — jo, vi grupperer oss for anfall. Vi forbereder oss. Det har allerede kostet oss mange folk. Men det må gjøres.

— Jeg vil gjerne være til nytte, sa Krilon og dro på seg buksene. Og mens han knappet dem igjen, sa han atter:

— Det er min krig også.

De to mennene var gått. De hadde visst hentet fisk og båret av sted, den skulle til folk som trengte mat.

Kona til Ola fulgte ned på brygga, det hadde hun ikke gjort kvelden før. Hun sto bak de tre soldatene som så utsovet og dovne ut.

— God fangst, Ola, sa hun. God fangst, Harald Vikan. God fangst, Martin. God fangst, far. Hun hilste hver enkelt av dem. Vel heim. Vel tilbake.

Da de kom ut av bukta, krøp Martin lengst fram i ruffen og åpnet en luke bak ovnen. Mellom ruffen og lasterommet var et lite skott. Der satt de to karene fra i dag tidlig.

— Vi kunne trenge litt friskere luft, grein den ene.

Den andre nikket stillferdig.

— Nå er je blynt på ny, sa han.

— — —

Denne natta gikk de lengre ut på fiskefeltet og la ut nota, torskelina og sildegarnet der de andre båtene hadde ligget forrige natta. De så en av dem lengre ned, utenfor en liten høg holme, den andre kom inntil og gikk nær en annen holme, Litlskjæret, høyere oppe.

Patruljebåten var hos dem i tur og orden, de to karene satt hele tiden i skottet sitt. Ole hadde ingen hast. Da han var ferdig, gikk han med sakte fart ned til Litlskjæret og la seg på innsida. De kunne gå helt inn til bergkanten. I det svake lyset i nordvest mellom holmene kunne de se patroljebåten et stykke utpå. Flyet kom over dem i natt også, mot himmelen som enda var nokså lys, så de kulesprøytena peke ned som tagger. Månen var oppe, men gled inn i en banke, det blåste svakt østlig. Holmen var ikke over femti-seksti meter brei her, den var en eneste klippe, og de lå i dyp skygge som tetnet alt mer. Ved halvåttetida var det somtid helt mørkt.

Ola gikk i land og klatret over holmen. Han kom tilbake noen minutter etter.

— Det er klart, de har det i land. Vent litt.

De hørte båten på den andre siden startet og gikk rundt holmen. Den strøk tett forbi. Mennene på dekk så ut som skygger. Under holmen forsvant båten helt i mørkret, de så bare det svake lyset fra røret på hytta. Helt nær hørte Krilon de lave stemmene:

— Vel heim!

— Vel heim!

De gikk nordover, opp mot den andre holmen. Lengre ute hørte de patroljebåten. En lyskaster flammet opp mot himmelen et sted bak den andre holmen. Skøyta til Ola sank i enda djupere mørke. Der ute ble den andre båten fanget inn av lyskasteren som fulgte den, de så ikke lyskjelda som var gjemt bak holmen, men bare det urolige skinnet som glødde kvitt mot den vesle båten. Patroljebåten fulgte etter nordover.

En stund etter hørte de varselskudd, og tøffinga stilnet.

— Henrik får forklare seg nå, Ola. Han har vel fått vondt i magen — ja, i magen — og må heim etter dråper, eller noe a'ent. Men nå er de vekke, vi kan ta til.

De la skøyta så nær at den lå og gnagde mot skarvet. Gubben og Martin stoppet ombord, Ola, Krilon og de to andre hoppet i land og gikk tvers over holmen. Det var kasser.

— Medisin, sa en av karene lavt. Deres egen, den eneste som hjelper nå.

De sleit en dryg halvtime, så var det ombord og innstuet i skottet mellom lasterommet og ruffen. Imens hadde gubben fått opp et seil og en fokk. Det gikk for sidevind sørover i mørket.

De losset i en liten vik der noen karer ventet og tok imot. De to nye som hadde vært med skøyta, ble også igjen der. Ola klarte å seile tilbake og legge seg under Litlskjæret mens det ennå var fullt mørke. Det tok til å regne, fint yr, i små, tynne skurer, og vinden holdt på å snu. I det første lyset fra nordøst hadde de klart å få ned seilet og stuet det vekk. En halvtimes tid etter startet de oljemotoren og tøffet opp mot fiskefeltet.

Den andre skøyta lå oppe ved nordre holmen, patroljebåten holde seg tett innpå.

— Hvorfor lå den her ved Litlskjæret helt til vi kom, sa Krilon.

— For å være sikker på at det var oss. Og at vi ikke hadde vakt eller kontrolløffiser ombord. Det hender av og til at vi får selskap, særlig når det er lite om fisken. Nå lyt nok Henrik skrive lang forklaring — håper jeg. De vil ha papir. Det hender de skyter uten videre også. Det hender.

— — —
Alt det som hendte om morgenen, ja om det så var historien med salmeboka, gjentok seg ved kontrollen ved brygga i Kvalvåg. Og ved heimebrygga satt de tre soldatene inni sjøbua og stirret dystre og likegyldige ut i det disige været.

Krilon sov hele dagen. Om kvelden ble han ikke med ut, han hadde fått annen jobb.

— Du får hjelpe til og frakte kassene innover — hvis du vil da? sa Ola. Far og jeg og en til klarer skøyta — vi er nødt å gå ut — men imorra-natt kjem vi med ditbort. Det er lørdag, og da går vi ikke ut på fiskefeltet. Martin og du må ikke gå før det blir mørkt. Martin kjenner vegen. De trenger hjelp der borte.

Han og Martin sto på brygga da skøyta gikk ut med en kar fra en av grannegårdene som tredje-mann. Så lenge soldatene var der, rotet Martin og Krilon i sjøbua.

Korporalen sto i dørråpningen:

— Was machen Sie hier?

Krilon tittet på det harde, mistenksomme ansiktet og på de to soldatene med dovne, lukkede ansiktsuttrykk. Han ristet på hodet og skjønnte ingenting.

Stemmen ble skarpere:

— Warum bleiben Sie hier? Warum sind Sie nicht mitgefahren?

Han pekte i retning av havet. Krilon ristet på hodet og forsto fremdeles ikke et ord. Om jeg viser dem at jeg forstår det, spør de bare mye mer, tenkte han. Men kanskje de kan finne på å skyte,

de kan gjøre hva de vil, de kjeder seg, de er spent og ingenting hender, men de kjenner noe på seg.

Han kunne se hvor det svullet opp inni korporalen, den maktløse makta. Martin som hadde stått helt stille bak Krilon, tok et steg fram, stelte seg framfor Krilon, det rykket i det magre, mørke tunge ansiktet, hjernen arbeidet, leppene forsøkte å forme ordene tydelig, og han fikk til noe:

— Nischt Boote. Arbeide. Hier.

Martin pekte på færingen inni bua, og på hammer, spiker, sag og øks.

Ansiktet på korporalen spaknet, han var enda mistenksom, men han hadde fått en forklaring. Uten et ord mer snudde han ryggen til de to og marsjerte ut på brygga. Litt etter tråkka de tre soldatene i takt tilbake til brakka. Den våte strandgrusen gnissa under heljerna.

Martin sto ved sida av Krilon i døra og kikte etter dem. I det

Føljetongen

«Sporsnø»

kommer igjen i neste nr.

skumrende lyset skinte ansiktet hans kvitt av hat.

— De kan kanskje ikke for det, sa Krilon.

— Nei, sa Martin.

Og straks etter:

— Jeg veit ikke. Kanskje. Jeg veit ikke.

— Jeg veit ikke jeg heller, sa Krilon.

De hamret og spikret en stund, de holdt sånt spetakkel at det måtte høres like bort i brakka.

Da det tok til å mørkne i halvtiden tok de i veg. De gikk rett opp fra gården gjennom småskogen, fulgte stien over fjellet og kom til neste vik der det også var vaktfolk. En time etter var de framme i vika der de hadde vært og losset natta før. De to som var etterlatt der og de andre karene hadde alt båret vekk en del. Det var to mann om hver kasse, det var temmelig tungt og uvant arbeid for Krilon, en seig jobb. Han svettet nokså mye, men kjente med en vis glede at hjertet arbeidet fint.

Kassene ble først båret opp til et slags fordelingsplass oppå fjellet, derfra sendtes de videre som en hilsen til forskjellige kanter, langs kysten, forbi vaktpostene og innover landet. Det gikk smått. Av og til ble de båret ned til fjorden, og en båt tok dem videre mens det var mørkest. Risken var like stor alle steder.

De par timene de kunne arbeide fikk de alle kassene opp til første etappen, og noen kasser enda lengre innover. Martin og Krilon kom tilbake til Tranvåg ved firetida — for å rekke oppropet og morgenbønnen, som Martin pleide si.

Da de var i skråningen overfor gården, så de soldatene marsjere mot brygga — det hørte en på lang avstand. Det småregnet, korporalen kjente på sjøbudøra som var ulåst, og de ble borte inn der. Martin og Krilon gjemte seg bak småtrærne i bakken, kom seg inn i hagen og krøp inn gjennom vinduet. En stund etter kløv de ut på trappa, strekte seg, løftet armene i været og vrei søvnen ut av

kroppen mens de gjespet så høyt de bare kunne og gikk nedover til sjøbua. Soldatene satt der og kikket. Det var liksom de satt i bur, og de kjente det kanskje sånn. Da de hørte skøyta tøffet inn i bukta, reiste korporalen seg, de andre fór også opp, og de marsjerte ut.

Det hadde ikke vært stort om fisken i natt.

Lördagskveld — og Krilon minnes hvordan det var før. Da rodde folk gjerne til brygga der de store båtene fra Trondhjem kom innom, så kikket de etter kjente om-



LÆR Å SPILLE

trekkspill riktig og korrekt etter noter pr. korrespondanse. For norsk, svensk eller pianospill. Kursene er utarbeidet etter helt moderne prinsipper. Ikke pugg og kjedelige øvelser, men interessant, morsomt og lettfattelig, slik at eleven blir mer ivrig etter hvert som undervisningen skrider fram.

Kursus 1. For nybegynnere koster kr. 27,78. Kursus 2. For de som tidligere har litt kjennskap til noter, kr. 33,30. I prisen er inkludert noter, skjemaer og alt undervisningsstoff.

Bestill det kursus som passer for Dem og send beløpet ved innmeldelsen, eller be om plan som sendes fritt.

Oppgi system.

HENSCHIIENS TREKKSPILLSTUDIO

Boks 48, Hønefoss.

TRYLLEKUNSTNERENS

forbløffende kunster kan De også lære med våre enkle apparater. Illustrert katalog over trylleapparater, kortkunstner og magiske nyheter blir sendt Dem mot innsendelse av 50 øre i frimerker.



Postboks
938, Oslo.

TRYLLESTUDIO



UNIVERSALOPPLYSNING

Det levende leksikon

gir omgående svar på spørsmål av enhver art. Vi har fagmedarbeidere på alle områder: leger, jurister, ingeniører, arkitekter, eksperter i språk, kunst, litteratur, jordbruk og skogbruk, industri, husholdning etc.

Honorar: kr. 3,00, 5,00 og 10,00 eftersom der ønskes korte svar, lengre svar eller utredning. Beløpet sendes kontant eller mot oppkrav.

UNIVERSALOPPLYSNING

Postboks 2409, telegr. adr. «Univop», Oslo.

(Kredittopplysninger gis ikke).

*Lider De
under nedsatt
hørsel*

burde De prøve om ikke Vibrafonen kan være Dem til hjelp. Dette høreapparat av rent sølv veier bare 3 gram og plasseres nesten usynlig i øregangen uten ledninger eller annet tilbehør. Avhandlinger i flere europeiske legetidsskrift fastslår at Vibrafonen kan forbedre hørselen og fjerne øresus selv om den ikke hjelper i alle tilfelle.

Forlang brosjyre og prøvetilbud.

MEDISAN A/S H. Høyerdalsgt. 1
Telef. 12927, Oslo

bord, hilste på dem, fulgte post-åpneren til hans «Post og Telegraf» og fikk brev og aviser. Oppi bakken var det dans, enten ute eller i Ungdomshuset, en hørte trekkspillmusikk, og de yngste sparket fotball eller rak rundt i søndagsbuksene eller søndagsklærne og ventet på at de skulle bli eldre. I kveld gikk ikke noen ut på feltet.

Men nå var alt dødt. Det kom sjelden brev som en ventet på, sa Ola, og aldri aviser en kunne lese. En bunt med «Fritt Folk» ble slengt i land på brygga, men den ble liggende der til en eller annen

Redaksjonen

søker nr. 14 og 17, 1940, om en eller annen av leserne kan gjøre oss den tjenesten å skaffe dem.

sparket den på sjøen. Ellers var det den samme evige bygda.

Om natta ble gamle Tranvågen med, og Ola. Gubben gikk krokett, men merkelig spenstig og lett.

— Jeg pleide aldri gjøre noe etter klokka ti en lørdagskveld i gamle dager, sa han. Men det blir så mangt som må forandres nå til dags. Forresten så tar jeg synda på meg, jeg må vel plages litt i helvete jeg au, jaja.

Det var mange i natt. De kunne enda være tre mann om hver kasse, eller fire om de ville, det gikk både lettere og fortere. Ved andre og tredje etappen sto nye folk og ventet. Det var en kjede av muskler, unge og gamle, av seig menneskevilje.

— En kan nesten rekne ut hvor fort det går, selve hastigheten til kassene, sa Ola da de var på heimvegen i solrenninga.

De gikk seint, alle var trøtte. Men gubben ville prate, han spurte om nytt innen misjonene i Sve- rige, og Krilon svarte så godt han formådde.

— Har du noensinne hørt prat om emissæren Purry? undret gamlingen seg.

Krilon mintes navnet, gubben hadde praiet om ham en sommer tidligere.

— Han var en koselig fyr, sa gubben. Han omvendte katoliker til lutheranere.

— Jeg likte ham nokså bra, og jeg har sett et bilde av ham engang. Han hadde sånt pent svart skjegg. Men nå synes folk det er unødvendig med hans omvendelser. Det var i Afrika. Vi treng ikke sende misjonærene så langt av gårde siden. Det blir endelig nok å gjøre for den som drar kortere veg, da.

Han myste fornøyd. Det var en bærende, en levende og ny idé han hadde fått: Norske Misjonen i Sentraleuropa.

Om søndagskvelden gikk skøyta ut med Ola, gubben og mannen fra grannegården, mens Martin og den temmelig skjeggete Krilon spikret og hamret heime i sjøbua.

En stund etter at soldatene var trampet av sted, gikk de opp, de startet tidligere, for nå hadde de ennå lengre veg, og det var vanskelig om folk igjen.

De fikk båret sin del av kassene omtrent tre kilometer til et lite tjønn, der skulle de hentes neste natt. Kjeden gikk derfra innover til Trondhjem, og kanskje enda lengre. De kom seint tilbake, det var blitt helt lyst og fjorden lå grønnblå med djupe skygger under bratte strender.

Overfor de kvite husa stoppet de. Skøyta var på veg inn. På brygga sto de tre soldatene og hadde montert opp noe, det var en kulesprøyte. Døra til sjøbua ble åpnet, og flere soldater med blinkende karabiner kom ut på brygga. Krilon talte til ni.

— Hva i Herrens navn!
— De skal ta han Ola!

Martin freste det inn i øret på Krilon der de lå og trykte seg



HUSK
at gardinene skal møte sommeren i nye, lysekte

finns
HJEMMEFARGER
«Det beste som finns».

FABRIKANT: FINN HVISTENDAHL, OSLO

BREVSKOLEN
FOR HANDEL OG BEDRIFTSØKONOMI

Ole Vigs gt. 1. Oslo. Telef. 13531.

Spesialscole for handelsutdannelse.
Elever mottas til enhver tid til:
KURS I HANDELSBREVFAGENE
FORB. KURS TIL HANDELSFAGPRØVEN
KURS I BEDRIFTSØKONOMI
SPESIALKURS i handelsfag

Moderate priser. Plan gratis.
20 års erfaring fra praktisk virke
8 års undervisningspraksis.

Vil De lære mer?

I tiden som kommer trenger forretningslivet dyktige folk som virkelig kan beherske alle forretningslivets felter

•

Studieskolens grundige kurs i bokføring og handelsregning, handelslære og handelsrett gjør lærestoffet lettfattelig og interessant, heimearbeidet går med liv og lyst, og elever av alle aldrer vinner den oversikt og klarhet som skaper sikkerhet — den beste garanti for framgang.

•

Benytt også spesialkurset i selvtillit, takt og tone.

BE OM PLAN

STUDIE SKOLEN

ØVRE SLOTSGATE 12 — OSLO

4304



Forbrent av solen?

Nei, hun har nok sørget for å beskytte den ømfintlige huden ved litt etter litt å venne den til å tåle solen. Ved hurtig bruning bruker hun Nivea Ultra-krem, ved gradvis bruning Nivea-krem.



sammen bak noe bjørkekratt oppi bakken.

— Og Ola har ikke sett dem ennå! Kom!

De sprang krokete opp mellom buskene, rundt slik at de så framsida på huset. Noen soldater og to sivilkledde kom ut på trappa, bak dem så de omrisset av kona hans.

— De har tatt Signe i natt!

— Kan vi gjøre noe nytte nå, Martin? sa Krilon.

— De får ikke ta han Ola nå! Han veit for mye, og de truer det ut av ham!

— Hva tenker du på?

Martin hadde dradd opp en svær

armérevolver, Krilon hørte han slo over sikringen, øyeblikkelig smelte han tre skudd ut i lufta, en kort kvass serie.

— Kom!

De krøp over ujevne steinheller og fresende bjørnemose, så reiste Martin seg og tok til å springe. De skjøt der nede, kulene slo mot steinene under dem.

— Nå er de etter oss, skreik Martin. Men vi må først se om han Ola hørte det!

De var kommet ned i en åpen kløft bak høyden, der hadde de utsikt over fjorden. De så skøyta snu nesten tvert om, og så stakk de rundt neset og satte opp farten sørover.

Soldatene sprang over fjellet, to bar på kulesprøyta og en tredje stativet. En gruppe på fire mann sprang opp stien som gikk overfor husa.

— Ola klarer seg nok hvis han kjem seg i land, blåste Martin, kan du springe noe videre?

— Å jo, ropte Krilon, jeg skal nok henge på!

De sprang, de kom over en haug til og så atter skøyta, alt var så tydelig under sollyset. Gubben sto til rors, skjegget hans pekte rett ut som en kvast, og skøyta gikk tett, tett innved bergveggen Ola og den andre karen sto klar, der hoppet de i land og la på sprang opp et gammelt skredfar, og gubben satte kursen rett utover.

— Gubben! skreik Krilon, han sprang oppover i småskogen bak Martin.

— Ola klarer seg! skreik Martin tilbake, Ola klarer seg nok!

Oppe ved tjønna stoppet de og gikk, Krilons hjerte arbeidet bra, kjente han. En sti gikk ned i den tette skogen før neste kneiken.

— Det var sivile med, sa Martin helt rolig og snudde det lange, mørke ansiktet mot Krilon. — De er de verste. De veit hvordan de skal få folk til å snakke. Men nå følger de kysten nordover og sørover. Oppe i skogen tør de ikke før de har fått hit mer folk. Assen har du det?

— Bare bra, sa Krilon. Selv om jeg nok er litt for feit enda. Men gubben Tranvåg?

— Oss kan de ikke ta, ikke enda iallfall. Vi kan holde oss her i dag, vi har mat her oppe, og i natt trefte vi de andre. Men de gjør nok stort bråk nå.


— Jeg er så redd for gubben, sa Krilon, jeg er virkelig bekymret for han.

— Oss kan de ikke ta nå, sa Martin ivrigere, som om han ville komme seg unna spørsmålet. Jeg så ikke noen hunder heller. Stundom bruker de hunder. Og imorranatt er vi langt borte.

— Martin, sa Krilon, jeg er virkelig svært redd for gubben!

Martin lurte litt, så kom det lunt:

— Gubben klarer seg nok. Du veit han kjenner seg som en emis-sær, en misjonær. Blant menneske-eterne. Han klarer seg alltid. På en



VI MINNER OM:
SØLVPUSS-
PUSSOLIN
LODDEVANN
M. M.

fra **IRIS**
KJEMISKE FABRIKK A·S
STAVANGER



BRUK DEN LYSE ÅRSTIDEN

til frihåndstegning og maling ute. Vår korrespondanseskole har spesialkurser for alt i tegning og maling. Landskjente lærere innestår for at undervisningen er den beste som kan skaffes på området. Eget fag også for yngre og helt uøvede. Og Reklamelære.

SPANGE'S

BREVKURSER — BOKS 2219 — OSLO

Send meg skolens illustrerte plan med elevarbeider. Svarporto legges ved.

Navn:

Adr.: M. 12.



Elfas

Far-go
HJEMMEFARGE
i ny pakning!



ANDRE FORMER —

I går høyt på mote, i dag passé. Men utviklingen kan foregå så hurtig og eksplosivt den vil — slite over tradisjonens bånd makter den ikke. Vårt gamle ubrukelige sølv gir gullsmeden nytt preg i serien

Arvesölv

TH. MARTHINSEN SÖLVVAREFABRIKK
TØNSBERG

eller a'en måte. Og han får de ikke noe ut av.

— Nei, kanskje.

— Det er verst for skøyta. Men han klarer kanskje det og. Gubben Tranvåg kan litt av hvert, og han kjenner kysten, hvert eneste hol og hver en holme. Bare han får litt tid på seg.

— Det får han ikke, sa Krilon. Jeg er redd for at han ikke får det.

— Å jo, det kan så menn godt hende. De må organisere saka først, sa Martin, og tennene blenkte i et grin.



Alltid ved småsår:

Hansaplast hurtigforbinding.

Straks kan man arbeide videre fordi HANSA-PLAST med en gang sitter urokkelig fast uten på noen måte å hindre en i arbeide. HANSA-PLAST beskytter såret, virker antiseptisk, stanser blødningen og fremmer helbredelsen.

Derfor hører Hansaplast til i alle verksteds- og reiseapotek.

Hansaplast

hurtigforbinding



Slipp hurra!

Burnus blir det mere a'. Like god og like drøy, sparer såpe, arbeid, tøy.

BURNUS

BLØTEMIDDEL

— Men gården og Signe?

Martin drøyet med svaret.

— Ja, sa Martin. Men vi kan gjøre mye nytte enda.

— Gården? De svir den kanskje av. Kanskje ikke. Men de plar brenne. Det blir hardt for henne, og for de gamle foreldra hennes. Og for barna. Men det er krig. Og hun veit at Ola trengs. Han er en av dem som trengs aller mest i dag. Han er — han er hele Tranvåg. Hele kysten. Hele Norge.

Martin pustet dypt. Så mye hadde den lange, magre, mørke karen ikke snakket på lenge.

Den dagen gikk de til neste etappe. Det var skog og fjell og skog igjen. De kunne sove noen timer. Om natta var de med og rodde langs land mens det var som mørkest. Transporten krøp nærmere og nærmere målet.

Et sted tok de skjegget og fikk bytte klær og fikk nye papirer. Den femte dagen var våpene i sikkerhet på plass, der de kunne ligge og vente.

Da de skiltes i Trondhjem, sa Sverre:

— Nå vet du riktig godt, nå har du sett det.

— Min gode venn, sa Krilon med noe av den omstendelighet han aldri helt kunne fri seg fra, enda han ofte forsøkte, min gode venn, min kamerat og broder, jeg er en læregutt i livet, hos menneskene. Jeg har sett deres forberedelsestid og skulle kunne si mangt om den. Men jeg vil fatte meg i korthet og si at den synes meg god. Den er grusom. Jeg har hørt at de har svidd av Tranvåg. Signe og barna og hennes foreldre er hos naboene på den andre sida fjellet. Men det er hardt, et nedbrent hjem, men vi kan ikke snakke om det nå.

— Men Ola fikk de ikke tak i!

— Nei, sa Krilon. Og skøyta med gubben fikk de heller ikkje fatt i. Hendene deres er så tomme at ingen seierherre noensinne har hatt så tomme hender. Han har hendene fulle med seirer, som dunder og braker og gnisser og smeller som millioner av heljern kan dunder og brake og gnisse og

smelle, men han har ikke vunnet noe likevel, hendene hans er tomme.

— I vinter går skøyta, den eller ei annen, sin rute igjen, sa Sverre.

— Det er som et slags evighet i det, min gode venn og broder, sa Krilon.

I begynnelsen av august kom Johannes Krilon tilbake til Sverige. Han hadde en enda lengre og mer krokete veg tilbake. Han hadde tatt av syv kilo, enda det ikke vistes så mye på ham, han så frisk ut da han gikk over grensa.



Snakk om vertikaler!

ja, nå kan dere gjerne beholde Kleiva for meg, for her bærer vi frem sommern. Med sola og brygga og båten og ti tusen ganger Ludvig Armsterk . . . Hva, bånnsupert — FLUSH altså!



Skriv i dag

etter jubileumsårets skoleplan, studiehandboka for «N. K. S. Realskole og gymnas» og andre opplysninger.

Navn: M. F. A.
Adr.:

NORGES STØRSTE OG ELDESTE BREVSKOLE
NORSK KORRESPONDANSESKOLE

Øvre Vollgt. 13, Oslo - Postgirokonto 8010 - Grunnlagt 1914



Jens von Bustenskjold



1. Under den store eika på Navarhaugen var det samlet en bra flokk da Bustenskjold, Myrenggubben og Bernt skomaker kom sjanglende. De tre kompisene som hadde fortært polpakka og satt til livs den siste glede, var blitt bra pussa og fryktet ikke lenger verdens ende. De slo seg ned på grasbakken og så ut som de frydet seg tross stundens alvor. No var det ikke ått mer enn et par minutter før katastrofen skulde skje.



2. Men da madam Bustenskjold, Gelina Myrengen og Gurine i Røyskattlia fikk se sine ektemenn, kastet de seg om halsen på dem med tårer og kyss. — A, teigjev det vi har vøri slemme, sa de og var mest som engler. Ja, selv Gurine i Røyskattlia var blitt som en liten erkeengel. Hun gråt ustanselig ned i den strie luggen på skomakeren. Hun syntes kanskje hun hadde mest å sone.



3. — Jøss da, no er vi blitt så snille alle sammen at no kan verda godt gå under for meg, lespet Myrenggubben. Han satt med armen kring livet på Gelina og syntes at det ble riktig en hugnadstund. Men Bustenskjold ble brått så filosofisk. — Var menneskene slike mot hverandre støtt, så ble livet skjønnere, sa han og stirret grunnende fram for seg. Om verda hadde stått, var dette et problem han hadde kommet til å tenke mer på.



4. Navarhaugbonden som hadde forstuet foten sin da han hopet ut fra låvemønet, var lagt på en slagbenk midt under eika. Sørine satt ved siden av ham og holdt ham i hånden. De hadde funnet hverandre til slutt og glemt alle synder og sorger. Forsonningens milde skjær lå over ansiktene deres, og de så rent lykkelige ut. — Rart slik som alt kunde lage seg når en bare fikk det vonde bort fra hjerterota.



5. Mannen fra Vangskjærnya som hadde kjeklet med Navarhaugbonden om den vesle skigarstubben gjennom alle år, satt ved den andre siden av slagbenken og hadde også kommet til skjønn enighet med Tore. Begge erkjente at de hadde hatt feil, og om de bare hadde kommet til å gjerde mer, så skulde de gjerdet det halve av stubben hver. Dumt var det at de hadde vært uvenner om så lite.



6. — Ja, no er klokka tolv, sa Bustenskjold med dyster stemme. Det gikk som et sukk gjennom forsamlingen, og alle stirret engstelig mot åskantene og himmelen. Noen ynket seg og gråt, og Gelina Myrengen og Gurine begynte på en salme. Det lød trist og ødselig i stillheten. Men Myrenggubben klødde seg i nakken og tørrspyttet. No var han så full at han var like glad.



FORTALT AV SIGURD LYBECK + TEIENET AV ANDERS BJÖRGAARD



7. Men minuttene gikk, og ingen verdens ting hendte. Sola skinte og en gauk tok på å gale inne i bjørkeskogen ved Røyskattlia. — Ko, ko, ko, ko, ko! sa den. Det var en sang til selve våren og livet. Myrenggubben klødde seg på ny i nakken og tørrspyttet. — Skulde en ha hørt slik gærning til gauk, sa han. Det kom så hverdagslig og befriende at det rent gjorde godt.

8. — Kvart over, meldte Bustenskjold. — Verda står piskandåsen denna gongen au! Det var som alle våknet av en dvale. Gurine i Røyskattlia fikk igjen det strenge oppsynet sitt. — Da var det itte anna enn fusk og fanteri med denna plakaten, sa hun. — Det er vel noe den gamle hedningen i Plassbakken har vøri mester for att! Alle i hop stirret flauæ på hverandre. — Jo, det skulde ikke seg!



9. — Kanskje dere har en finger med i spillet dere au? hekst hun og knyttet nevene mot Myrenggubben, Bustenskjold og Bernt. — Neggu, pep Myrenggubben. Det våger je huggu på! — A ja, det er itte stort verdtt håkkesom; sa Gelina. No var ikke hun heller noen engel lenger. — A, je tenkjer det er såpass verdtt som det gåsehuggu ditt, svarte gubben kvast. Han var enno full og bra modig.

10. Gelina ble sint, og gubben fikk en lusing under øret så haten drev av ham. — Der har du den! skrek hun. Borte på slagbenken hadde også verden fått tak igjen. Mannen fra Vangskjær-snyta svor på at han ikke vilde legge en pinne på den omstridte skigarstubben, og Tore la i ei sverte på det samme. Jo, det kunde ikke være tvil om at livet levde videre!



11. Bustenskjold hadde reist seg og sto ettertenksomt og snodde bartene. Han hadde et trist uttrykk i øynene. — Mitt hjerte gremmer seg, mumlet han. — Hvordan kan verden være annerledes når menneskene sjølve itte er likere? Han gjorde brått helt om og vandret stolt og ensom nedover vegen igjen. Det var som han så i et glimt at først og fremst måtte en holde dommedag over seg sjølv, skulde verden forandres.

12. På samme tiden sprang der en lang rekel ut fra Myrengstabburet med et kjøttlår under armen. Det var ingen annen enn den gamle hedningen fra Plassbakken. — Verden vil bedrages, mumlet han og fliret skjævt i skjegget. Og no hadde han passet anledningen til å kvarte litt suvel mens huset sto tomt. Det var nemlig han og ingen annen som hadde skrevet den bespottelige plakaten om dommedagen og verdens ende.

INGEN SOMMER

(Fortsatt fra side 9).

håret i orden, klærne i orden, pudret seg, for å vende tilbake.

Sirenene hoiet.

De sto mot hverandre. Han svaiet. De knuget hverandres hender. Sirenene stanset bratt. Da hørte de flyene, en tung, dempet dur. Han skrudde på radioen i bokhyllen. Et svakt sus uten ord eller toner fylte atelieret. Hun skrudde fort av. — Huff! sa hun.

— Jeg må gå nå, Ellen, sa han. Og da hun stadig sto, som bedøvet: — Jeg har sportsdressen oppe hos fru Stefansen. Jeg går på ski opp, så kan jeg møte ved Hvalsmoen.

Hun sto som bedøvet og fikk bare sagt: — Ja men . . .

— Jeg må gå, sa han. Skål, Ellen — til neste gang! De hevet glassene mot hverandre.

De brune øynene, det askeblonde håret.

— Vi kan ikke gå så lenge det er luftalarm, sa hun rådløst.

Han merket hun sa «vi». En bølge av takknemlighet skjøtt opp i ham og jog fortvilelsen over det forspilte på flukt. Så ville hun følge ham til porten og ta en bil på holdeplassen fem skritt fra, som så ofte før, for avvekslingens skyld. Hun ville ikke at *han* alltid skulle følge *henne*. Han følte seg takknemlig mot alt de hadde hatt, mot hele den gamle tiden. Eller?

Han så fort på henne. Mente

hun allikevel — siden de måtte vente . . .

— Kom! hvisket hun. Han nesten kastet seg mot henne, ville velte ned med henne, bare nå, bare nå! Noen minutter — så kunne verden komme inn til dem!

Da hørte de flyene igjen. Hun stivnet. De hørte dem nærmere.

— Det er bare våre egne, sa han. Mens selv tanken fastslo hvordan alt var. Hun skjøv ham fra seg og sa: — Nei. Nei, kjære!

— Jeg kan ikke vente! sa han og reiste seg på ny. — Det spiller ikke noen rolle med den alarmen.

De låste seg fort ut, famlet seg ned over den bekmørke trappen og sto ute på den tomme gaten. De gikk fort over, gjennom parken og fikk se andre som var ute ulovlig. De sto stille i truende, tause grupper under de nakne trærne i mørket. De nådde porten hos fru Stefansen da «faren over»-signalet gikk. Han fulgte henne de få skrittene tilbake til drosjebilen som sto der i mørk klynge med de andre. Sjåførene løste seg ut av mørket borte ved plankegjerdet. En av dem løp til og satte seg inn.

De tok hverandres hender.

— Jeg ser deg igjen, sa hun.

— Snart! hvisket han. Kanskje snart. Og da . . .

— Skal vi ha sommer sammen! sa hun plutselig og la seg inn til ham i en vill glede som fylte ham.

— Den sommeren vi ble snytt for. Han snudde seg og gikk fort opp og skiftet. Skiene sto klar i gangen.

ne de umulig få sagt at de selv og alle andre var like vakre, derfor måtte de forsøke å trolle skjønnheten hennes bort.

— Hyss, der er hun igjen.

Jenny kom stille opp bakken og drev over tunet mens hun nynet sakte med seg selv:

«Skjære, skjære havre, hvem skal havren binde?»

Men da budeia kom ut i det samme, fór hun tilsies og skar i samme skriket som den fremmede hadde hørt nede ved vegskjellet:

— Nei! Jeg mente itte noe med det!

Det var ferie og sommer og langt fra kontoret, og alt var fred, men likevel kunne hun ikke få sove. Hun tenkte og sammenliknet og dro fram minner, tenkte og tenkte til minnene vart til syner. Hun så kvinner i klynge og kvinner i flokk. De stakk hodene sammen og skvatret så ivrig og uskyl-dig.

Hun så Jenny drive forbi, ung og ensam og vakker. Hun så at kvinnene snudde seg og stirte etter henne til ansiktene deres fortrakk seg, og så stakk de på ny hodene sammen. Men best de sto der og snadret, kom Jenny kastendes tilbake. Hun var fillete og skitten og så vill ut, og hun skrek:

— Gå vekk, gå vekk, du har blod på deg! Du har blod på deg!

Den fremmede satte seg opp i senga og frestet riste drømmen og synene av seg, men fikk det ikke til. Enten hun var våk eller drømte, sto Jenny der som en domsengel med gloende sverd i handa og sa dommen over all verdens sladder:

— Du har blod på deg!

KVINNE ER KVINNE VERST

(Fortsatt fra side 15.)

— Og siden? spurte den fremmede da den gamle hadde fattet seg og tørket øya.

— Sea, ja sea vart hun her for betaling.

— Men de som sladret og satte ondskapen i sving?

— Hva mener du?

— Har de angret og blitt forsiktigere siden?

Den gamle lo. — De *vet* ingenting. Om stakkars Jenny sto her vettug og frisk og deilig som før, skulle dom begynne på samme visa. Kvinnfolk er slike. Om for eksempel Jenny hadde hatt en særlig *evne* i en hell a'en retning, ville dom enten ha påstått at *de selv* og *alle* andre hadde *akkurat* den *samme evnen*, eller at *den evnen* ikke var noe tess. Nå kun-



A/s C. BROSE

Pilestredet 9, Oslo. Tlf. 10717, 11341

Kirurgiske
instrumenter,
kunstige lemmer,
sykepleierartikler.

(Fortsatt fra side 5.)

«Ihr Mann ist heute Vormittag vor dem Kriegsgericht gestellt und zum Tode verurteilt. Das Urteil ist schon vollgestreckt.» (Deres mann er i formiddag av krigsretten dømt til døden. Dommen er alt fullbyrdet.)

I kofferten lå hans klær.

Viggo Hansteen var akademikeren, den intellektuelle med klarsynet.

Ved hans side i døden sto Rolf Wickstrøm, den mest typiske og

grunnsolide representant for mannen på arbeidsplassen. Han var jernarbeider, klubbformann ved Nylands mek. verksted. Jernarbeiderne er engang blitt kalt «Jernbjelken i den norske fagorganisasjon», og denne fagorganisasjonen kan — midt i sorgen over en god kamerats død — føle seg stolte over at det blé den forunt å yte det store offer.

Rolf Wickstrøm ante ingen ting da han ble hentet. Tyskerne var som sagaens blinde Hød, — hvem de slo visste de ikke. Det var det samme hvem personen var, bare de fikk drepe.

Wickstrøms familie bærer sin sorg, men ikke alene. Tusenvis av norske arbeidere ser på ham som eksemplet. Hustruer som har mistet sine menn, mødre som har mistet sine sønner, sender tankene sine til fru Wickstrøm.

De to, Hansteen og Wickstrøm, tilhører Norge. Gjennom sin kamp var de med og skapte det Norge som i dag er fritt. Det vil ikke bli glemt.

«De vil ikke sørges til døde, men leve i mot og tro. Bare i dristige hjerter strømmes de falnes blod.»

Nazismen er tilintetgjort, den tyske hær tilføydt et eklatant nederlag, de norske kjøterne som spiste av smulene fra de tyske herrers bord — i mange tilfelle nokså rikelige smuler — sitter i fengsel og venter sin dom. Alt folket vil kreve en streng dom. Annet vil ikke være rettferdig. Terboven er død, Hitler er død, Gøbbels er død, Rediess er død, Fehlis er død, Jonas Lie våget heller ikke å møte den straffende rettferdighet. Slik endte denne blanding av galskap og grusomhet som erindrer en om Sardonopol's og Neros sadisme.

Viggo Hansteen og Rolf Wickstrøm er også døde. Men mens de andre dødes navn blir husket i hat, forbannet av millioner mennesker, som anstifterne av verdenshistoriens største katastrofer, — vil alle de norske dødsofres

navn stråle gjennom fjerne tider. Vi har opplevd det, sett det, hørt det, for våre barn og barnebarn vil det være litt fjern og blek historie. Men fra historiens gulnete blad vil de to navnene — sammen med mange, mange andre — trønge seg fram med uimotståelig kraft.

Det vil stå et lys fra disse to, fordi de var de første blodvitner, et lys og en varme som vil gi kraft til senere tiders frihetskjemper. For menneskene kommer alltid til å kjempe for frihet der vold og urett reiser hodet.



God form og gedigent sølvsmedarbeide bestemmer sølvets verdi.

DAVID-ANDERSEN
VEKTSØLV




Det første jeg ønsker er

GOMA

VITAMIN BARNESÅPE

Lær Dem Jiu-Jitsu



Den som kan denne forsvarsmetode vinner alltid, for han vet hvordan grepene skal tas og hvor slagene skal treffe for å ha den lammende virkning. Bestill allerede i dag boken: **Jiu-Jitsu Grep**. På et par timer kan De lære Dem en masse tricks. 36 illustrasjoner. Pris kr. 3.03. Sendes mot postoppkrav.

J. W. WETTERGREEN - Torvet 12. Avd. C. Oslo.



830-SØLYPUSS

GIR DEN MEST STRÅLENDE OG VARIGSTE GLANS!

Der er intet så godt!

NORSK FABRIKAT



K.A-SKOLEN

KÖRRESPONDANSE AKADEMIET

Solligaten 1, Oslo.

Fullstendig kurs i Realskole, Gymnas, Handel, Språk, Teknikk, Håndverk, Landbruk, Skogbruk, Hagebruk, Forfatterskap, Journalistikk, Tegning, Maling, Musikk, Navigasjon, Motorlære, Sykepleie, Orientering - bruk av kart og kompass o.m.a.

Mot innsending av denne annonsekupong får De fullstendig plan. Samtidig får De gratis

NORSK YRKESLEKSIKON

med oppgave over utdanning til mange hundre forskjellige stillinger. Vedlegg 20 øre til porto.

Navn:

Adresse:

KLIPP UT M. F. A. 12



1. Både i «Farvel til Våpnene» og «Klokken ringer for deg» hadde Gary Cooper hovedrollen. I den nyeste filmen finner vi også den talentfulle svenske skuespillerinnen Ingrid Bergman.
2. Hitlers «Blitz» over London. Greer Garson og Walter Pidgeon spiller hovedrollene i «Mrs. Minniver».
3. Edward G. Robinson — bl. a. kjent fra en lang serie gangsterfilmer — spiller skipper Larsen på «Spøkelset» i filmen etter Jack Londons roman «Ulv Larsen».
4. Den nye stjernen Ida Lupino og John Garfield har også større roller i «Ulv Larsen».
5. Fargefilmen «Blod og Sand» viser oss publikumsfavoritten Tyrone Power som tyrefekteren Juan Gallardo. Stoffet ligger godt til rette for farger.
6. Fotografene får det til. «Den nye Garbo» opererer med sex appeal og løse gevanter som om hun aldri hadde gjort annet.
7. — — mellom opptagelsene hender det at hun må slappe av og ta et tipp fra instruktøren George Cukor. Det er ikke mye sex i den hengslete guttekroppen til «den guddommelige Garbo».
8. Hertugen av Chicago i Robert Montgomerys skikkelse! En av de filmene vi venter oss mye av.



Per Aamot:

NY FILM FRA AMERIKA

Folk tørster etter så mangt etter denne krigen. — fra utenlandske tidsskrifter til italiensk salat. Vi møter både krig og fred med forskjellige forutsetninger, men det er da enkelte ting vi har tilfelles likevel. Det merker en snart når en kommer folk inn på livet og spør hva de har tenkt å ta seg til i fritiden i den nærmeste tiden framover: vi skal bl. a. gå på kino og se amerikansk film, svarer nok så mange. Det kan vel ha forskjellige årsaker. Først og fremst er det et veldig behov etter endelig, endelig å kunne slappe av, kike på pene jenter som bærer akterspeilet litt høyere opp enn de germanske maskinene vi har sett marsjere ukvinnelig rundt i gatene våre, glede oss over mennesker som kan smile og ta livet som om det var verdt å leve. Men dernest vil vi gjerne, så fort som mulig, ha slått et vindu opp mot verden derute igjen. Ingenting gjør det fortere og mer effektivt enn den verdifulle filmen. Vi vil se hvordan

menneskene lever på andre kanter av verden, hva som opptar dem akkurat nå, vi vil vite litt om hvordan de har reagert på den virkeligheten som har slitt på oss i fem-seks år.

Amerikansk film kommer alle behov i møte nettopp nå, — i sterkere grad nå enn for f. eks. ti år tilbake da Hollywood ikke uten grunn ble kalt «drømmefabrikken». Hollywood etter 6 års verdensoppgjør er fremdeles oomphe-jentenes og luksu-interiørenes, eselmelkbadenes og den uhemmede romantikkens verdenssentrum. Men den er blitt noe annet ved siden av: den sosiale, ikke sjelden reservasjonsløst revolusjonære filmen kommer fra den amerikanske filmbyen i California.

Overfladisk sett kunne en forsøksvis inndele moderne amerikansk film i tre kategorier: vi har den rene underholdningsfilmen og vi har den sosiale filmen, og midt i mellom har vi upolitiske filmer med sterke kunstneriske ambisjoner. Det skulle være

unødvendig å føye til at begge de to siste kategoriene har vesentlige trekk tilfelles med underholdningsfilmen, — de er effektive og med sterk publikumsappel.

I den første tiden framover får vi se hele serier med representanter for alle de tre nevnte filmkategoriene.

Å gi noen slags rimelig oversikt over hva vi etter hvert får se av nye amerikanske filmer, er ganske enkelt uoverkommelig. Hvis en kunne velge og vrake i denne overstrømmende produksjonen, er det uråd å vite hvilken ende en skulle begynne i. Selvfølgelig fins det mennesker som har alt på det rene først og fremst skal de se «Tatt av vinden», og så får

de ta resten i tur og orden. «Tatt av vinden» er ellers blitt så god og gammel nå at filmen er rene veteranen i De forente stater, Sverige og andre steder. Det er i det hele tatt vesentlig for filmsituasjonen her i landet i den første tiden etter krigen: vi skal ikke bare konsumere den vanlige topp-produksjonen fra Amerika for det siste året. Vi skulle dessuten også helst ta igjen iallfall det aller beste fra hele fem produksjonsår. Det er i praksis ugjørlig, og de aller fleste av oss må nok avskrive både en og to storfiler vi hadde gått og gledet oss til i denne tiden. Men ellers kan en trygt begynne med å berolige det publikumet som i dagene framover skal storme billettluken for å komme først til grøftatet: De er der fremdeles, alle de gamle «stjernene», Clark Gable, Robert Taylor, Errol Flynn, Gary Cooper, Spencer Tracy, Paul Muni, Ginger Rogers, Bette Davis, Greta Garbo, Myrna Loy, Ann Sheridan, Marlene Dietrich, Irene Dunne o. s. v. o. s. v.

Krigen har satt sitt preg på amerikansk film både direkte og indirekte. Indirekte fordi også Hollywood er blitt tvunget til å imøtekomme den amerikanske massens trang til å se virkeligheten i øynene uten idyllisk omskrivning. Det har blant annet resultert i dyptloddene sosiale filmer som «Vredens druer», «Fattigmansveien» og «Klokken ringer for deg», etter tre store navn i moderne diktning, henholdsvis John Steinbeck, Erskine Caldwell og Ernest Hemingway. Og direkte ved å gi stoff til en serie filmer om krigen og krigens mennesker. Den overveldende storparten av disse filmene er ikke stort verdt, mange av dem er ren spekulasjon. Men innimellom er det dukket opp veldige menneskelige dokumenter som gjør den amerikanske filmen ære. Noen av de beste eksemplene er «Mrs. Minniver», Muni-filmen «Commandos», og filmen om sjøfolkens skjebne i dette verdenssammenstøtet, «Den lange reisen hjem».

Hemingways berømte roman «Klokken ringer for deg», om den amerikanske intellektualisten Robert Jordan som finner fram til fellesskapet og motstandslinjen under sprengningen av en bro bak Francolinjene i Spania, er blitt film. Merkelig nok har ikke Hemingway selv skrevet manuskriptet. Det er tvert om overlatt til en annen berømt forfatter, som både mangler Hemingways format og mange av hans egenheter, Louis Bromfield. Etter filmsuksessene «Da regnet kom» og «Natt i Bombay» (vi får se begge to) er Bromfield for fantastiske honorarer knyttet til den amerikanske filmindustrien som scenarioforfatter. I første omgang er en ikke overbevist om at han

er den rette til å bringe det veldige og sterke Hemingway-stoffet helskinnet over på det hvite lerret. Det er hevet over tvil at romanen står over filmen. Kjærlighetsforholdet mellom Robert Jordan (Cary Cooper) og den snauklippede og primitive Maria (Ingrid Bergman) har fått den bredeste plassen i filmen, men stoffet var ikke uvesentlig i romanen heller, og de to talentfulle skuespillerne er antagelig noe bortimot ideelle i sine roller. Cooper har spilt Hemingway før: han hadde den mannlige rollen i «Farvel til våpene» for mange år siden, og den svenske Ingrid Bergman skal etter sigende være anbefalt av forfatteren selv. Iallfall var det Hemingway som hindret at den norske Vera Zorina — det var svært til nordiske jenter i det spanske rollelaget — fikk oppgaven. Men det var nå en slags kortslutning i en filmdirektørhjerne (som før eller seinere måtte bli rettet. Med all respekt for Zorina — hun danser godt, ser nydelig ut og gjør antagelig ikke skam på Kristiansund N. —: hun er ikke nettopp noen Hemingway-heltinne.

«Klokken ringer for deg» var en av de mest typiske og betydelige romane i tiden umiddelbart før krigen. Filmutgaven sprer den sosiale tendensen til en langt større krets av mennesker enn romanen nådde. Det blir utvilsomt en film som setter spor etter seg. Den er usedvanlig spennende, voldsomheten og den hissige brutaliteten i kampscenene gir iallfall ikke romanen noe etter. Dessuten skal det bli interessant for publikum å se hvor langt den talentfulle og dypt sympatiske Ingrid Bergman er nådd. Vi har lov å stille de største forventninger til henne.

Hvordan levet andre folk under krigen, og fremforalt: hvordan artet livet seg for sivilbefolkningen i de landene som ble hjemsoekt av den moderne storkrigen? Filmen skal fortelle oss noe om det. En av de verdifulleste filmverkene om den engelske sivilbefolkningens skjebne i smått og stort er «Mrs. Minniver», som mange år etter fredsslutningen kommer til å få historisk verdi. Ikke slik å forstå at «Mrs. Minniver» er noen dokumentarisk film. Det er en forholdsvis enkel historie om dagligdage og jevne Londonere i tiden umiddelbart etter katastrofen ved Dunkerque, under den tyske «Blitz», da Hitler snakket om å radere ut de engelske byene og Churchill formet et like historisk slagord: «Aldri før i historien sto så mange i så dyp en gjeld til så få.» — han tenkte på R.A.F.-jagerflyverne.

Mrs. Minniver er den gjennomsnittlige London-kvinnen. Hun er ikke særlig sterk i det utenrikspolitiske, strengt tatt tenkte hun ikke på slike



ting i tiden før krigen. Først den totale luftkrigen trekker de verdifulle mennesketrekkene fram hos henne, — den stillferdige, ordløse heroismen hos henne som samler de andre rundt det felles midtpunktet: hjemmet midt i bombeterroren. Hele familien trekkes inn i oppgjøret, der den engelske verdensbyen krummer seg trassig under den mellom-europeiske herskertrangens bombetepper. Minniver selv arbeider i det sivile luftvernet, en lett operetteaktig beskjefteigelse, ufarlig og bedagelig, så lenge krigen raser på kontinentet og England er en usårlig øy. Men da katastrofen rammer ekspedisjonshæren som faller tilbake mot havnebyen Dunkerque, drar Minniver avgårde i sin motorbåt. Fram og tilbake over kanalen sliter han seg sammen med de tusen andre små og store båtene som redder Englands 330 000 Tommies hjem igjen.

Og der er Minniver junior, bombe-flyveren. Hver morgen når han kommer tilbake fra toktet over fiendtlig område, dukker han lavt, ned over huset hvor moren ikke er stått opp enda. Han forteller henne med brølende motorer: vel hjemme igjen. En morgen uteblir morgenhilsenen, og tragedien truer med å smadre Mrs. Minnivers lille verden.

«Mrs. Minniver» er en solid, verdig og gripende film, — det beskjedneste og mest overbevisende minnesmerke over Englands jevne folk, de som ikke fører det store ordet i radio eller parlament, men som tross alt er bærerne av de egenskapene vi setter pris på i øyfolket der vest.

De to hovedrollene spilles av Greer Garson og Walter Pidgeon, — det var deres første film sammen. Etter hvert kommer flere. Det får være nok å si at sjelden har profesjonelle skuespillere så hensynsløst klart å utviske alt preg av rutine og profesjonalisme. De er to London-boere, modell 1940.

Av den veldige overfloden av ren underholdningsfilm som har veltet ut av Hollywood i disse årene er det ikke lett å velge de enkelte filmer.

«Blod og sand» er bl. a. egnet til å vise oss at fargefilmen har utviklet seg overraskende raskt i løpet av krigen. Riktignok er det fremdeles så at når en film først skal lages i farger, så leter iscenesetter og produsent med forkjærlighet fram scener som gjør seg i glitrende kulører. For så vidt er «Blod og sand», et funn. Tyrefekterarenaen i den synkende solen, med den blodrøde muletaen, den stampende brune oxen, de tunge brokadesmykkete kampdraktene til matadorene osv. — alt sammen er av fantastisk virkning i de moderne filmfargene. Publikumsfavoritten Tyrone Power spiller tyrefekteren Juan Gallardo som er gift med Carmen, men svikter henne for den iskalde og vul-

kanvarme Dona Sol, — for øvrig i Rita Hayworths høyst tiltrekkende skikkelse.

«Ulv Larsen» fører oss inn i et helt annet miljø. Det er en filmatisering av Jack Londons berømte sjøroman om kapteinen på skipet «The Ghost» (Spøkelset), en dirrende studie i brutalitet og sadisme. Edward G. Robinson utleverer skipperen til de grader at denne herskesyke, hensynsløse egoisten med den syke og kronglete karakteren blir direkte symbolsk for mer enn en enslig skuteskipper fra de syv hav. Denne filmen har også ellers mye av det som er amerikansk films særlige styrke: oppriktigheten og den kompromissløse realismen. Det er først og fremst skuespillerne som gjør denne filmen — sprekkeferdig av handling som den ellers er — til underholdning av verdi: ikke bare Robinson er dypt menneskelig og rystende i den grinende hjelpeløse ondskapen. John Garfield og Ida Lupino, den siste et av de navnene vi skal merke oss for fremtiden, spiller de unge menneskene i Ulv Larsens slag-skygge, slik at vi tror ubetinget på dem. Det triangeldramaet som utspilles på «Spøkelset», midt ute på havet er både fullt av patos og vill humor, — og Robinsons spill tåler godt sammenligning med Milton Sills' i stumfilmen for en evighet av år tilbake.

Mer harmløs underholdning er «Tvillingene», som viser oss «den nye Garbo» i veldig utfoldelse. Det er ikke stort igjen av den gamle, trette og litt affekterte primadonnaen, som holdt verden og journalistene på mange skrittets avstand, godt assistert av sitt eget selskaps reklameagenter. Her i «Tvillingene», spiller hun en norsk skilærerinne og hennes tvillingsøster, hun opptre i badedrakt — og tar seg unektelig ikke ut til sin fordel —, danser rumba så skjørtene flyr og tar i det hele tatt konkurransen opp med sine skarpskodde konkurrenter Ann Sheridan, Rita Hayworth osv.

Allerede i «Ninotschka», kunne fornøyde reklamefolk telegraferer utover verden at «Garbo ler!». Det var en begivenhet som fullstendig satte forliket i München i skyggen. Vi får muligens se «Ninotschka», også, skjønt den russiske innsatsen i denne krigen har vist også amerikanerne at Sovjets møte med den borgerlige verden ikke ubetinget ligner sammenstøtet mellom kommissar Garbo og levemannen Melvyn Douglas. I alle tilfeller: først i «Tvillingene» slipper Garbo seg løs for alvor.

«Hertugen av Chicago» er en annen underholdningsfilm, — men den har sine makabre innslag, Robert Montgomery — for øvrig en av Hollywoods ivrigste og mest konsekvente radikalere — spiller Hertugen. En amerikansk gangster som er hemmet av den for sin profesjon ganske un-

derlige idiosynkrasi at han ikke tåler synet av skytevåpen. Montgomery er antagelig den fineste av Hollywoods mange komedieskuespillere, — han har langt mer kunstnerisk stil enn storparten av kollegene. En enkelt gang har han hatt en rolle som ingen av de andre ville klart: som den perverse lystmorderen i «Når mørket faller på», der han gikk omkring med sitt offers avskårne hode i en hatte-eske. Det er ikke lett å glemme den skremmende blandingen av sjarme og perversjon som lyste ut av øynene hans i den filmen. Det er noe lignende i «Hertugen av Chicago». Heller ikke denne forbryteren er helt tilregnelig. Den halvåpne munnen og de stirrende, halvsmilende øynene gir filmen verdifulle trekk, der den balanserer mellom uskyldig ironi og katastrofemening.

Det blir kanskje seinere anledning til å komme tilbake til andre store filmer fra den amerikanske filmindustrien: «Vredens druer», «Commandos», «Den lange reisen hjem», Muni-filmene «Hudson Bay», «Grønn var min barndoms dal», de nye Disney-filmene osv. Det er nok å ta av, men vi har også ventet i fem år på disse filmene.

I Oslo fås mønstrene i vår ekspedisjon, St. Olavs gt. 3. — I Trondheim fås mønstrene i Bladsentralen, Krambodgt.

Mønsterkupong nr. 12

Skriv tydelig med blyant.

Jeg bestiller.....stk.

av mønster nr.

Navn:

Gate, nr.:

Poststed:

40 øre vedlagt, 2 tyveøres frimerker.

Mynter må ikke vedlegges. Bestillingene må sendes i lukket konvolutt og frankeres med vanlig brevporto.

De lesere som gjemmer på magasinet og kvier seg for å makulere det ved å måtte klippe ut mønsterkupongen, kan skrive av mønsterbestillingen på et alminnelig brevark. Pass bare på at det riktige mønsternummer blir angitt.

Magasinets mønsteravdeling Boks 520, Oslo

Magasinet For Alle utgis av A/S Magasinet For Alle, St. Olavs gt. 3, Oslo. Postadresse: Boks 520. Erhvervsmessig utlån av bladet er forbudt. Kassadag hver tirsdag kl. 10-14. Telefoner: Ekspedisjon, kontor og annonseavdeling 13 462, redaksjon 16 287.

Trykt hos Emil Moestue A/S.

Nr. 192.

To fikse husforklær.



Av litt restestoff kan man sy seg disse smarte og kledelige forklærne. Syes av ensfarget eller mønstret og kantes med litt kulørt stoff. Mønsteret er i stør. 42. Begge forklærne ligger i samme mønsterpose.

«Garderoben».

Spørsmål som ønskes besvart under Garderoben, er gratis. Husk å sende med skisse av plagg som skal syes om. Ønskes direkte svar med tegning, koster det 5 kr., som sendes sammen med bestillingen. Vi skaffer ikke mønster til disse modellene.

«Myndig» har blomstret dynetrekk til å sy sommerkjole av. Hva slags pynt?

Svar: Kjolen her blir festlig i det stoffet. Rundt bærestykke som går ned i to sommer foran. Rynket liv og ermer. Bredt innfelt belte og rynket skjørt. Gutt blir penest til pynt som her består av smale kanter langs bærestykke og belte.

«Margaret K.» har sennepsgul vistra til kjole.

Svar: Fasongen til «Myndig» blir nydelig med marineblå eller brune kanter.

«Ung frue» sender tegn. av en todelt ullkjole som hun gjerne vil sy sammen til hel kjole da den ellers virker for tykk og varm.

Svar: De kan lett forandre den kjolen ved å bruke hoftestykket av blusen til å sy et bredt innfelt belte slik som tegn. viser. Da kjolen forresten virket både pen og moderne, synes jeg De skulde beholde resten som før. Lommene plasseres på skjørtet.

Svar til «26 års landsgjente»: Sp. 1. Silketrikot bør syes på spesialmaskin. Henvend Dem til et firma som tar imot omsyng av undertøy. Hvis der ikke finnes et slikt på Deres sted, studer da annonsespaltene i avisene, der er mange som utfører slikt.

Sp. 2. Klipp livet opp midt foran og fell inn et vestliknende midtparti av det lyse stoffet. Mot hver side legges så en fold til av det gamle forstykket. Studer tegn.

Sp. 3. De kan sy skjørtet slik som De nevner, altså med falske folder. De behøver ikke dele skjørtet opp i bredder, men ha bare forbredd og bakbredd utskrådd i sidene. «Foldene» syes som biser avvekslende på retten og vrangen.

«Soldrakt, 1945» har hvit todelt kjole av laken. Vil ha den forandret til solkjole.

Svar: Jeg synes De skulde ta den knappet helt ned, med et sol-liv og shorts under. Får De ikke nok stoff til shorts, kan denne være av annen farge, blomstret eller likn.

«Bibbi» har mørkgrønn kjole som er for trang i livet og om halsen. Vil sette sammen med annet stoff og sender prøve av lysgrønt og rødt.

Svar: Ingen av de to prøvene står til den mørkegrønne. Lysgrønt kunde vært bra, men det må være i riktig nyanse. Da synes jeg heller De skulde farge det ene brunt. Lag et smekkliknende midtparti som på tegn.

«Sigrid, Ardalstangen», har 4 m. tykk fòrsilke til å sy kjole av. Ønsker fasong med masse rynker og gjerne hoftestykke.

Svar: Kjolen til «Myndig» måtte passe bra. De kunde ta beltet enda bredere, slik at det danner hoftestykke.

Fra v.: «Myndig». «Ung frue». «26 års landsgjente». «Soldrakt». «Bibbi».



Nr. 12

„Magasinet for Alle“ 9–16 juni 1945

Nr. 1119. Idar Iversen, Kristiansund N.

Nr. 1120. Paul Bekkelund, Trysil.

(Original for M. f. A.)

5 + 2

(Original for M. f. A.)

8 + 6



Hvit setter matt i 3 trekk.



Hvit setter matt i 2 trekk.

Debut. Med oppgave nr. 1119 ovenfor — en miniatyr med 2 matbilder av standardtype — trer atten en Kristiansunder fram på arenaen som problemforfatter. Den første var Bj. Blikeng, primus motor for problemsjakken i Kristiansund, og uten tvil den som har fått de senere debutanter Erl. Christensen og no Idar Iversen interessert.

Løsninger: Nr. 1117: 1. Lf2. Nøkkelen er her lettere å finne enn hva vanlig er i trekkpliktoppgaver, løseren vil hurtig forstå at det ikke eksisterer «ventetrekk», og da finnes ikke så mange muligheter for forandring av stillingen.

Nr. 1118: 1. Sh5, f5. 2. Lxf5. 1. —, fxe6. 2. Lg6. 1. —, Kxh7. 2. exf7. En ikke ueffen miniatyr, faktisk med en smule originalitet, hvilket er sjeldent å treffe på i miniatyrer med modellmatter. Forfatteren hadde innsendt den med hvit K på a1, men e4 er dens riktige posisjon.

Rettelse. Arne Løkbakk, Rindal, meddeler at hans oppgave 1109 i M. f. A. nr. 7/1945 er uløselig, hvilket rettes ved å fjerne sv. Bc4 og hv. Bf3, og tilsette hv. Bd3 og h3.

Forgjengere. Til Blikengs oppgave nr. 1079 i M. f. A. 20/1944 har J. Scheel påvist 4 forgjengere, bl. a. en av ham selv fra Aftenposten 21. mars 1909 (Hv. Kh7, Da8, Tg4, Ld5, Sd3, Be2, e4. Sv. Kd4, Ld7, Sf1, Bc3, c7, d6, e3, e7. 1. Lb3). Til sin egen oppgave nr. 1083 i M. f. A. 22/1944 påviser han samtidig forgjenger av Eigil Pedersen, Politiken (Magasinet) 19. des. 1943 (Kb1, Dc5, Te8, f8, La5, a6, Sf2, Bc2, d2, e2. Sv. Ke1, Dg5, Tf1, Sg1, Bd5, g2, g6. 1. Kc1).

Fra Schackværdens 3. norske korrespondanseturnering foreligger følgende resultat: Kl. 3, gruppe III: 1. premie R. Steen Andersen, Fredrikstad (6 poeng). 2. premie J. Ludvigsen, Mosjøen (5½ poeng). 3. premie Henrik Møllmann, Glåmos (5 poeng). Kontantpremiene sendes i posten etter 1 måneds sperrefrist.

Parti nr. 874. Spilt i Magasinet for Alles korrespondanseturnering 1943–44. Uttatt som beste parti i 1. kl. gr. C. R. Fesche, Sandvika (hvit) mot Per Einbu, Luster.

1. e2—e4, c7—c5. 2. Sg1—f3, Sb8—c6. 3. d2—d4, c5xd4. 4. Sf3xd4, Sg8—f6. 5. Sb1—c3, d7—d6. 6. Lf1—e2, g7—g6. 7. 0—0, Lf8—g7. 8. Lc1—e3, 0—0. 9. h2—h3, Lc8—d7. 10. Dd1—d2, a7—a6 (tempotap. Sterkere er den vanlige utvikling Tc8, for over a5 eller e5 å komme til c4 med springeren). 11. Tal—d1, Ta8—c8. 12. f2—f4, e7—e5? (En avgjørende feil. Trekket er bare godt under forutsetning av at hvit slår på e5, hvilket han naturligvis unnlater å gjøre. Svart får no svake punkter, d6 og f6, og et trangt spill. I stedet for 12. —, e5 burde svart gjort Sa5, og om så 13. e5, Se8). 13. Sd4—b3, Sf6—e8. 14. f4—f5! Se6—e7. 15. g2—g4, Kg8—h8. 16. Tf1—f2, Se7—g8. 17. Td1—f1, g6xf5. 18. e4xf5, Ld7—c6. 19. Le2—f3! (Etter beste Capablanca-oppskrift: avbytte av motpartens vel plasserte offiserer!), Se8—c7. 20. Tf1—d1, Sc7—e8 (her vilde vi foretrekke 20. —, Lxf3. 21. Txf3, d5, med friere spill). 21. g4—g5, f7—f6. 22. g5—g6, Sg8—e7. 23. Lf3xc6, b7xc6. 24. Dd2—e2! h7—h6. 25. Sb3—c5, Dd8—b6. 26. Sc5—e6, Db6xb2. 27. De2—d2, Db2—b4. (Det truet dame-tap ved Tb1, Da3, Tb3 fulgt av Lb6). 28. Se6xf8, Lg7xf8. 29. Le3xh6, Se8—g7. 30. Lh6xg7, Kxh7. 31. Dd2—e2, Se7—g8. (Naturligvis ikke Dxc3, da matt etter Dh5 ikke kan avverges). 32. Sc3—e4, d6—d5. 33. De2—h5, Sg8—h6. 34. Se4—g5! f6xg5. 35. f5—f6!, Kg7—g8. 36. Dh5xg5, Db4—c3. 37. Td1—d3, Dc3—e1. 38. Kgl—g2, Del—e4. 39. Kg2—h2, De4—e1. 40. Td3—f3, oppgitt.

Allt som vedrører sjakkspalten adresseres til Olaf Barda, Boks 4221, Oslo. Svarporto må vedlegges. Svar kan ikke påregnes omgående.



Agust



Får gjort noe.

